מוסף על המשמר
מס' 11 (792)
14 במארס 1986
ג' באדר ב' תשמ"ו

דבר על הקיר

(כתבה בעמודים 14—15)

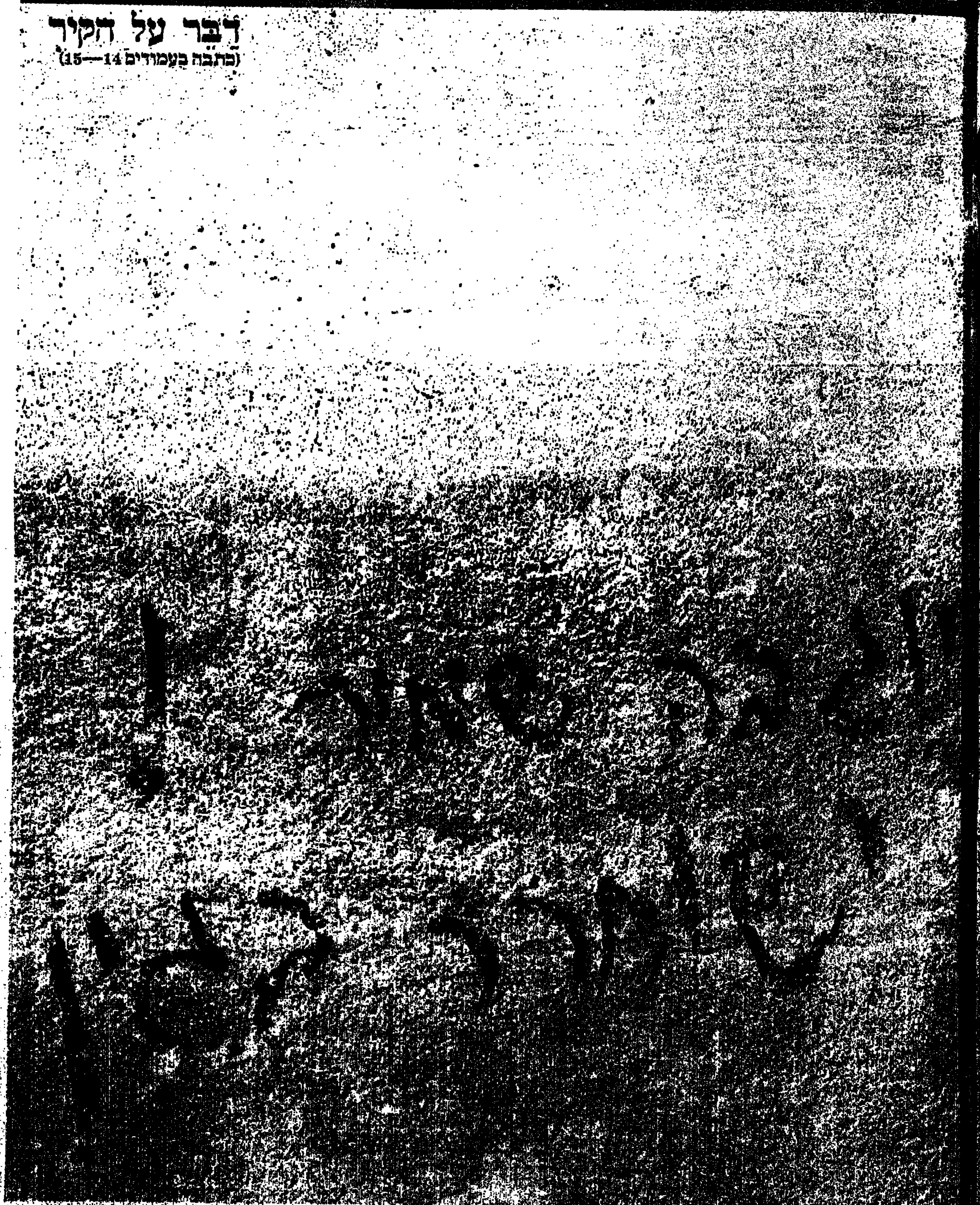

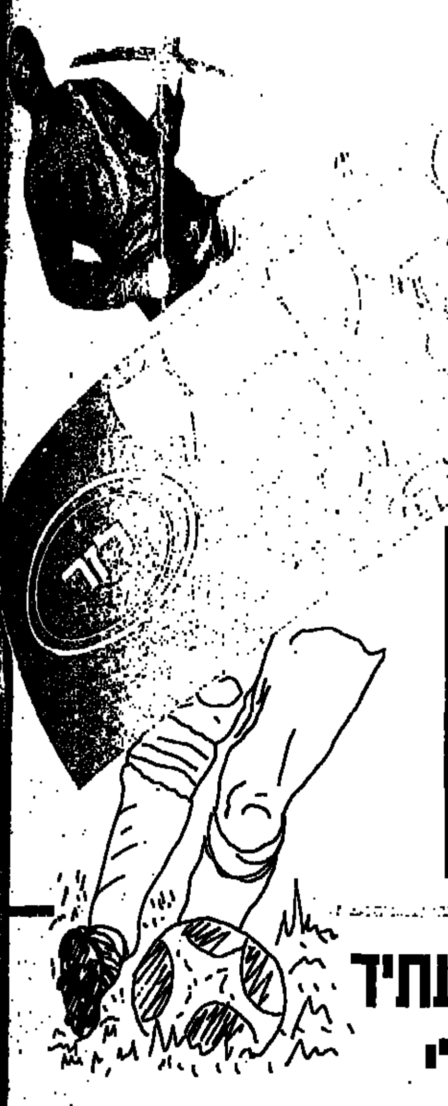

קונצרט חגיגי

הרב גורן

יתקע בשופר

בזמן הטסתו של הפושע קורט ואלדהיים לישראל

כרטיסים במשרדי אל־על ובמשרדי הנסיעות

ההתאחדות: יש עתיד לכדורגל הישראלי

בדרישה שלא לפגוע בהסדרי אימוץ התינוקות מברזיל, יצאו השבוע ראשי ההתאחדות לכדורגל לאחר ישיבה שנערכה לסיכום הפסד הכבוד של הנבחרת הלאומית כנגד נבחרתה של אנגליה. תוצאת המשחק, 1:2, מעידה על כי ההפסדים שערכו לנבחרת מוקדמים מדי וכי עתיד מבטיח צפוי לכדורגל הישראלי. אם רק ידעו להשקיע בכוון הנכון. בהתחשב בעובדה שעוד כחמש־עשרה שנה יצמחו התינוקות הברזילאים לכדורגלנים מן השורה ויתרמו תרומה מכרעת להעלאת רמת המשחק בארץ, מבקשת ההתאחדות שלא לפגוע בקשר החיובי שנוצר בין העם הברזילי והעם היושב בציון. בתורה לכך שהם ילמדו אותנו מהו כדורגל ברזילי, מציעים כאן שאנחנו נלמד אותם מהי מוסיקה ברזילאית.

בא גדי, בא גדי קטן

למפלגת ש"ס יש עמותה שבראשה עומד שר הפנים יצחק פרץ ואשר לאחרונה הוזרם אליה הסכום הצנוע של 1.3 מיליון דולר. העמותה נקראת „אל המעיין" ומעולם לא קיבלה עמותה כלשהי שם כל־כך קולע. זאת בהנחה שהמעיין אליו מתכוונים ראשי העמותה הוא מעיין הכספים של קופת המדינה. הגיע באמת הזמן שגם ש"ס תהיה סמוכה למעיין.

„ילד בן 13 אנס ילדה בת 12 באילת"

קצת הגזימו שם בעניין אזור הסחר החופשי...

„אברכי 'יד לאחים' תקפו משתתפי מפגש יהודי־ערבי בבית הראי בירושלים."

יד לאחים, לבני הדודים גם את הראש. בלי רחמנות קדימה!

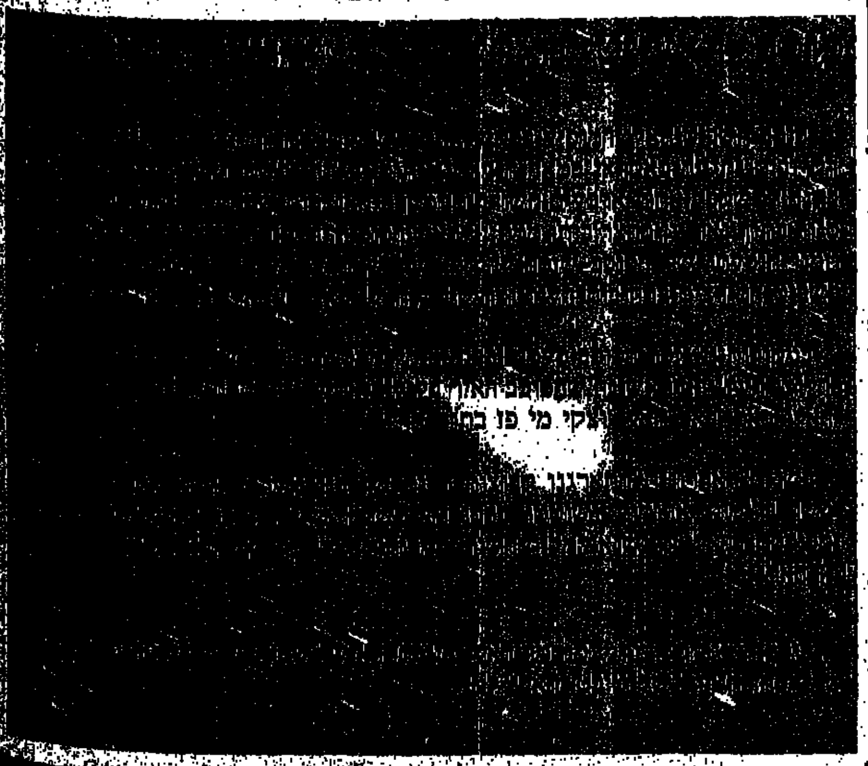

„ראש ישיבת ,תפארת ירושלים' בניו־יורק הלבין כספים עבור המאפיה"
עבור המחנה של דוד לוי?

תרעומת ברשות השידור:

אותם גופים שביקשו שלא לפסול את „הו כלכותא" מבקשים עתה להוריד את „אשכוליות או לא להיות"

רק שתי ארצות בעולם, דרום אפריקה ואיראן, לא התירו להקרין את תשדיר השירות „אשכוליות", מתרעמים במועצה לשיווק פרי הדר. אשכוליות הקרובות יותר לפומלות מוצגות כבר קרוב לחמש־עשרה שנה ברשתות הטלוויזיה בעולם המערבי, ואין איש הרואה בכך תופעה חריגה. מדובר בסך הכל בתשדיר אסתטי שמי שאינו רוצה לחזות בו יכול לכבות את מכשיר הטלוויזיה, טוענים מפיקי הסרטון, ואומרים כי בתנאים מסוימים יסכימו ללכת לקראת הדרישה לקיצוצים וייתכן שחלק מפירות החדר יופיע מאחרי מסך ובתאורה עמומה. אשכוליות מרגיזות במיוחד – יומרו בקלמנטינות.

המכשפה מדובב מעכבת את פרסום תוצאות ההצבעה לסניפי חרות

כמה ממקרי ההתאברות האחרונים בארץ נבעו ככל הנראה ממצב אי־הוודאות המתמשך בו שרויים אזרחי המדינה בקשר לתוצאות ההצבעה לסניפי תנועת החרות. כזכור התנהלו הבחירות בחרות במירוץ צמוד עם הבחירות בפיליפינים, ועד שלב מסוים היו גם התוצאות הבלתי רשמיות זהות, אלא שמשהו נשתבש ועד היום, שבועות רבים לאחר המערכה, לא ניתן לקבל את הנתונים האמיתיים של מי הצביע למי וכמה. כך, למשל, מקווים בסניף ירושלים שכשם שמרקוס ניצח ולבסוף הפסיד, ואקינו הוכרזה מנוצחת ובסוף זכתה, כך גם ריבלין שקיבל רוב בלתי־רשמי בסניף יובס ומצא, שאיבד את שליטתו, יוכר כמנצח האמיתי.

המתח הרב המלווה את אי־פרסום התוצאות גרם בין היתר לעצירת גשמים, לירידת שערי הבורסה ולהידרדרות החמורה במשחקו של אלי אוחנה בשבועות האחרונים. ממשלתה של קוראסון אקינו דחתה בינתיים את האפשרות שתנועת החרות תקלוט את המנצח המובס בבחירות בפיליפינים, ובתמורה תתן מקלט למנצח המפסיד בתנועת החרות. מקרים קשים נוספים צפויים על רקע כינוס ועידת החרות ביום א', ושלטונות מנילה הועמדו במצב הכן.

ישבן חשוף של מפגין קיבל את פניה של אליזבת מלכת בריטניה בביקורה בניו־זילנד

20 הקילוגרם שיוריד ח"כ שפירא ממשקלו יימכרו במכירה פומבית

שבעת הקילוגרמים אותם הוריד ח"כ אברהם שפירא ממשקלו לאחר כשבוע של דיאטה חמורה, הופקדו בכספת של ביה"ח „הדסה", ואליהם יתווספו בקרוב עוד 13 ק"ג מהם מתכוון חבר הכנסת להיפטר עד תום הטיפול. בתחילה הועלה רעיון, כי המשקל העודף יישלח כמתנת עידוד לרעבי אחת מעיירות הפיתוח בעקבות הקרנת סרט הטלוויזיה „לחם". אולם בסופו של דבר נתקבלה ההצעה להעמיד את 20 הקילוגרמים למכירה פומבית באחד מהטלתרומים הבאים ותמורתם תימסר לקרן לצמיחה מיסודו של ראש הממשלה.

על המניעים שהביאו את ח"כ שפירא לוותר על החלק השביעי ממשקלו, ישנן גרסאות שונות: חוגים מקורבים ליו"ר ועדת הכספים טוענים, כי שפירא עושה זאת על מנת שיוכל לתרום למאמץ חירוק החגורה. בעוד שמקורות הסמוכים לש"ס מפיצים שמועה לפיה הוזהר ח"כ שפירא, כי אם ימשיך להעלות משקל בקצב הנוכחי, לא תימצא שום מכונית אמריקנית שתוכל להכיל את מלוא נפחו.

חבר הכנסת שפירא מכחיש מצדו כל כוונה להשתמש בדיאטה כ„כרס קפיצה" לתפקיד בכיר יותר במועצת המנהלים של המדינה.

כתובת המערכת:
"על המשמר", דרך חומה ומגדל 2, תל־אביב
העורך הראשון: בצלאל לב זד
עורך: אריה פלגי
עורכת משנה: תאיר זבולון
עיצוב גרפי: איתן פימנטל
ביצוע גרפי: שושנה ובבר

הפעם:

כתבות

■ סופרים — מעט כסף
כתיבת ספרים אינה פרנסה
מאת רונית מורגנשטרן 6

■ שבעים הימים של של ג'מיל דנדיס
יהוד חברון הלכה למעשה
מאת פנחס ענברי 8

■ נשיא במפתיע
סוארש בראש פורטוגל
מאת יהודית צור 10

■ פיגוע שהגביר אהדה
רוח אחרת בהונגריה
מאת יהודית לחב 12

■ דבר על הקיר
גרפיתולוגיה תל־אביבית
מאת עמירם כהן 14

■ חרדות באופנה
פחד בתערוכות
מאת חיים מאור 18

ראיון

■ "החלל לא יתמלא בערכים ישנים"
עם ישראל המאירי
מאת אילן שיינפלד 20

מדורים וטורים

■ חראקירי
מאת לזר 16

■ שלום בית
מאת חיה יוסף 19

עודד ליפשיץ – 2; דינה גורן – 2; מיכאל הרסגור – 3; אליהו הכהן – 3; ראובן רחוביצקי – 3; עמירם כהן – 4; אהוד דור – 4; זאב צחור – 4; יעקב רבי – 17; שמואל בונים – 17

■ הלו חותם 5

■ כל יום
(עיצוב: רחל דביר) 27-22

■ בשער:
משאלות על הקירות
(צילום: בועז לניר)

תקשורת

פצעי אוהב של הנשיא

כאן הטיפול עוד עדין

בשבועות האחרונים, מעיין בעיתונות נוצר הרושם שאחד הנושאים היותר מרכזיים על סדר היום הציבורי שלנו, הוא תפקודה של העיתונות.

פתח בכך היועץ המשפטי, הפרופסור זמיר, שדיבר בהופעה פומבית על הענקת מעמד סטטוטורי למועצת העיתונות, שתוסמך להעניק רשיונות לעוסקים בעיתונאות. כשהתברר עד כמה רבה ההתנגדות לרעיון הרישוי, הוכחשה הכוונה להנהיגו מכל וכל. יש אומרים שדבריו של הפרופסור זמיר לא נועדו אלא כדי לטרפד את הרעיון האמור, עוד לפני שיגיע לכלל גיבוש ממשי.

לא כך אירע, למרבה הצער, בעניין ההצעה לאסור פרסום שמות חשודים. ניסוחה המהיר של ההצעה בידי שר המשפטים והאישור שניתן ליוזמה זו על־ידי הממשלה כולה קשורים, כזכור, בדרישתו הנמרצת של שר התיירות אברהם שריר, שראה עצמו נפגע מטיפולם של אמצעי התקשורת.

עוד לפני שיבשה הדיו על הצעתו של השר נסים הכביסו עצמם כמה וכמה עיתונים למלכוד רציני בפרשת חוה יערי. בשלב ההתחלתי של הפרשה נטו עיתונים אחרים לנהוג בעניין זה דווקא ברוח הצעתו של השר נסים, ובניגוד לעמדתם המוצהרת. מאוחר יותר נפרצו הסכרים ונשתרבבו לפרשה הדלפות מאסיביות על מהלך החקירה, ועבירות בוטות מצד כמה וכמה עיתונים על איסורים מטעמים של סוב יודיצה. זה הביא לטענות קשות מאוד בדבר "שיפוט בידי העיתונות". כתוצאה מכל זאת נראה כי, בשלב זה, נוהגים העיתונים במשנה־זהירות והם ממעטים בדיווח גם לאחר שהמשפט כבר החל.

הרקע לעיסוק הרב בתפקוד העיתונות הוא ההנחה המקובלת בדבר הזיקה ההדוקה בין חופש העיתונות למשטר הדמוקרטי. היא גם קשורה קשר אמיץ לאי־הנחת הגוברת בחוסנה של הדמוקרטיה במקומותינו. בעניין זה נאמרו לפני ימים אחדים דבריו של נשיא המדינה, שבגלל חשיבותם הרבה צוטטו בהרחבה ב"על המשמר" ובעיתונים אחרים.

ביקורתו של מר הרצוג היא, כפי שהוא בעצמו מעיד, בחזקת "פצעי אוהב". היא נוגעת לזכות לדעת ולמידת ההלימה בין התיאור העיתונאי למציאות.

נשיא המדינה אמר את דבריו כשהיה אורח הכבוד במסיבה לכבודו של נשיא מועצת העיתונות, הד"ר יהושע רוטנשטרייך, באוזניהם של עיתונאים, עורכי עיתונים וחברי מועצת העיתונות, שרבים מביניהם, כעדותו, הוא מכיר ומוקיר זה שנים רבות. יש מקום לתמוה על כך שמר הרצוג, ממש כמו אנשים המתמצאים הרבה פחות ממנו בנושא, ניסח חלק ניכר מדבריו במונחים כוללניים, ודיבר על מחדלי "העיתונות". לכן לא ברור, למשל, כלפי מי כוונו האשמותיו הבוטות בעניין החדירה לתחום הפרט ויצר הרדיפה אחרי "רם" וסנסציות. האם זו אשמתם של עיתונאים מסוימים אכזריים וחסרי רגישות אנושית, או שמא מדובר בתופעה מבנית, הקשורה במסחור־יתר של הענף והתגברות המגמות של התחרות על חסדי הקוראים והמפרסמים בין בעלי המאה, השולטים בעיתונות?

טיפול הנשיא בעיתונות, יש להדגיש, אופייני לגישה רווחת מאוד, שכולנו חוטאים בה במידה כזאת או אחרת. כאשר אנו דנים בעיתונות, אנו נוקטים לא רק גישה סטריאוטיפית, אלא אף נתפסים לנטייה לייחס לה תכונות אנוש. כתוצאה מכך אנו דנים במציאות ארגונית ואנושית מורכבת מאין כמותה, מרצופה סתירות וניגודים, כאילו היתה ישות אחת, בעלת תכונות אנושיות מובחנות, כאילו היא מסוגלת לרצות ולחשוב, להבין ואף לרקום מזימות. למרבה האירוניה, חשיבה וביטוי אלה, באו לנו מן העיתונות עצמה, ונקלטו כתוצאה מהשפעתה המצטברת, ועל כך כבר נאמר: על ראשה אטיפוף.

● דינה גורן

עוד שבוע

מלה רעה

איאקוקה היה נכשל בישראל

איאקוקה התפרסם ברחבי העולם בזכות הספר שכתב, בו תיאר כיצד הצליח לשקם תוך שלוש שנים את חברת המכוניות האמריקנית "קרייזלר", שהתדרדרה מדחי אל דחי, ולהפוך אותה לסיפור הצלחה כלכלי.

גם לנו יש הרבה חברות ומגזרים כושלים, שסבלו מניהול גרוע, השקעות־סרק ובזבוז. התכנית הכלכלית החדשה מוטטה אותם במקום לשקמם. לדן גילרמן וצבי עמית, ראשי איגוד לשכות המסחר בישראל, מגיע צל"ש על ה"גימיק" המזהיר שלהם: הם השתמשו בספרו של איאקוקה כדי להוכיח שהתכנית הכלכלית החדשה מחסלת כל סיכוי להבראת מפעלים במשק הישראלי, ושגם איאקוקה, מנהל מוכשר ובעל מעוף, היה

המחשב במקום מודעי

נכשל כליל אילו נדרש לשלם ב"קרייזלר" את הריבית הרצחנית שמשלמים מפעלים בישראל.

מספר צבי עמית: "באנו אל פרס ביום שישי האחרון, עם מחשב נייד בעל תצוגה גראפית צבעונית. הצגנו בפניו את נתוני תכנית השיקום התלת־שנתית של "קרייזלר"; כשאיאקוקה נכנס לתפקידו, היה לחברה חוב של 2.1 מיליארד דולר ורווח תפעולי של 170 מיליון דולר, שלא כיסה את הוצאות המימון. תוך שלוש שנים הוכפל היקף המכירות והגיע ל־19 מיליארד דולר. שני שליש מהחוב כוסה, ונשארה יתרה בסך 760 מיליון דולר־בלבד. הרווח התלת־שנתי המצטבר של "קרייזלר" הגיע ל־3.8 מיליארד דולר.

אחר־כך העלינו על המסך את נתוני "קרייזלר" אילו היה עליה לשלם את הריבית שהונהגה בישראל מאז הפעלת התכנית הכלכלית החדשה. לא תשעים וחמישה אחוז בשנה, כפי ששילמה קופת־חולים, אלא שמונים אחוז 'בלבד' — בהשוואה ל־11 אחוזי ריבית בשנה שמשלמים בארה"ב.

התוצאה היתה הפסד תלת־שנתי מצטבר של 3.1 מיליארד דולר! לא לקחנו בחשבון את שיעור המסים הגבוה בישראל, שהיה מאיץ עוד יותר את המפולת. אמרנו לפרס שבישראל איאקוקה לא היה כותב שום סיפורי הצלחה: אחרי שנה היו מפטרים אותו כמנהל כושל. פרס נדהם מהתצוגה שלנו. אחר־כך אמרו לנו פקידי משרדו שהצגה כזו של נתונים הם לא ראו מעולם. יותר טובה אפילו מזו של משרד הביטחון ושל צה"ל. ששמעו שכבר למחרת, במוצאי שבת, פרס בא עם החוברת שלנו ובמשך חצי שעה דיבר עליה בכנס של מחוז ת"א ומפלגת העבודה. הוא גם הדגיש שהנתונים האלה הם של איגוד לשכות המסחר, שאינו מזוהה עם מפלגתו".

אחרי תשעה חודשי הריון הוכח שהתכנית הכלכלית, שכבר אינה חדשה, הולידה את מפלצת האבטלה המכוערת ולא את ילד־הפלא היפהפה, הצמיחה והשיקום שהכל המתינו לו לשווא. לפרס ולראשי העבודה התברר שבמקום לנווט את כלכלת המדינה לחוף מבטחים, הם הובילו לחוף לוויתנים, מפעלים שהם פאר המשק הישראלי, למסע־התאבדות על החוף. למרבה האירוניה — בראש הלהקה מפרפרים על החול הלוהט של הריבית הקטלנית החברות לוויתני חברת־העובדים: "סולל־בונה", תנועות ההתיישבות וקופת־חולים.

במפלגת העבודה מבינים היום רבים מאלה שמחאו כפיים לתכנית הכלכלית, שבעצם זה הכניסו הביתה מוקש־זמן מתוכנת של מועד שהתפוצץ בפניהם. המוקש הזה הרס את המערכת הכלכלית של תנועת העבודה וגם לנזקים כבדים בכל המגזר העסקי. ב"יום ה" ביטאון התק"ם, נתנו לפני שבועיים ציון של "כמעט טוב מאוד" לתכנית הזאת. לפני שבוע החליטה התק"ם לדרוש את פירוק הממשלה על רקע אותה תכנית עצמה.

לפני שבועיים נפגשה משלחת מטעם ראש הממשלה עם נציגים של מושבי הצפון. אנשי המשלחת האשימו, ובצדק, את ראשי ארגון הקניות של המושבים בניהול כושל, בזבוז ומדיניות רצופה כשלונות ובמחדלים. השאלה היא מה יש לקום להשיב לאותו מושבניק שקם ושאל: "ואתם, את המדינה ניהלתם יותר טוב?"

● עודד ליפשיץ

נורה אדומה

"ניצחתי בהצבעת אמון"

שרון לאחר ניצחונו על בני בגין

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

צה"ל ואיכות

קצין צה"ל, אשר נסע במכונית הנמנית עם השיירה שהותקפה בדרום־לבנון (כאשר נחטפו שני חיילינו) נתן פירוש אישי לפקודה המפורסמת "אחריי" פעם גאוותו של צה"ל. כאשר התחילו היריות הוא קפץ לתעלה הסמוכה כדי להסתתר. כעבור זמן־מה נכנס תושב מקומי למסתורו של הקצין הזהיר, טפח על כתפו, באומרו "זהו, חביבי, אתה יכול לצאת, היריות הסתיימו; אך שים לב, הם לקחו לך שניים מחייליך". כך כתוב במאמרו של ראובן פדהצור "רוח רעה" ("הארץ", 4.3.86). הנני מציע, בצניעות, לקצין חינוך ראשי להפיץ מאמר חשוב זה בין כל קציני צה"ל.

קריאתו מאוד לא נעימה.

מסתבר שהקיצוצים — וכל מה שסבל צה"ל מאז הארונים בגין־שמיר־שרון השליכוהו אל תוך הבוץ הלבנוני — לא פגעו רק בכמות, אלא גם באיכות. האסון הגדול ביותר הוא סירובם של אנשי איכות להסכים לשרת כקצינים, מעל ומעבר לדרגת סגן או סרן.

התופעה היא פרי הדמורליזציה הכללית אותה הביא על ישראל שלטון הליכוד. העניין משתלב עם הבורסה, עם הגברת הפשיעה, עם השתוללות החזרות בתשובה עם הנטייה לאסטרולוגיה ועם ההעמקה של ההתמכרות לסמים. אולם דבר אחד הוא מעל לכל ספק: אם לא יהיה לנו צה"ל בעל איכות, לא תהיה לנו גם מדינת ישראל.

מבחינה תרבותית־נפשית סיבת הסיבות של סרבנות אנשי האיכות לתרום לבנייתה של קצונת־איכות לעתיד לבוא, חשופה לעיני כל: היא טמונה בהתרופפות המוסר והחינוך הציוני לטובת החינוך האורתודוקסי־בורסאי. הירידה מהארץ נובעת מאותו מקור עכור.

צה"ל, יחד עם ההתיישבות העובדת, הוא התרומה העיקרית של ישראל לציוויליזציה האנושית. ישיבות אפשר למצוא גם בברוקלין, ופוליטיקאים פושטי־רגל פזורים בעולם כולו.

העובדה שעם שהיה חסר כל מסורת צבאית מאז התקופה הקדומה, הוציא מתוכו את מה שפעם נחשב הצבא הטוב בעולם, היא אחד מנסי ההיסטוריה. צה"ל הגשים את חלומו של המנהיג הסוציאליסטי הצרפתי ז'אן ז'ורס (1859־1914) ושל כל התנועה הסוציאליסטית, בהוכיחו את אפשרות תפקודה של אומה חמושה. צה"ל הוא גם הצבא הכי פחות מיליטריסטי על פני כדור־הארץ; דווקא בשל אופיו האזרחי הזה. פעם יכלו הישראלים להתגאות באמירה, לפיה "כל אזרח הוא חייל בחופשה שנתית של 11 חודשים", אלא שעם בולמוס הירידות והפטור המוענק כשפע לאלפי פאראזיטי־ישיבה חרדית — שירות המילואים אינו מה שהיה — וסבירות ההיפגעות עולה. המומחה הבריטי בתחום ההיסטוריה הצבאית, סר בזיל לידל־הארט (1895־1970) העריך שצה"ל אותו הכיר (זה מלפני 1970) הוא "הצבא האידיאלי". האווירה הדמוקרטית המורגשת בארגון כל־כך לא דמוקרטי כמו צבא, עוררה את הערצתו של לידל־הארט. והוא כתב בהתפעלות: "במילואים, האווירה היא ממש אזרחית בתוך כל הציוד והחימוש הצבאיים. מקרים של פרופסורים המשרתים תחת פיקודו של אחד הסטודנטים שלהם (זה קרה לי — מ.ה.) או של פקידים העומדים בראש יחידות בהן משרתים הבוסים שלהם, הם תופעות יומ־יומיות ואינן מעוררות כל עניין". צה"ל הוא הצבא היחיד בו קורים דברים אלה. לידל־הארט קבע שישראל הצליחה "לתרבת צבא".

אינני יודע עם מורות ישראל יודעות לחנך את תלמידיהן לגאווה בצה"ל ולכך שירצו לשרת בו פעם כקצינות וקצינים. יודע אנוכי, ממקרים רבים, שרבות אינן יודעות לחנך נגד הירידה (גם למשרד החינוך אין מושג כיצד אוכלים זאת — והדברים קשורים כמובן). במקום לשלוח את הילדים לכפר חב"ד, לראות כיצד אופים מצה שמורה, מוטב היה להובילם לקיבוצים ולבסיסי שלושת החילות. אבל למורות רבות אין עניין בדברים אלה. כפר חב"ד, זאת סחורה בטוחה, אשר אושרה על־ידי משרד החינוך.

הכל יודעים שהתנאים הפיננסיים בהם משרתים היום קציני צה"ל הם ירודים — וטובים נוטשים. אולם אם נשמור על שכר השופטים — יש לזכור שקצינים טובים הם חיוניים לפחות כמו השופטים.

העיקר הוא שאנשי־איכות יילכו לקצונה. קוראי "חותם" יודעים בדיוק למה אני מתכוון. אחרת — קוראים צעירים יקרים — תקפוץ בקרוב כל הקצונה של צה"ל לתוך תעלות לשמע היריות הראשונות. אולם אין דבר מועיל מן הדוגמה האישית. אולי מישהו, שסירב לשרת כקצין, ישנה את דעתו ויקרא לחבריו "אחריי".

גורל ישראל בידי צבאה וגורל הצבא בידיכם.

רשות דיבור

לפרופ' יהודה בלום, שגריר ישראל לשעבר באו"ם

ולדהיים עלול להרוויח מן המהומה

גם השבוע לא ירד המועמד לנשיאות אוסטריה, מזכיר האו"ם לשעבר קורט ולדהיים, מן הכותרות. היה או לא היה שותף לזוועות? שאלתי את מי שהיה שגרירנו באו"ם בתקופת כהונתו של ולדהיים, פרופ' יהודה בלום, מה הוא חושב על האיש?

"באחת הפגישות שלנו", מספר בלום, "העלה ולדהיים, ביזמתו, את הנושא הרגיש. הדבר היה בזמן ההפצצות שלנו בביירות ב־'81. הוא אמר שזה דבר נורא, ועושים לו עוול. הוא הצביע על מאמר שפורסם באיזשהו עיתון יהודי באירופה, שאת שמו איני זוכר כרגע, וכן פרסום על עברו כנאצי. ולדהיים לא ידע מי עומד מאחורי פרסום זה. הוא חזר וטען שעושים לו עוול, שהדברים אינם נכונים ושכל משפחתו, כולל הוא, היו אנטי־נאצים והתנגדו נמרצות לכל המעשים.

"מבלי לשפוט את נכונות הדברים עובדה היא שהשאלה לגבי עברו עולה כשיש סיבה מידית. היינו או בזמן הגשת מועמדות לכהונת מזכ"ל האו"ם, או הגשת בקשה לכהונה נוספת, או הגשת מועמדות לבחירות לנשיאות".

ולדהיים בכנסת

איך הגבת להכחשותיו?

הוא ידע על עמדתי משיחות קודמות. דיברנו לא פעם על כך שחלקם של אוסטרים בהשמדה היה גדול ואני לא הסתרתי מפניו את הסקפטיות שלי לגבי הטיעון המושמע באוסטריה כאילו "הם נאנסו" להתנהג כפי שהתנהגו. אשר לוולדהיים, אני יכול לספר לך שכל אחד שמגיע לכהונה באו"ם מפרסם באמצעות המשרד ליחסי ציבור קורות־חיים. ולדהיים פרסם דווקא את קורות חייו מן התקופה שאחרי מלחמת העולם השנייה.

אתה אישית מאמין לטיעוניו?

אני מצטרף לשמעון ויזנטל ולסרג' קלרספלד. אני מציע שקודם תיעשה חקירה יסודית, ורק אחר־כך, על סמך העובדות והראיות, יהיה טעם להתייחס, היינו להאשים או לא להאשים.

כפרופסור ליחסים בינלאומיים, כמי שמכיר את האיש, האם תוכל להעריך מה הם סיכוייו לזכות בבחירות?

הבחירות באוסטריה מתקיימות בראשית מאי ולכן מוקדם להעריך. יחד עם זאת, אתה ודאי שמעת, כמוני, שהסקרים מנבאים, דווקא בעקבות המהומה על עברו – עלייה בפופולריות שלו. בראשית ספטמבר השנה נפגשתי אתו לשיחה בארבע עיניים, והוא טען באוזני שסיכוייו לזכות בנשיאות רבים. ייתכן שבעקבות הפרסומים הוא עוד ירוויח, שכן הפרסומים עלולים להיות בומרנג כלפי יוזמיהם.

● אלי הכהן

תמונת מצב

עוד שבוע

אירוע

בוועידת „חרות"

תמונות מגני התערוכה

יותר אלים, יותר דמוקרטי...

ציר: „קוראים לי אלבז. אז אני מוכרח להיות של לוי?"

ציר: „הוועידה הזו מזכירה לי את הוועידות של 'העבודה' אבל הרבה יותר נמוך."

ציר: „אם שומעים מחיאות־כפיים ולא רואים דבר, זה שמיר נכנס."

צירה (במבטא פולני): „אני מרגישה בוועידה הזו כמו במימונה."

צירה: (לאחר עלייתו של שיטרית על הבמה, להרגיע את הקהל עם שירה בציבור): „כמו בגן־ילדים: שרים להם שיר והם נרגעים."

רומק (מוותיקי האצ"ל) על דוד לוי: „לו הטיפש הזה לא היה שלי, גם אני הייתי צוחק."

ציר לבני בגין (לאחר נאומו): „אל תעזוב אותנו יותר..!"

ציר (בכניסה לשירותים): „רק כאן אין מחנות."

של מי אתה ציר?

בוועידה החמש־עשרה של חרות, ציר בלתי־מחובר, קיים רק באגדות.

כמטהו של מחנה לוי, ב„מרכז מידע" של גני התערוכה מסבירים לי את המלכוד: „ציר שמספר שהוא בלתי תלוי, הוא או טיפש או מיתמם. אתה חייב להצהיר על השתייכות מהטעם הפשוט, שלאחר הוועידה, כשיחלקו את השלל, מי שלא הצהיר ואין זה משנה מי יזכה — הוא בחוץ."

„ציר שהצהיר," מסבירים לי את עובדות החיים ב'וועידה'. „לא כדאי לו להצביע — גם לא בהצבעה חשאית — בניגוד להצהרתו. וזאת מן הטעם הפשוט שאין זו ועידה אידיאולוגית, אלא תפיסת עמדות במערך הכוחות הפוסט־בגיני, ואין לך כל סיבה להקטין את סיכוייך לשמש במרכז החדש."

המחנה האחר

המחנה הלאומי התפצל. יש „אנחנו" ויש „המחנה האחר". ב„מחנה האחר" (מטבע לשון שטבע אריק שרון מתכוונים אנשי לוי למחנה שמיר. לגרסתם הלכלוך מתחיל ונגמר ברוני מילוא, ואנשיו הם האשמים בהתפרעות של אנשי לוי. אנשי „המחנה האחר", לפי גרסה זו — ממש סיפורי דון קורליאונה השתלטו באישון לילה שבין יום ראשון ליום שני, על המחשב של התנועה, ומחקו מן הרשימות 60 שמות כשרים מאנשי לוי, והחליפו אותם בשמות של אנשי שמיר. פקידות פשוטות, הם וועמים, הכניסו במקום אישים מרכזיים וראשי סניפים. אז איך אפשר להבליגז!

ז'בוטינסקי כבר לא סחורה

אמיל קובי מלוד, שלבן שלו קוראים בגין ולבת שלו עליזה, מסתובב בגני התערוכה, כולו צער עמוק. באמת לא בגלל זה שבפעם הראשונה לא נבחר. כואב לו, הכי כואב לו, שלא תלו תמונות של ז'בוטינסקי בבנייני האומה. בוועידה החמש־עשרה, בדקנו, ז'בוטינסקי באמת כבר לא סחורה.

על הדוכן בלובי של אולם הקונגרסים, קרוב למזנון, ליד הנקניקיות והחרדל, מוכר איבג'י, שלקח יום מהשקם הצבאי, לצירי הוועידה את ז'בוטינסקי. הוא מוכר אותו בדמותו של פסלון חרסינה לבן, שבעה סנטימטר גובה, כזה שמציבים על פסנתר. רק 25 שקל חתיכה. מהבוקר עד הערב, יום שני, הוא לא מכר אפילו אחד.

„הולכים מצחים, הולכים הרבה סיגריות, ז'בוטינסקי לא הולך. אולי הייתי צריך להביא פסלון של דוד לוי," הוא מחייך.

יוסף מעוזה

יוסף מעוזה עושה ספונג'ה במזנון ובלובי. יוסף מעוזה, העובד במנהלת גני התערוכה, ניקה כבר אחרי המערך, והליברלים והדתיים.

„להגיד לך את האמת, חרותים עושים הכי הרבה לכלוך מערך יותר טוב. אתה אומר להם 'לפתו' זורקים לפח. אתמול הייתי מנקה. אחד ישב ושאל: „גמרתז" אמרתי: „כן." זרק את הפחית קולה על הרצפה, אמר לי: 'תרים' באמת לא נחמדים.

אין מלך בישראל

תנועה עממית כמו חרות לא יכולה להתקיים זמן ממושך בלי מלך. תנועה כמו חרות מורכבת ברובה מאנשים שמבנה אישיותם חייב בחסותו של אב גדול. אין זה פלא ש„בגין מלך ישראל", „דוד (לוי) מלך ישראל", ו„אריק מלך ישראל" הם כרטיס חביקור המנטלי של התנועה. הוועידה הזאת בגני התערוכה תצא עם מלך חדש. זאת יודעים לוי, שרון, וגם הד"ר בני בגין. מי שיזכה בהתמודדויות יהיה המלך הבא של תנועת החרות.

המלחמה הבאה על הכתר המלכותי תהיה, נכון לעכשיו, בין דוד לוי לאריק שרון.

* * *

תיקי הסקאי היפים שחולקו לצירים, נתרמו במשותף על ידי מועדון חיקב ובנק הסטנות לישראל בע"מ. 18 אחוזים ממניות הבנק הזה עברו בינתיים לשליטת התק"ם והקיבוץ הארצי.

● **עמירם כהן**

אנשי כבוד

רק לא אקדמיה צבאית

האלוף יוסי פלד, האלוף המיועד לפיקוד צפון — אמר דברים מראיגים מאוד על רמתם האישית של קציני הצבא, על דרכי החשיבה הדוגמטיות שלהם, על הקושי להפעיל מערכות מורכבות והחתירה למקסימום כוח ומינימום אחריות. יש מקום לחשש שהאלוף פלד צורק ואם כי הסתכן במשיכת אש עזה לעברו מצד חלק מקציני הקבע, הפועלים כמו איגוד מקצועי — עשה דבר חשוב כשהצביע על נושא רגיש זה.

אבל הפתרון שלו מבטא אותה מנטליות עצמה, שנגדה הוא יוצא. כדי לשנות את הקיפאון המחשבתי של הקצונה הוא העלה הצעה שמשמעותה להפוך את בית הספר לפיקוד ומטה של צה"ל לאקדמיה צבאית. אכן, אחת הסיבות לרמות האופיינית של קצין הקבע היא מערכת ההשכלה הצבאית שלו, שבמרכזה הקורס הארוך של פו"ם; זה זמן רב נשמעים קולות ערעור על מבנה הקורס, מטרותיו, ושיטות ההוראה בו. אחת הבעיות העיקריות שלו, היא הצמידות למה שנקרא בצה"ל „פתרון בית הספר". הקיפאון המחשבתי בצבא מתחיל כאן.

פו"ם כבר מזמן חצי־אקדמיה. הקורס נחשב כשווה־ערך לחצי תואר ב.א. יתר על כן, חניך פו"ם זכאי לצבור, כחלק מהקורס הצבאי, מספר גדול של נקודות־זכות אקדמיות. יותר שקצינים בצה"ל יכולים לקבל תואר אוניברסיטאי מבלי להיות כמעט במסגרת לימודים אקדמית רגילה.

כראש חוג באוניברסיטה, אני יכול להעיד שאין קשר הכרחי בין כישורים, כשרונות ואקדמיה. העובדה שלקצין יש תואר אקדמי, אינה מסייעת לו להכריע בעת־קרב אם להעדיף איגוף מימין או משמאל. אבל כאמור הבעיה היא התאבנות המחשבה הצבאית. הפתרון הגרוע ביותר הוא להסתגר עוד יותר בתוך הצבא פנימה ולערוך את כל הלימודים האקדמיים בצבא. הצעה נגדית: לצמצם את פו"ם לתחום המקצועי־צבאי, למצות שלב זה בשדה, ומיד אחר־כך לשלב את החניכים באוניברסיטה במסגרת הרגילה הפתוחה לכל. אפשר, אפילו רצוי, לשמור על מסגרת מנהלית של הצבא באוניברסיטה, שתקל על הקצינים מבחינה לוגיסטית, אבל הלימודים עצמם יהיו ללא קשר לדרכי ההשתלמות הנהוגים בקורסים המקצועיים של הצבא. דווקא היציאה מהמסגרת הצבאית, הבנויה על שרשרת פיקוד כובלת, ויצירת מפגש עם המגוון האינטלקטואלי האזרחי שמחוץ לצבא — תתרום להפריה מחשבתית ותכניס רוח רעננה יותר לחשיבה הצבאית.

● **זאב צחור**

מפגש

הרב פרץ ו„החולצות הכחולות"

„אני מתנצל על האיחור", מפטיר שר הפנים הרב פרץ, בקול רך ובלתי נשמע כמעט, לעבר קבוצת נערים של השומר־הצעיר, הישובים באולם הישיבות במשרדו, בעוד הוא תופס את מקומו. השר הנכבד מגלה בקיאות מעטה בנעשה בתנועה ובזיקותיה, נדהם לשמוע על הקשר בינה לבין מפ"ם, כמו שלא ידע האם כבר רוקדים „סלונים" בתנועה. הוא פותח בקצרה על אודות התהום העצומה הנפערת בין הציבור הדתי לחילוני, ועל כך שאין דבר מסוכן יותר ממחלוקת פנימית ושנאת אחים, ומדבר בשבח המפגשים בין דתיים לחילוניים.

„מדוע אתם בוטים על הציבור החילוני מפגשים רק בישיבות ובמוסדות־דת?"

הוא עונה בגילוי־לב טובל באהבת ישראל, תוך ציטוט מן המקורות, שיש להגן על השתילים. בעודם רכים. לעולם הוא מצריך ומבין את השואלים ולכן יוצא אל מצוקות הנפש שלהם.

חניכי התנועה שואלים על המפגשים בין יהודים לערבים; על הסתירה בין מדינת הלכה לדמוקרטיה; על ניצול המערכת הדמוקרטית על־ידי המפלגות הדתיות; על האפליה בתקציבי משרד הפנים בין המועצות היהודיות לבין הערביות; ועל היחס לנאשמי המחתרת היהודית. הוא משיב בשנינות תלמודית רחוסת מובאות, המשאירה את נערי השומר הצעיר, המקפידים על תרבות השיחה, חסרי אונים.

השר שחשש את סיבת מותם של הילדים בתאונת האוטובוס (עונש משמים), מסרב לגלות פתיחות כלפי מניעיהם של חברי המחתרת ומדבר בשבחי המשפט העברי.

הוא יסביר ללא לאות את ההתגלמות בתורת ישראל וכמעט אינו מרגיש עצמו נבדל מן החניכים הלובשים את החולצות הכחולות, מבקר על הפגישה ומוזמן לנוספת.

נופת צופים

● **אחוה דור**

הלו... חותם

עוול לפרופ' לייבוביץ'

בכתבה „טרמפ על כהנא" („חותם" 9.) שואלת חני קים את המרואיינים: „לפי אותו קו מחשבה, אולי אתם, כמו פרופ' לייבוביץ', מעוניינים במלחמת אזרחים כבר עכשיו?"

כשנפגשנו לפרופ' לייבוביץ' בסכנת מלחמת האזרחים השיב, כי יש דבר גרוע ממלחמת אזרחים, והוא השתלטות הפאשיזם. כלומר, השתלטות הפאשיזם תביא נזק רב יותר לעם ממלחמת אזרחים, הבאה למנוע את ההשתלטות הזאת.

עד כמה שידוע לי, לא אמר פרופ' לייבוביץ' בשום זמן ובשום מקום כי הוא מעוניין במלחמת אזרחים. זכותה של חני קים לשלול את דעותיו של פרופ' לייבוביץ', אולם לייחס לו דבר שלא אמר, פירושו לעשות עוול לאדם המרים תרומה גדולה לשמירת הדמוקרטיה.

אברהם קדימה
רמת גן

איפה אפרת?

זה מספר שבועות חסרה לנו פינתה השבועית של אפרת עוז — „סיר לחץ". הפינה נתנה בימה נדירה לסוגיות פמיניסטיות המשפיעות על כל אישה ואישה. אין הצדקה לתופעה, אותה תיארה העיתונאית בטור הפרידה שלה, כיצד הושמה עליה תווית של „פמיניסטית" אשר לא הותירה אפשרות גישה לצדדים אחרים באישיותה, כגון יכולתה הלירית והמקצועית. חבל שעדיין, מתוך בורות ופחד, רבים האנשים אשר אינם מבינים שפמיניזם נובע ממודעות עצמית מעמיקה וגישה ביקורתית ומפוכחת לעולם, תכונות הנחשבות חיוביות, כדרך כלל.

מן הראוי שאישה, אשר מגלה אכפתיות כלפי נשים, תזכה להערכה מתאימה.

דיאנה בנדיקט, אליסון סולומון, אודריאנה קמם, הלנה קנטי, ניצה קדם, ניצה ודב יוספי
רמת גן

הרסגור משמיץ

לא פעם יצא לי להתריע על צורת רשימותיו של פרופ' הרסגור: תחת הכותרת „ההיסטוריה — צעירה תמיד", הוא, כהרגלו, רוצה ללמדנו פרק בהיסטוריה, אולם עד מהרה הוא עובר להתקפה בלתי מרוסנת על הממסד, הדת, ועל המחנה הדתי כולו, מבלי להבחין בין גווניו השונים.

ב„חותם" האחרון, מס' 10, הוא משווה את הרבנות לאש"ף. האם אין לשון אחרת בהתנגדותו לממסד הדתי ופעולותיו בארצנו? בלשון שנוקט הרסגור הננו משמיצים את עצמנו ותו לא.

הנני מזדהה גם עם דברי גדי יציב בהגיבו על דברי ההשמצה של הפרופ' הנכבד על הכ"ד שכתב שיש חשש של ניצול לריגול בצה"ל תחת מסווה של לבושם חסידי חשחור.

שבתאי אבל
עין שמר

מקורות הרצח

הדיון בכנסת בעקבות רציחתו של ראש עיריית שכם אל־מצרי, גילה כרגיל את הגישות השונות בספקטרום הפוליטי. הגרסה של השמאל, אותה ביטא יוסי שריד, ושמפ"ם נגררה אחריו — כי מנהיג מבודד היה טרף קל לרצח — היא גרסה אופוזיציונית לשמה. מוחמד ותד נותן לה „ביסוס" תאורטי פוליטי ברשימתו ב„חותם" מה־7 במארס 1986.

גם אילו היה הממשל ממנה 6 ראשי ערים בו־זמנית, היד הרוצחת לא היתה נרתעת מלבצע את זממה, ואין הדבר הזה חדש במציאות הפוליטית של הרחוב הערבי ושל עמי ערב. אמנם ותד אינו רוצה להודות בייחוד ערבי זה של מאבקים פוליטיים באמצעות האקדח, אבל מן הדין שיעשה לעצמו מאזן מי חיסל את מי, וכיצד חוסלו כל מי שאינו משלים עם דרך מסוימת. „אין זה רוע לב וגסות רוח" כי אם מציאות עגומה, המביאה אסון בראש ובראשונה לעם הערבי הפלשתיני זה דוריי־דורות, אך לא רק כאן. נכון כי רצח פוליטי אינו המצאה ערבית, אבל הוא יותר מרי בשימוש במציאות של ארצות ערב ובמציאות של הערבים הפלשתינים. אינני מבין את הרמזים של ותד כאשר הוא אומר „ייתכן כי היד שהורמה על אל־מצרי היא יד ערבית. וייתכן שהתכנון נובע ממקורות אחרים, למרות התרברבותם של שניים מארגוני הפורשים". ותד מחשיד בתכנון הרצח יד לא ערבית!!! למי ולמה הכוונה?

ותד אומר בפשטות שהרצח בא כי לא בחרו בבת־אחת בכמה ראשי ערים ובגלל הכוונה למנות ראשי ערים על מנת ליצור הנהגה אלטרנטיבית לאש"ף.

ותד גם טוען כי ההשתתפות בצערם של הרבים, היא מעשה צביעות, וכי „הבכי הזה נועד להשתמש בחללי הפלשתינים על מנת להלקותם. לנגח את החיים על־ידי השימוש במתים — זהו שיא הציניות". ולי נדמה כי לשיא הציניות והצביעות מגיע דווקא מצד ותד. לדעתו אין ביטחון שברצח זה היתה יד ערבית, והמגמה להצמיח הנהגה חלופית לאש"ף, אפילו היא פלשתינית־ירדנית, ואפילו אל־מצרי ביקר את נאומו של חוסיין — בא הדבר משום שהממשל לא העדיף נציגי אש"ף מוכרים. אינני יודע האם ותד ואלה המגדירים את מדיניות הממשל כצביעות, היו דורשים בחירות דמוקרטיות ומיד. אילו הממשל היה ממנה לראשות העיר אנשי אש"ף המקובלים על ותד ואחרים.

לבחירות דמוקרטיות חופשיות ישנו תנאי מוקדם. יצירת תשתית דמוקרטית על־ידי התרת התארגנות מפלגתית, ומצד היישוב הערבי ומנהיגיו — אי שימוש בטרור כאמצעי שכנוע במאבק פוליטי. ראש הממשלה לא פסל בחירות חופשיות, אולם הגדיר באופן ברור את התנאים לכך. אם בחירות חופשיות יעלו לשלטון ראשי ערים שתפקידם המרכזי להגשים את מטרות אש"ף, הם יגרמו לחיסול תוצאות הבחירות הדמוקרטיות. וכבר היו דברים מעולם. המטרה היחידה שלה מייחל ותד היא להתיר בחירות חופשיות שיעלו לשלטון נבחרים שימצאו דרך לשיתוף פעולה עם הזרם המרכזי באש"ף, קרי ערפאת ושותפיו. לפי ותד, הם יוכלו לעמוד מול הארגונים הפורשים. אלה תקוותיו של ותד, אבל כל הארגונים, פעילותם מכוונת נגד ישראל.

משה ציזיק
אילון

ללמד ברית חדשה בבתי ספר?

זאב צחור כותב בחותם, (28.2.86), תחת כותרת משנה „עם יפה, עם אחד", כי בהרצאתו בבאר־שבע, לפני 300 תלמידי י"ב, רובם דתיים, הוא שאל את עמיתיו, המרצים בנושא הסובלנות, האם דבריהם תנחמים על הצורך בפתיחות כוללים גם הצעה ללמד בבתי הספר את הברית החדשה. „המהומה שקמה בעקבות הדברים היתה יכולה להיות תשדיר שירות למחיר הצביעות", הוא מוסיף.

תמהני, אם בחכמה עשה ז.צ. ששאל את שאלתו הפרובוקטיבית. האומנם צריך, לדעתו, ללמד בבתי הספר את הברית החדשה? איפה נשמע דבר כזה ואיפה נעשה דבר כזה? האם במוסדות ומיונוכיים של הקיבוצים? ברור, כי כל אדם תרבותי ומשכיל צריך לקרוא פעם את הברית החדשה, אולם ללמד אותה בבתי ספר זו הצעה פסולה. את התנ"ך מלמדים בבתי־ספר משום שזו יצירה היסטורית, תרבותית, סיפורית ולאו־דווקא רק דתית. מדוע ז.צ. אינו מציע ללמד גם את האיסלם והבודהיזם, למשל?

נכון עשו מארגני הכנס שהזמינו לצד השר יוסף שפירא, הרב ולדמן וח"כ מיכאל איתן — גם את ד"ר דב ברמאייר ואת זאב צחור, ניתנה כאן לאנשי תנועת העבודה הזדמנות להסביר לתלמידים את הצורך והחשיבות שבפתיחות וסובלנות בחברה שלנו, במיוחד כלפי הערבים, וגם כלפי יהודים בעלי השקפות עולם שונות. במקום זה מעלה ז.צ. הצעה המעוררת בצדק התנגדות, כעס ודחייה.

על ידי דיבורים מעין אלה אין משכנעים ואין משפיעים על בני־הנוער. ההיפך הוא הנכון.

יהודה אבינעם
ירושלים

עם אחד!

סופרים— מעט כסף

רבים מתפרנסים על עבודת הסופר העברי — הוא בקושי, אם בכלל. מלבד כמה מצליחים, רובם נזקקים לפרנסות אחרות. קשה במיוחד מצב הסופרים המתחילים

מאת רונית מורגנשטרן

סופר אחד, לאיבל־כד־יידוע, נשאל על ידי פקיד של הרשויות למקצועו: „סופר. כותב סיפורים." ענה אותו סופר לאיבל־כד־יידוע. הגיב הפקיד בחוסר סבלנות: „לא שאלתי אותך מה התחביב שלך. שאלתי אותך ממה אתה מתפרנס."

זהו, בערך תיאור מצב מוחשי יותר של מעמדו המקצועי של הסופר הישראלי: כלומר, כתיבה אינה מקצוע, לבטח לא מקצוע שניתן להתפרנס ממנו. כל אם יהודיה הנאמנה לסטריאוטיפ שלה, תנסה להניא את ילדיה מלעסוק ב„לופט־געשעפטן" („עסקי־רוח") כמו כתיבה. גם אם נשבר כבר המיתוס של המשורר והספור, שנחה עליו המוזה רק במצב של דלות נוראה, הרי שגם בימינו, ובעיקר בארצנו הקטנה, סופר אינו מעלה אסוציאציות מידיות של הרבה כסף. למעשה, אין כמעט סופרים ישראליים המסוגלים להתקיים מכתיבתם. באגודת־הסופרים העבריים מאוגדים כ־400 סופרים, ולדברי אהוד בן־עזר יו"ר הוועדה המקצועית של האגודה, 99 אחוז מהם אינם מתפרנסים מכתיבתם.

הכנסתן של סופר (והכוונה בדרך כלל היא לפרוזאיקן, מחבר רומנים) מכתיבתו, היא פונקציה ישירה של מספר העותקים הנמכרים מספרו. במדינה מעוטת־אוכלוסין כשלנו, נחשב ספר לרב־מכר כשהוא נמכר בלמעלה מ־5000 עותקים, ויש במקרים בודדים שהגיעו עד יותר מ־10 אלף עותקים. אם הסופר מקבל כ־12.5 אחוז בממוצע ממחירו הקטלוגי של הספר כתמלוגים, הרי שחגיגה פיננסית גדולה לא יכולה לצאת מזה. זו נקודת־המוצא עליה מתבססים המו"לים והסופרים בישראל, כשהם באים לענות על השאלה, מדוע לא יכול הסופר הישראלי להתפרנס מכתיבתו. „גם מי שמוכר 10 אלף ספרים בשנה, ואין הרבה כאלה," אומר יון פדר, מנכ"ל הוצ' „כתר", „ומקבל כדולר תמלוגים לספר. הוא מרוויח כ־10 אלף דולר לעבודה שהוא השקיע בה בדרך כלל שנתיים, ומתוך סכום זה, הולכים 50 אחוז למס־הכנסה."

ישנם גם רבי־מכר ישראליים יוצאי־דופן בהחלט, שנמכרו בעשרות־אלפי עותקים. ספריהם של עמוס עוז וא.ב. יהושע, למשל, הם כאלה: „מיכאל שלי" של עוז נמכר בלמעלה מ־70 אלף עותקים; „המאהב" של יהושע בכ־50 אלף עותקים. „נוצות" של חיים באר בלמעלה מ־40 אלף עותקים. יש לציין שהספרים היוצאים לאור ב„ספרייה לעם" של „עם עובד", למשל, נמכרים מראש לכ־20 אלף מנויי הספרייה. לכן, בני־מזל הם הסופרים הזוכים להוציא את ספרם בספריות מנויים כמו הנ"ל. מפעלי מנויים יש להוצ' העיתונים „מעריב", „ידיעות אחרונות", „דבר", אך הן אינן מתמקדות בספרות יפה דווקא. לאחרונה, קם מפעל מנויים חדש „הספרייה" של „כתר"־„סימן־קריאה"־„הקיבוץ המאוחד", שאולי יסייע לרווחתם של עוד כמה סופרים ישראליים, תלוי במידת הצלחתו. אבל, כאמור, מכירת עשרות אלפי עותקים היא נחלתם של סופרים ישראלים בודדים. יש לזכור גם שמחירו הקטלוגי של ספר בספרייה־לעם, למשל, נמוך בכ־50 אחוז מהמחיר המקובל בחנויות לספרים אחרים, ובהתאם לכך התמלוגים.

אחת האפשרויות להגדיל את הכנסת הסופר מכתיבתו, היא פשוט על־ידי הגדלת מספר קוראיו. היות שכוח המכירה של שוק הספרים בארץ הוא קטן, הרי שמן ההגיון היה לפנות אל שווקים אחרים בעלי כוח־מכירה גדול בהרבה כמו בחו"ל, כלומר, לייצא את הספרות העברית. לא צריך, לכאורה, להיות הבדל בין משוררת כסילביה פלאת' הנמכרת במיליוני עותקים, לבין יהודה עמיחי, ששיריו תורגמו לאנגלית וזכו לתהודה נרחבת בבריטניה, אך נמכרו שם במאות עותקים בלבד. אבל העובדה היא, שכמעט אין סופרים ישראליים הנמכרים בחו"ל, המעטים המצליחים הם: אפרים קישון הנמכר בכמויות־ענק בגרמניה ואוסטריה, שהוא באמת סיפור הצלחה יוצא דופן; פוליטיקאים ישראליים (ריין ובתו, אבן, וייצמן); בספרות יפה — עמוס עוז, המפרנס לא רע את קיבוצו, תולדה [...] בצרפת; קניוק, הזוכה להצלחה מסוימת בגרמניה ו[...] ואפלפלד. מלבדם אין רבי־מכר ישראליים בחו"ל.

ממה הם מתקיימים?

סופרים ומשוררים רבים מתפרנסים מעבודות הקשורות לתחום הספרות והכתיבה: הוראה, הגהה, ניקוד, עריכה, תרגום, עיתונאות.

אהרון מגד: „היום אני מלאי־עסקתי בעיתונאות. הייתי עורך ב„דבר". רצוני שסופר יתפרנס מכתיבתו ולא יצטרך לעסוק בפרנסה אחרת. פרוזאיקן זקוק לזמן. למרות זאת, לא הצטערתי שעבדתי מחוץ לבית. כעיתונאי היה לי מגע קרוב יותר עם החיים על כל צדדיהם. גם כשהייתי עורך, אהבתי לצאת לשטח, לדבר עם אנשים, ולא רק לשבת מאחורי השולחן."

יורם קניוק: „אני באמת לא דוגמה טובה. אני לא שכיר. עד היום אין לי דירה משלי, ואני משלם שכר דירה גבוה מאוד וחי בצניעות. כיום מקיימות אותי שתי מקדמות, אחת מספריית מעריב והשנייה מחו"ל לספר חדש, שאני שוקד על כתיבתו, פלוס הלוואות. עבדתי ארבע שנים כפרי־לאנסר במעריב, נתתי הרצאות, סדנאות, קיבלתי תמלוגים. זהו."

יגאל מוסינזון הוא בין היחידים שכתיבתם מקיימת אותם ובכבוד; סדרת „חסמבה" שלו נמכרת כבר במיליוני עותקים: „בהתחלה הייתי חבר קיבוץ. תמיד התקיימתי מספרי. היום אני עובד גם כתב לעניינים משפטיים של „דבר" רק כדי לצאת מאחורי השולחן."

בשטח התקשורת ניתן למצוא סופרים כמו: בן־נר, גרוסמן, משה דור, עמוס קינן, ברטוב, מגד, גורי, שלמה ניצן, דן בן־אמוץ. בשטח ההוראה — ד"ר א.ב. יהושע, אפלפלד. שהם מרצים באוניברסיטה. עמוס עוז היה יכול אולי להתפרנס מכתיבתו, אך עול הפרנסה ממנו והלאה — הוא חבר קיבוץ.

וממה התפרנסו אבותיה של הספרות העברית בת זמננו. עגנון קיבל משכורת קבועה עבור הזכות לפרסם את כתביו מהוצאת „שוקן", במשך כ־40 שנה. ברנר עסק בתרגומים ועריכה של כתבי־עת, והיה גם מורה. גנוסין ב„הרצליה". שלונסקי קיבל משכורת מ„ספריית פועלים", בעיקר על תרגומיו. הוא היה עורך המוספים הספרותיים של „הארץ", „על המשמר". אלתרמן התפרנס מכתיבת תרגום, פזמונים. היה עיתונאי ב„דבר" („הטור השביעי").

כדי להתפרנס, צריך קודם לקבל פרס נובל

הסופר, נתן שחם, שהוא גם מנכ"ל „ספרית פועלים" [...], סבור שבעיית ייצוא ספרות אינה בעיה ייחודית ל[...] הישראלית דווקא, אלא בעייתם של כל הסופרים, שאינם [...] אנגלית או צרפתית, ולא קיבלו פרס נובל — כלומר [...] הסופרים בעולם. הסופר הגרמני היינריך בל לא מכר יותר [...] אלף עותקים לפני שקיבל את פרס נובל. יון פדר טוען [...] נעשים מאמצים נואשים לתרגם סופרים ישראליים לאו[...] „הבעיה היא שכל המו"לים בעולם רואים את ארה"ב [...] תרגומי. ההיצע שלך צריך להיות כל־כך טוב ומשכנע [...] להיכנס בכלל לתחרות על הקהל האמריקני. פעם שיחק [...] של ישראל תפקיד חשוב, היום הקושי לחדור לשוק האמ[...] הרבה יותר גדול."

ליורם קניוק, שכן זכה להתרגם ולהימכר בחו"ל, יש [...] כלפי הממסד: „אין לנו גופים שיעמדו מאחורינו ויתנו לנו [...] וזה נוגע לכל תחומי התרבות; כשהציירים הגרמנים והאו[...] רצו לפרוץ החוצה, ממשלותיהם עמדו מאחוריהם ותמ[...] גיבוי ביחסי־ציבור, מנגנון וכסף. אילו היו מכינים כאן, [...] לפתוח את יצוא התרבות, ויש לנו מה להציע, היינו [...] למדינה מוניטין וכסף זר, במקום להצטיח לכסף שחור [...] מהארץ."

יש סופרים שתולים את האשם במו"ל; לדעתם, המו"ל הישראלי אינו נוטה לייצא את מרכולתו לחו"ל [...] אנוכיים. הוא מעדיף לקשור את הספר אליו, ולא [...] לסוכנים בחו"ל שיכולים להציע תנאים קורצים יותר. [...] מהמחברים מחזיקים את זכויות התרגום וההפצה בידיהם [...] אמונה, שהם „יגלו את אמריקה", כשבעצם אין להם את [...] והכוח לכך. אחרים פשוט אינם מודעים לכך, שזכותם [...] זכויות התרגום של ספרם לידיהם, מה שתלוי, כמובן, [...] מעמדו וכוחו של סופר הדרוש זאת.

קיימת גם האפשרות להעלות את כמות המכירות [...] שהרי יש בישראל מאות־אלפי קוראי עברית פוטנציא[...] יחסי־ציבור טובים ופרסום, אפילו של חוזים הנעשים בין [...] למו"לים, תוך כדי פרסום סכומים, עשויים לגרות את [...] הצרכן, אלא שאצל המו"לים הישראליים, כמו גם אצל [...] אין נכונות לדבר בחופשיות על הצד הכספי של מקצועם. [...] ובמיוחד בארה"ב, משלמים המו"לים לעתים סכומי[...] כמקדמות לסיפורים. הדבר מפורסם בהבלטה [...] התקשורת, והסופר הופך לבעל־מוניטין לא פחות [...] בארץ נעשה הכל בהסתר, תחת מעטה של סודיות [...] כאילו אין לקשר בין רוח לכסף. „אם היו הסכומים מתפרסמים [...] היה הדבר מעודד תחרות, מגדיל את המוניטין של הסופר [...] ערכו בשוק המו"לות," אומר יורם קניוק. בארה"ב [...] מו"לים את המאזנים שלהם באמצעי התקשורת. כאן [...] (אמנם לא כולם) למסור אינפורמציה לגבי מספר [...] הנמכרים מספר, כי הדבר עלול לחשוף פרטים על [...] המכירות. הדבר מגיע עד לידי כך, שסופר לא יודע את [...] הכלכלי של המו"ל, האם יוכל לעמוד בהוצאות הכרוכות [...] הספר, וכבר היו דברים מעולם, כי בישראל לא מעט [...] פשטו את הרגל בשנות השפל הכלכלי האחרונות.

גם לביקורת ולעיתותיה יש משקל בקביעת הצלחת [...] קניוק: „כשבחו"ל יוצא ספר לאור, מקבלים עורכי ה[...] הספרותיים והמבקרים את הספר חודש וחצי קודם [...] לאור. המחבר מרואיין באמצעי־התקשורת ויש חגיגה [...] כאן, יוצא ספר, בקושי כותבים עליו שתיים־שלוש מל[...] אחרי שהוא יוצא, חצי שנה לאחר מכן מופיעה ביקורת, ו[...] הספר לא נמכר."

בדרך כלל טוענים המו"לים שפרסום מודעות בעיתונ[...] ספרים לא הוכחו כמקדמי־מכירות, ושההשקעה בפרסו[...] מעבר ליכולתם של המו"לים.

יון פדר מ„כתר": „אם מודעה בינונית עולה כ־2000 [...] כדי לממן את המודעה עצמה, צריך להבטיח מראש מכי[...] עותקים, שזה הימור."

חנה בירדמן מהוצאת „שוקן": „אנחנו משפחה קטנ[...] אנחנו לא ארה"ב. השוק הוא קטן, ואי אפשר להגיע ל[...] אטרקטיביים כמו בארה"ב. שמעתי שלשצ'רנסקי הציעו [...] עתק עבור זכויות לפרסם את זיכרונותיו."

„התרבות והספרות הן הדבק שמחזיק את החברה"

בקרוב תתכנס ועדה מיוחדת לבדיקת מצב הסופר בישראל, שמינה ראש־הממשלה, שמעון פרס. בראשה עומד מנכ"ל משרד־האוצר, ד"ר עמנואל שרון. לקראת התכנסות הוועדה, הכינו ראשי אגודת־הסופרים בסיוע היועץ המשפטי של האגודה, עו"ד אלי זהר, תזכיר ובו דו"ח מצב והתביעות של סופרי ישראל מממשלתם.

החלק המופרש מעוגת התקציב הממשלתית לתרבות ואמנות הוא קטן מאוד. הנתח של המעט הזה הולך לתיאטרון, מוסיקה, ומוזיאונים, הפירורים מגיעים לספרות. „לו הייתה התרבות העברית זוכה לשבריר מתקציב של הישיבות, או ההתנחלויות, זה היה פותר את מצבו של הסופר הישראלי," קובל אהוד בן־עזר. יורם קניוק מציע, בשנינה, אחוז מהכנסות „מפעל הפיס" וילכו לספרות. „לוועידות הסופרים מגיעים ראש־הממשלה, שר־החינוך, יו"ר ההסתדרות ומצהירים שהם אוהבי־ספרים. אני רוצה שיתרמו לנו, אבל יש כסף ציבורי, שמתגלגל וניתן להשתמש בו. התרבות והספרות הם הדבק שמחזיק את החברה. למה לא לטפח אותן?" בדניה, בשבדיה, בהולנד ובמדינות אחרות, מקבלים סופרים משכורת במשך שנה ויותר מממשלתם, שמאפשרת להם להתמסר לכתיבה. בישראל מעניקה הממשלה כל שנה את „פרס ראש־הממשלה ע"ש לוי אשכול" לחמישה סופרים. גובה הפרס הוא קצבה בת 700 ש"ח, נכון להיום, לחודש. התקנון מאפשר לסופר לקבל פעם נוספת פרס זה כעבור 12 שנה. כך שרוב סופרי ישראל לא זוכים ליהנות מפרס זה כל ימי חייהם. אגודת הסופרים תובעת להעניק פרס זה לעשרים סופרים במקום לחמישה.

עוד מבקשת האגודה בתזכיר — העסקת סופרים במערכת החינוך ובאוניברסיטאות כ„סופר אורח" כפי שהתחייב בעבר משרד החינוך; הכפלת הפרסים הספרותיים הקיימים; כיבוד תעריפוני האגודה על־ידי כל הגופים, כולל הממשלתיים; קביעה בחוק של מועדי תשלום והצמדה של שכר־סופרים מהוצאות הספרים; כיבוד ההצעה לתנאי התקשרות בין סופר למו"ל, שהוציאה אגודת הסופרים; יישום חוק הספריות. החוק אומר, שלכל מספר מסוים של אוכלוסיה צריכה לחיות ספרייה. „עוד כמה מאות ספריות פירושן עוד כמה מאות עותקים מכל ספר," אומר בן־עזר. האגודה תובעת גם תשלום תמלוגים לסופרים על שאילת ספריהם בספריות. מה שוודאי ישפר את הכנסת הסופרים. נוהג זה מקובל בארצות סקנדינביה, למשל. האגודה מבקשת להגיע לידי חקיקת סעיף שימנע שחיקת תמלוגים — היא דורשת תשלום צמוד במלואו, או תשלום ארבע פעמים בשנה. כמו כן, תובעת האגודה הורדת הניכוי במקור ל־10 אחוז וקביעת תקרת־מס של 25 אחוז משכר־סופרים. היום מגיע המס במקור ל־55 אחוז. לכדורגלנים ויהלומנים הניכוי במקור מגיע רק ל־35 אחוז. הסופר נקלע למצב אבסורדי — מכיוון שאינו יכול להתפרנס מכתיבה, הוא פונה למקורות פרנסה נוספים. אם הוא שכיר, מהווה כתיבתו עבודה נוספת, והוא משלם על התמלוג שהוא מקבל 55 אחוז מס במקור, וכנ"ל לגבי כל עבודה אחרת, שהוא עושה כעבודה נוספת.

„לפי התעריפונים הקיימים ובגובה־מס כזה, לא מוכנים אנשים מוכשרים לעבוד. פרופ' באוניברסיטה יסרב לתרגם או לערוך, יהי עליו לשלם את מס־ההכנסה השולי, וזה לא יעמוד בשום יחס לעבודה שהוא משקיע", אומר אהוד בן־עזר.

ב־31 במרס תתכנס הוועדה לראשונה. מסקנותיה צפויות בעוד שנה לפחות סבור בן־עזר. בינתיים תהיה רוטציה. הסופרים תולים תקוות דווקא בפרס, כי הוא מתייחס לבעייתם באופן מעשי (גם אם אטי). אהוד בן־עזר מאד ספקן לגבי תוצאות כינוס־הוועדה, וכך גם יורם קניוק ונתן שחם. אבל הם כמו כל הסופרים האחרים, מקווים. שאולי בכל זאת, תשנה ועדה זאת באופן משמעותי את מצבו של הסופר הישראלי.

פרסום בכלל יכול לעזור, מורה בירדמן, אבל טיב הספר הוא שקובע בסופו של דבר. היום כדאי להיכנס לתכניות הטלוויזיה [...] „סוף ציטוט", „ערב חדש", „זה הזמן". אבל אם הספר אינו טוב, שום פרסום לא יעזור לו."

בכל זאת ניכר בשנים האחרונות שיפור ביחסו של המו"ל הישראלי אל מושגים כמו „פרומושן" ויחסי־ציבור המקובלים בכל תעשייה החפצה למכור את מוצריה. לאחרונה הכניסו מו"לים צעירים — כתר, זב"מ, כינרת. סגנון שונה לתחום המו"לות, שהצטיין עד כה באפרוריות מאובקת וקפיאה על השמרים. עלייתו המטאורית של דוד גרוסמן היא תוצאה של יחסי־ציבור, שהתבטאו בין היתר בכתבות חשיפה בטלוויזיה ובעיתונות; יש עוד סופרים צעירים מעולים כגרוסמן, שלא זכו להצלחה ממשית בגלל חולשת המו"לים שלהם בהבנת מושג יחסי־הציבור.

הקונפליקט המרגיז בו נמצא הסופר, המנסה באמצעות המו"ל להפוך את פרי־רוחו לממון, מרפה לא פעם את ידיו, כשהוא מתייצב לפני המו"ל עם כתב־היד שלו. רוב הסופרים, ובמיוחד המתחילים, מתפשרים על כל תנאי שמציב בפניהם המו"ל, ובלבד שיוכלו לראות את יצירתם מודפסת ומכורכת. המו"לים מודעים לחולשת היוצרים, שלעולם לא יפסיקו לכתוב, ודורשים לא פעם השתתפות כספית של הסופר בהפקת ספרו. מסופרים לא ידועים הם דורשים גם שיקנו כמות מסוימת מהספרים, ולעתים תובעים סכומים גבוהים מהנדרש להפקת ספר, באמתלא של הוצאות נלוות.

קשה לאתר מו"לים, שיודו בקיום התופעה של הוצאת ספרים על חשבון מחבריהם בבתי־ההוצאה שלהם. חנה בירדמן מהוצ' „שוקן": „אנחנו בהחלט מכירים את התופעה. אצלנו זה לא קיים, ואני יודעת שאנחנו קצת יוצאי דופן בעניין הזה. או שכל ההפקה היא על חשבוננו, או שאין אנו מוציאים את הספר כלל. ברור שזה הופך אותנו למאוד מאוד סלקטיביים. קשה לי להעלות שם של פרוזאיקן חדש, שגילינו בשנים האחרונות."

גם בהוצאת „כינרת" לא מממנים מחברים את ספריהם, לדברי המנכ"ל יורם רוז. רוז: „אני יודע שזה קיים בשוק, ודווקא אצל מו"לים פרטיים ותיקים. אצלנו מקבל מחבר מתחיל 10 אחוז תמלוגים על מכירה של עד 3000 עותקים ו־12.5 אחוז מעל כמות זו. סופר ידוע מתחיל מ־12.5 אחוז וגם מקבל מקדמות."

ניצול דומה קיים גם בתחומי התרגום והעריכה. מו"לים מעדיפים, לא פעם מטעמי חיסכון, להעסיק, בפרוטות, מתרגמים חסרי־ניסיון, מה שבוודאי אינו תורם לרמת התרגום בארץ, ולוחצים בצורה זו על מתרגמים מנוסים יותר להתפשר על מחירים. המתרגמת בעלת־המוניטין, נילי מירסקי, התבטאה בחריפות נגד נוהג נפסד זה של המו"לים, במסיבת עיתונאים שנערכה לרגל הקמת „הספרייה"; לדבריה הידרדרה רמת התרגום בארץ כתוצאה מכך.

על העסקת מתרגמים חסרי ניסיון, אומרת חנה בירדמן מהוצ' שוקן: „אנחנו משתדלים להעסיק רק מתרגמים טובים, גם אם זה יקר יותר." יורם רוז, מהוצ' „כינרת": „אנחנו כן מעסיקים מתרגמים חסרי־ניסיון. יש ספרים בהם המיומנות הנדרשת אינה גבוהה, ואז אנחנו מעדיפים לקחת מתרגם בשכר נמוך."

טובים — וטובים יותר

אבל גם התעריפים הרגילים שמציעים המו"לים לעבודות מקור, תרגום ועריכה הם מגוחכים. אהוד בן־עזר מכנה אותם „תעריפי רעב". כדי להגיע למשכורת ממוצעת צריך מתרגם, המשתכר לפי תעריפון המו"לים (42 ש"ח לגיליון דפוס) לתרגם 2—3 רומנים בחודש — משימה על־אנושית כמעט. אגודת־הסופרים מציעה תעריפון משלה, הכפול בגובה התשלומים מזה של המו"לים. היום מקבלים המו"לים בשוק החופשי את תעריפון האגודה, שהוא תעריפון מינימום המאפשר תוספות. גם תעריף זה אינו מספק, מודה בן־עזר. אבל אפילו על תעריף זה, שהוא בגדר המלצה בלבד, כי אין אנו רשאים לחייב, צריך כל סופר להיאבק. בשוק הממסדי עדיין קובע תעריף המו"לים, עליו נוספו 7 אחוזים. ולא פלא שסופרים ומתרגמים אינם נוטים לעבוד עבור משרדי־ממשלה.

יש גם כאלה שאינם צריכים להיאבק. מתרגמים בעלי מוניטין כצבי ארדר, או אהרון אמיר, אינם מקבלים את שכרם על פי תעריפון כלשהו, ומתפרנסים היטב ממשלח ידם. בספרות מקור ייקבעו תנאי החוזה של הסופר עם המו"ל שלו לפי כוח המכירה של הסופר, הנמדד על פי הצלחתו בעבר. סופרים מצליחים מקבלים בדרך כלל מקדמות, הנעות סביב גובה התמלוגים, שיגיעו לסופר עבור מכירת המהדורה הראשונה (כ־3500 עותקים). לעתים המקדמות גבוהות יותר; הסופר יצחק בן־נר קיבל מ„כתר" שנת־שהייה בארה"ב כדי לכתוב את „פרוטוקול" כמקדמה. עד היום נמכר הספר בכ־10 אלפים עותקים, לדברי יון פדר, מנכ"ל „כתר", וספק אם כיסה את הוצאות השהייה בחו"ל, אלא שבן־נר, למשל, קשור בחוזה ל„כתר" המחייבו להוציא אצלם את ספריו, ואלה מכסים את ההוצאות עליו. גם שולמית לפיד קיבלה מקדמה שאפשרה לה לעבוד במשך שנה על „כחרס הנשבר", שנמכר, בתוך פחות משנה, בכ־14 אלף עותקים. פדר עוזר לסופריו גם על־ידי הענקת אמצעי־עזר למיניהם, כמו מעבד־תמלילים שישרת את הסופר במשך תקופת כתיבת הספר.

ובאשר לתמלוגים עצמם — הם נעים סביב 12.5 אחוז בממוצע לעותק. יש מעטים שמקבלים יותר. הסופרים מתלוננים, שעליהם „לסמוך על המלה" של המו"ל לגבי מספר העותקים שמכר. ולא פעם מנצלים מו"לים עובדה זו כדי להקטין את גובה התמלוגים המשולמים לסופר. התמלוגים משולמים פעמיים בשנה כשהם צמודים, אך הצ'קים מגיעים, לרוב, כ־25 יום לאחר סיום התחשיב, מה ששחק את התשלום בימי האינפלציה הדוהרת.

קשה היום להיות סופר מתחיל. השיקול הכלכלי של המו"ל (אם כי לא תמיד — יש לציין), מכוון אותו ללכת על המוכר, הידוע והבטוח, ולא להמר על יוצר בראשית דרכו. היום יש מעט מאוד סופרים צעירים בולטים. רוב הסופרים מן השורה הראשונה הם בגיל 50 ומעלה. „לא קמה משמרת חדשה." מסכם בעצב אהוד בן־עזר. „הרבה כשרונות צעירים פונים לכיוונים אחרים כבימוי, מחזאות, עיתונאות, שם הסיפוק והתוצאות מידיים יותר, התפוצה וההדים גדולים יותר. מעטים מאוד מתייצבים היום לכתוב רומנים. מעטים מאוד מקדישים את חייהם לכתיבה." למען אותם יוצרים צעירים ובלתי־ידועים, שואפת אגודת הסופרים להגיע להסכם עם המו"לים על חוזה אחיד להתקשרות בין סופר למו"ל, שיכלול גם זכויות תרגום והסרטה. בעצם ימים אלה מתקיימים מגעים בכיוון זה בין האגודה להתאחדות המו"לים.

המצליחים

כדי להתפרנס מכתיבה בארץ, אתה צריך לכתוב ספרי ילדים, או ספרי בישול. אלה הספרים היחידים הנמכרים בארץ במאות אלפי עותקים, ולעתים במיליונים. ספרי „חסמבה" נמכרו בישראל במיליוני עותקים, לדברי מחבר הסדרה, יגאל מוסינזון. את „הדרדסים" מכרה הוצ' „דב" ב־300 אלף עותקים תוך פחות משנה. „בוא אלי פרפר נחמד" של ברגשטיין נמכר עד היום על־ידי הוצ' הקיבוץ המאוחד ביותר מחצי מיליון עותקים. תמר בורנשטיין־לזר מכרה למעלה ממיליון וחצי מיליון של ספרי „קופיקו" שלה. ספר הבישול של רות סירקיס „מהמטבח באהבה" נמכר כבר ביותר מ־500 אלף עותקים. ועוד ידו נטויה. גם ספרי הבישול האחרים שלה עוברים בדרך כלל את ה־100 אלף. סופרי ילדים ונוער המתפרנסים היטב מכתיבתם הן גם דבורה עומר וגלילה רון־פדר, שכבשו את מדפי ספרות הנוער.

ספר כאמצעי בילוי?

קריאת ספר מחייבת התמסרות לפרק זמן ארוך וריכוז גבוה. האם בסגנון חיים לחוץ כמו שלנו שמסביב תחליפים קלים כטלוויזיה, וידאו, קולנוע ועיתון, קיימת סכנה לקיומו של הספר כאמצעי לבילוי? בפני הסופר יצחק בן־נר אמר לי פעם, שלדעתו לא ישאר הספר לעולם ועד בגדר ספר קריאה. „הספרות לא תמות. אולי היא תשתנה. ספר לא יישאר בגדר ספר לקריאה בלבד, כי אז פוטנציאל הביקוש שלו קטן. אלא כפונקציה לאמצעי בילוי אחרים. יהיה לו ביקוש בדרך חלופית. במדיה אחרת. בסרט, בסדרתי טלוויזיה וכדומה. את הזיכרון שלי עתליה קרא מספר מסוים של אנשים. מספר האנשים שראו ויראו את הסרט שנעשה על פי הסיפור, נמנה בעשרות ואולי במאות מונים. יותר ויותר סופרים יפנו למדיה אחרת, שתפגיש אותם עם קהל פוטנציאלי גדול יותר."

שבעים הימים של ג'מיל דנדיס

מי מאשר תכניות בנייה בחברון? מדוע נקרא פואד „המן הרשע"? מדוע צריכים באי חנות ערבית לחלוץ נעליים? מדוע שלטי הרחובות בחברון בשלוש שפות? שאלות העולות סביב המאבק על „בית הדסה", שהוא המאבק על ייהוד חברון. כללי המשחק נכתבים על ידינו, אבל אין מה להתפאר בהם

מאת פנחס ענברי

צילם: בועז לניר

לפני חמש שנים פנה ראש עיריית חברון דאז, מוסטפא נתשה, אל ראש הוועדה העליונה לתכנון ולבנייה ביהודה ושומרון בבקשה שגרתית: עיריית חברון ביקשה להרוס את בניין העירייה הישן שבמרכז העיר (בינתיים עברה העירייה למבנה חדש בצפון העיר) כדי לבנות תחתיו בית מידות שבו תשכיר העירייה משרדים ותפתח מסעדה מזרחית ראויה לשמה בקומת הגג. ראש הוועדה, שלמה מושקוביץ, דחה את ראש העיר בלך־ושוב, עד שלבסוף הודיע כי לא יינתן רשיון אם לא תדאג העירייה למגרש חנייה. עמדה העירייה וטרחה בהכנת תכנית למגרש חנייה, והגישה לוועדת התכנון כנדרש, אבל שוב התמהמהה התשובה לבוא. לבסוף נועד נתשה עם מושקוביץ כדי לרדת לעומק הבעיה.

„של מי הקרקע שעליה יקום מגרש החנייה?" — שאל מושקוביץ. „של העירייה" ענה נתשה. „לא," אמר מושקוביץ „של מי היה המגרש לפני כן?" — „של העירייה", ענה ראש העיר. „ולפני־לפני כן", חקר הפקיד הישראלי. „של העירייה" — נתשה בשלו. „ולפני־לפני־לפני כן?" „של העירייה". לא הבין נתשה את פשר השאלות. „לאו" אמר מושקוביץ. „החלקה היתה שייכת ליהודים" האישור לתכניות הבנייה של עיריית חברון לא ניתן, אפוא.

באותה שנה 1981, בעשרים ואחד במרס בא רפד ערבי, ג'מיל דנדיס, לחנותו שמאחרי בית הדסה. להפתעתו מצא את תכולת החנות מושלכת לרחוב, בריון מתנחל עומד בפתח החנות ואוסר על ג'מיל ההמום להיכנס פנימה. ג'מיל ראה כי המתנחלים הבקיעו חור גדול בתקרה, ודרכו חדרו מבית הדסה לחנותו. הוא, כמובן, לא ויתר, והתעקשותו להיכנס לחנותו עלתה לו בכמה שיניים שבורות וזרוע עקומה.

באותם ימים, מפקד אזור יהודה ושומרון היה בנימין בן אליעזר („פואד") והוא נחרד למראה עיניו. להעמיד את המתנחלים לדין היה קצת מוגזם, כי אז היתה ממשלת הליכוד בשיא כוחה, והרמטכ"ל, רפול, נתן למתנחלים גיבוי פורמלי. אבל פואד ציווה על המתנחלים להחזיר את החנות לבעליה, ותיקן את התקרה על חשבון הממשל הצבאי בבטון מזוין, כדי להקשות על המתנחלים להפיל את התקרה על בעליה בשנית. מכיוון שהדברים התרחשו בפורים זכה פואד לכינוי החיבה „המן הרשע".

חמש שנים עברו מאז, אבל השנים לא היטיבו עם ג'מיל דנדיס. אז היה לו עסק עם המתנחלים וצה"ל בא לגונן עליו.

היום יש לו עסק עם צה"ל עצמו. לפני כשבעים יום נקראו דנדיס ועוד שני סוחרים שכנים אל משרדי המושל הצבאי ונדרשו לעקור מבית הדסה למקום אחר. הממשל הצבאי מוכן לסייע להם, אבל ג'מיל וחבריו סירבו. למחרת [illegible] כי כעת נפלו לצרה שאפילו לא היתה להם כמוה [illegible] המתנחלים — הממשל הצבאי הקים גדר סמוך לחנויותיהם, ועל הגדר הפקיד שומרים. כל העובר ושב [illegible] זה בעלי החנויות עצמם, צריכים להזדהות כמי שנבדק [illegible] צבאי, לעבור חיפוש גופני מדוקדק, מתוך כוונה [illegible] ללחוץ על דנדיס וחבריו להסתלק.

יש חוט מקשר בין תלאותיו של ג'מיל דנדיס לבין [illegible] רשיון הבנייה לעיריית חברון. חמש שנים קודם לכן — [illegible] מתנהל מאבק על ייהוד העיר, ואת המאבק מנהלת [illegible] קבוצת שוליים תמהונית, שהיא קבוצה קיצונית [illegible] אמונים עצמו, אלא מדינת ישראל בכבודה ובעצמה. [illegible] שראש הממשלה שמעון פרס מדבר על „האצלה [illegible] ו' זכם נופל קרבן ראשון בדרך המדינית החדשה — [illegible] מדינת ישראל בחברון מדיניות הפוכה לגמרי: לא [illegible] סמכויות לתושבים וחיזוק מעמדם, אלא להיפך — [illegible] ודחיקתם ממרכז עירם, כדי להפוך את חברון ליהודית. [illegible] חברון ייהפך ליהודי — לא תחזיק מעמד שום [illegible] מתונה.

החנויות — סיכון ביטחוני

כאשר ביקשנו לקבל הסברים לפשר ההצקות [illegible] לדנדיס וחבריו הסביר לנו דובר צבאי שגורמי [illegible] לידי מסקנה כי החנויות שבתחתית בית הדסה [illegible] ביטחוני, ולפיכך צריך לפנותן. „תאר לעצמך [illegible] רבי־עצמה מתחת לחנויות, כל בית הדסה יקרוס [illegible] גרסו אותם דוברים צבאיים. את ההסבר הזה ניסה [illegible] קצין בכיר בצה"ל למכור לסיעת ר"ץ בכנסת שבאה [illegible] מצב הסוחרים בבית הדסה. הלב נצבט לראות כיצד [illegible] מסתבך בלשונו כדי להסביר מה שאי־אפשר להסביר. [illegible] חקירתם המקצועית של חברי הסיעה, ששניים מהם [illegible] ומרדכי בראון, הם קציני מילואים בדרגות לא נמוכות. אבל גם בלי להיות מומחה לביטחון אפשר להבין מיד [illegible] מופרכת טענת „הביטחון". קודם כל, לא רק את החנויות [illegible] ושני שכניו גידר הצבא, אלא עוד שש חנויות סמוכות. [illegible] אינן חנויות בבית הדסה, ומהן לא דרש המושל הצבאי [illegible] את מיטלטליהן ולהסתלק. מה הסכנה הביטחונית בהן, [illegible] גם עליהן לסבול? צריך לחדור למנטליות הביטחונית של [illegible] כדי להבין — ששת השכנים, נגזר עליהם לסבול, כדי [illegible] כלחץ נוסף על דנדיס וחבריו „שיסתלקו. ואם נאמר כי [illegible] פרכה בטענות הביטחון, כלפי שלושת בעלי החנויות בבית [illegible] הרי לגבי ששת השכנים אין כל הסבר. חוץ משרירות לב [illegible] בעלי שררה.

[illegible] כדי „להעיף" את בית הדסה מיסודותיו צריך להחדיר לחנויות של דנדיס וחבריו כמויות עצומות של חומרי נפץ, בסדר גודל של מכונית תופת (בייחוד לאחר התקרה המיוחדת שהתקין [illegible]). אבל צורת הבדיקה הביטחונית אינה מלמדת שמחפשים מכוניות תופת — אחרת מדוע דורשים מכל מי שנכנס לחלוץ [illegible] נעליו? המתנחלים בבית הדסה יכולים לישון שנת ישרים. אם הסכנה היא שהמחבלים יאגרו אצל ג'מיל דנדיס חומרי נפץ בשיעור סוליות נעליים. עד שייאסף חומר הנפץ הדרוש להעיף את הבניין, עוד יעברו מאות שנים.

[illegible] חליצת נעליים, היא פעולה של התפשטות, הפוגעת במיוחד ברגשות הערבים; ואכן דווקא על פגיעה זאת חוזרים בעלי החנויות שוב ושוב: החיילים אינם ערים לכך שגם נשים נדרשות לחלוץ את נעליהן בפומבי.

[illegible] אומר איהראהים דנדיס, בנו של ג'מיל: „כל פעם שאני עובר במחסום החיילים מצווים עלי להוריד את נעלי. חשבתי ללכת [illegible], ולגמור עם הבעיה..."

לאחר שההטרדות הקטנות אינן עוזרות, עוברים להטרדות גדולות. מתברר כי הנחת מטעני החבלה אינה חשש לעתיד, [illegible] כנראה הגיעו כבר ידיעות „בדוקות", שדנדיס וחבריו [illegible] להבריח, חרף משמרות החיילים, מבחירי החילות [illegible] צה"ל, מטעני חבלה והם עמדו לפוצץ את הבניין. אל החנויות [illegible] מתקנים לגילוי חומרי־נפץ, הסוחרים הצטוו להוציא את [illegible] החוצה ונערך חיפוש מדוקדק. למרבה המזל לא נמצא דבר.

אבל ההטרדות לא פסקו, ותקצר היריעה מלהמשיך ולפרט. לאחר ביקור חברי הכנסת מר"ץ היתה הרחבה ניכרת במשמעותו של „הסיכון הביטחוני". ולאחר שחברי הכנסת נזדעזעו למראה הסוחרים המביטים בהם חסרי־אונים מבעד לגדר, יצאה ההוראה מלוחות הביטחון: אסור לשוחח מעבר לגדר...

מעט מרוחם של „שיקולי הבטחון" נוסח חברון עברנו על בשרנו ממש: הצלם בועז לניר, העיתונאי מיכאל וידלנסקי (שהוא סופר של רשת עיתונאים רבת־תפוצה בארצות־הברית) ואנוכי כאשר חזרנו הביתה התברר לנו כי מלאכת הסיקור התמימה נחשבה בעיני כוחותינו בחברון כפרובוקציה, ושקלו לנקוט נגדנו אמצעים...

ביקורנו בחברון היה האירוע הביטחוני המסעיר ביותר אותו יום.

תיירים שבאים ואינם הולכים

כאשר עלינו לבית הדסה, קיבלנו מושג במה עסוקות יחידות קרביות של צה"ל: בימים שראש הממשלה והאלוף המיועד לפיקוד צפון מתריעים מפני הסכנה הביטחונית (האמיתית) בגבול סוריה, עוסק קצין קרבי בצה"ל בחלוקת הוראות מבצעיות לחיילים השומרים על בית חסון (בניין הסמוך לבית הדסה) כיצד לנהוג כאשר... יגיע פועל ערבי לעבודה אצל משפחת הורוביץ המתגוררת שם.

שאלנו את אבינועם הורוביץ מבית חסון לפשר ההתנכלויות לסוחרים הערביים בבית הדסה. הוא אינו סבור כי מתנכלים למישהו. אדרבא, „אנחנו נדיבים בני נדיבים שאנחנו משאירים את הרוצחים האלה במקומם." תכף ומיד הוא שולף מפה עתיקה המוכיחה את הבעלות היהודית על האתר כולו. מדובר בנוסח־בעלות מאושר על בית הדסה משנת 1945, על שם כולל הספרדים „מגן אבות". את המפה הזאת הוא ימסור בקרוב, מן הסתם, לשלטונות המוסמכים, כדי להוציא את דנדיס ושכניו מחנויותיהם (שאף להם מסמכי חזקה בעלי תוקף).

בעוד כוחות הביטחון רגישים מאוד לסכנה הביטחונית מצד הרפד וחבריו, אין הם מוטרדים כלל ועיקר מן האהדה הבלתי־מוסתרת למחתרת היהודית הפורחת בבית הדסה. גיבור המחתרת זאב חבר „זמביש" הוא איש מכובד בבית הדסה — הוא עומד בראש „האגודה לחידוש היישוב היהודי בחברון", היא האגודה האחראית לבית הדסה. כאשר נמרחות בחברון סיסמאות כשבח ארגוני טרור פלשתיניים, הן נמחקות מיד, ובצדק. אבל סיסמאות תמיכה בארגון הטרור היהודי אין איש מוחק. הן לא מטרידות את גורמי הביטחון.

המאבק על בית הדסה הוא המאבק על ייהוד חברון. יש לכך לא רק משמעויות פנימיות — המאבק גם עולה מעל לפני השטח, והוא מוצא את ביטויו בדרך שראש העירייה הישראלי זמיר שמש מנהל את העיר. צריך להקדים ולומר כי באופן כללי יש לתושבים הערבים דעה טובה על זמיר שמש. הוא אמנם העלה מסים בשעור ניכר, אך עשה זאת בלית־ברירה, כי העירייה בראשותו אינה מקבלת את הסיוע מעבר לגבול, לו זכתה העירייה של קוואסמה ושל נתשה. אבל לא רק את הערבים משרת זמיר שמש, אלא גם את המתנחלים, ומכאן צריך להבין את התנגדותם התקיפה להחלפתו בראש עירייה ערבי.

בישראל יש ויכוח לגבי הנוכחות היהודית בחברון. שמש תרם לנושא תרומה צנועה, אם כי לא חסרת משמעות. צעדו הראשון, עם כניסתו לעירייה, היה לתלות שלט גדול בעברית, וכראוי ל„עיר מעורבת" מילא את העיר בשלטי רחובות בערבית עברית ואנגלית. כמו חיילי צה"ל בבית הדסה, גם זמיר שמש הולך בעקבות גדולים ממנו — המתנחלים. הראשונים שתלו שלטי רחובות עבריים בחברון היו מתנחלי בית שניאורסון שליד בית הדסה. השם — „רחוב שלאלה" הערבי, לא מצא חן בעיניהם, והם העדיפו לגור ב„רחוב דוד המלך". זה היה מעשה בלתי־חוקי, משום שעיריית חברון של מוסטפא נתשה לא אישרה את השינוי, אבל מי התעסק בקטנות כאלה באותם ימים. זמיר שמש, אישר בדיעבד את השם שבחרו המתנחלים, ונראה כי הרעיון, בעיקרון, מצא חן בעיניו.

זמיר שמש מבטל כל משמעות פוליטית למילוי העיר בשלטי רחובות בעברית. לדעתו חברון היא עיר תיירות. וגם תיירים ישראלים רבים פוקדים אותה, והם צריכים שלטים כדי להתמצא בה. הוא אומר כי גם הסוחרים הערבים, המבקשים למשוך קונים ישראלים, תולים שלטי חנויות בעברית. ייתכן כי באמת ראש העירייה החרוץ דואג לתיירות הישראלית של חברון, אם כי אינו לוקח בחשבון כי התיירים האלה הם מן הסוג שבאים ואינם הולכים...

לא רק לתיירות דואג ראש העירייה הישראלי. גם לתחבורה של החברונים אל הכפרים שבסביבה, ובעיקר הכפרים שליד קרית־ארבע. לפיכך הוא סולל עכשיו כביש אל הקריה, שישרת גם את התחבורה לכפרים. את הכביש לקריה משלמים החברונים במחצית ההוצאות מתקציב העירייה, והמחצית השנייה באה מקופת המנהל האזרחי.

בשנים האחרונות כמעט אין המתנחלים מציקים עוד לשכנים הערבים. אם יש מקרים כאלה, הם יותר בבחינת יוצא מן הכלל מאשר הכלל, אבל אין בזה צורך עוד — זוכים צדיקים, ומלאכתם נעשית בידי אחרים.

מי שומר על מי

משולש מוזר לפני בית הדסה

חינוך לאורחות טובה כבר מגיל הגן

מאת יהודה צור

נשיא במפתיע

מריו סוארש נשבע השבוע כנשיא פורטוגל. מעטים חשבו שיצליח להתגבר על הפער בינו לבין מועמד הימין. סוציאליסט ממשפחה אמידה. גם בגלות חי חיי רווחה. גם הנשיאות אתגר קשה. הזדמנות אחרונה למפלגתו

שתים־עשרה השנים שחלפו מאז ההפיכה הצבאית ששמה קץ לשלטונו של הדיקטטור סלזר בפורטוגל, היו רוויות מאבקים פוליטיים וחברתיים, והיוו פרוזדור לכניסתו בפעם הראשונה בתולדות הארץ של נשיא סוציאליסטי לארמון הנשיאות בליסבון.

מריו סוארש, בן 62, יישבע אמונים ב־14 בחורש, כנשיאה השני של פורטוגל בעידן החדש, שנפתח ב־25 באפריל 1974, עת השריון של צבא פורטוגל דהר ברחובות ליסבון, כשקני התותחים וקני הרובים שנשאו החיילים הפורטוגזים עטורים בפרחים, זאת היתה מהפכת „הציפורנים האדומים" ששמה קץ לדיקטטורה הפורטוגזית. פחות משנתיים לפני כן מת הדיקטטור סלזר וכך נפתחה הדרך לתקופה חדשה בפורטוגל, הארץ הענייה ביותר באירופה המערבית עד עצם היום הזה. פורטוגל היתה אימפריה קולוניאלית אשר כללה את אנגולה, מוזמביק ומושבות אחרות באפריקה: השילוב של ארץ מפגרת, רמת חיים נמוכה, וכלכלה שהתאימה יותר לימי־הביניים הפיאודלים, לצד הצורך להחזיק צבא אדיר כדי לשמור על מושבות אפריקניות, היו נטל כבד מדי, ופורטוגל נשמה לרווחה כאשר יצאו המונים לרחובות ליסבון לקבל את פניהם של אנשי הצבא שכוננו משטר דמוקרטי.

זה הרקע עליו צמח מריו סוארש ממנהיג של מפלגה סוציאליסטית קטנה, מחתרתית, אכולת ניגודים אידיאולוגיים, עד להפיכתו, למרות כל אלה, לנשיא פורטוגל. מאחוריו שלוש תקופות בהן כיהן כראש ממשלה בארצו, תמיד כמפלגת מיעוט. אופיו של סוארש הם שילוב המתאים לאופיו הפורטוגזי של אדם אמיד מאוד, האוהב חיים מתוקים, דוקטור למשפטים, אך מוכן, יחד עם זאת, להקריב את הכל למען האידיאלים שהוא מאמין בהם, ולהיכלא 14 פעמים בבתי המעצר של סלזר; יחד עם זאת, כאשר יצא לגלות, לא חשש סוארש מלשונות רעות ומתוכחת המונים, והעדיף לעבור את תקופת הגלות לא בעוני מחפיר, כמהפכן שגרתי, אלא כזוהר של מלונות־יוקרה, המתאים יותר למוגו ועברו.

מריו סוארש נולד בפורטוגל לפני 62 שנים למשפחה בעלת אמצעים וקשרים מסועפים בפרוזדורי השלטון שלפני ואחרי תקופת סלזר. קרוביו היו יכולים להיכלל בנקל בקטגוריה של מעמד בינוני־גבוה עם ייחוס אריסטוקרטי מסוים. בכך לא היה שונה עברו של סוארש מזה של מהפכנים אחרים בעולם, החל ממארכס ואנגלס, עד ללנין עצמו. מאוחר יותר נראה היה שגם יריביו הקומוניסטים של סוארש הם בעלי ייחוס דומה. אביו של סוארש ניהל את בית־הספר היוקרתי „קולג'יו מודרנו", בו למדו בני השכבה האמידה את שנות התיכון שלהם. סוארש סיים את לימודיו וכרגיל בשכבות האמידות של פורטוגל המשיך את לימודיו באוניברסיטת קוימברה, האוניברסיטה היחידה בעלת המוניטין בפורטוגל. הוא סיים כדוקטור למשפטים ופתח בקריירה שהיתה יכולה להעשיר אותו, אך סוארש שראה את הסכל הרב בארצו, נתפס עוד בהיותו בתיכון לרעיונות הסוציאליסטיים והיה פעיל במפלגה הקטנה, בעלת הגוונים האידיאולוגיים המורכבים, כיהן כמזכיר הנוער הסוציאליסטי. עוד בהיותו סטודנט למשפטים נאסר בפעם הראשונה, בעקבות מאסר זה, ממנו שוחרר לאחר כמה ימים בלבד, החלה פעילותו הסוציאליסטית שלא פסקה עד עצם היום הזה.

הוא נאסר 14 פעמים בעת שלטונו של סלזר. בפעם הראשונה החלט להחליף את שיטת העונשים ולהגלותו לאוקיאנוס ההודי למושבה הרחוקה אלפי קילומטר מארצו, באי סן־טומה. הוא חזר משם כתוצאה משידולי משפחתו, אך שוב עורר את זעמו של משטר סלזר, וכך במשך שנים רבות של שחרורים, הגליות ושחרורים. עזרה לו, ללא־ספק, העובדה שהוא נצר למשפחה מכובדת בעלת קשרים עם כמה זרועות בשלטון, אך כאשר עשה עורך־דינה של משפחת הגנראל דלגארו (שנרצח ב־1965, על אדמת ספרד, לא הרחק מגבול פורטוגל, בא הקץ לסבלנותו של משטר סלזר ורק הורות לקשרי משפחתו חסו עליו: בגיל 40 הוא הוגלה אל מחוץ לארצו, והחל עשר שנות גלות ממושכות בתנאים נוחים למדי.

הגנרל המורד

הגנרל דלגאדו היה אחד ממפקדי חיל האוויר של פורטוגל, אשר קרא תיגר על ממשלתו של סלזר ובעקבות זאת, לאחר תקופות מאסר, נאלץ לגלות מארצו. הוא התפרסם ...רכים בעולם כולו כאשר אנשיו השתלטו על אניית נוסעים פורטוגזית ליד חופי ברזיל, והחזיקו אותה בידיהם מספר שבועות. אולי בפעם הראשונה כל התעניינות העולם התמקדה במשטר הדיכוי של סלזר. הדבר לא עזר לו, לגנרל בן ה־57, להתרחק מרוצחיו של שירות הביטחון הפורטוגזי „פידא" שרבים השוו אותו עם הגסטפו של היטלר. ב־1965 טמנו אנשיו של סלזר מלכודת לגנרל הפורטוגזי, ובטענות שווא משכו אותו ואת פילגשו לקרבת גבול ספרד־פורטוגל. לא הרחק מהגבול הפורטוגזי נרצחו השניים, והדבר עורר זעם אף בדיקטטורה של סלזר. אשתו של דלגארו שכרה את שירותיו של מאריו סוארש — אחד מעורכי־הדין המוכרים והטובים ביותר של פורטוגל, והיחיד שהיה מוכן להסתכן ולהתמודד עם משטרו של סלזר. המשטר הדיקטטורי לא יכול לשאת את העובדה שבתוך ארצו יחקרו את מעשיו, וכאמור, מריו סוארש ורעייתו (עמה התחתן שנים מספר לפני־כן בכלא. באחת מתקופות מאסרו) יצאו לפריס לפתוח פרק חדש בחייו של המנהיג הסוציאליסטי הפורטוגזי. גלותו של סוארש לא היתה קשה עליו: במהרה מצא נתיבים ללבו של וילי ברנדט, הגרמני הכל־יכול באינטרנציונל הסוציאליסטי, שעזר לגולה הצעיר לקבל תמיכה כספית, והטיל עליו תפקידים שהקלו את גלותו. במהלך שהותו בפריס הידק המנהיג הסוציאליסטי הפורטוגזי את קשריו עם אנשי האינטרנציונל, ולאט אך בהתמדה הפך לבורר וממונה מטעם האינטרנציונל על היחסים עם המפלגות הסוציאליסטיות בספרד, פורטוגל ולאטינו־אמריקה.

עמדות מתונות

[illegible]

הריב עם פליפה גונסלס

כאן ראוי לציין ששנות הבכורה של סוארש בתפקידו לא עזרו לו כאשר הגיע לזירת האינטרנציונל פליפה גונסלס מספרד. אשר הגיע לכס מזכ"לות במפלגתו ב־1974. וילי ברנדט ראה בצעיר הספרדי, שהיה כמעט ב־20 שנה צעיר מסוארש, דמות מתאימה יותר לנהל מגעים עם העולם הלאטינו־אמריקני. דרכו של פליפה גונסלס היתה נוחה יותר באינטרנציונל, כאשר זמן קצר לאחר מכן חזר סוארש לפורטוגל בעת ההפיכה בארצו. תפקידיו הממלכתיים של סוארש הקלו על גונסלס לצבור כוח כממונה על העולם הלאטינו־אמריקני. שני המנהיגים הסוציאליסטיים, שארצותיהם גובלות זו בזו, שומרים מאז על יריבות „ידידותית", אך יודעי דבר בתוככי האינטרנציונל יודעים לספר שעד היום שומרים השניים על יריבות. לפני כמה חודשים, בעת הדיונים על הצטרפות פורטוגל וספרד לשוק המשותף, מחל גונסלס על כבודו ונסע לליסבון לבקר אצל סוארש, כדי לתאם יחד חזית משותפת בעניין השוק המשותף. למרות החיוכים הרשמיים סירב סוארש להצעתו של גונסלס להקים חזית משותפת, והעדיף שארצו תתקבל לבד לשוק המשותף, למרות שספרד הסוציאליסטית היתה נתונה בקשיים רבים, וכמעט עמדה על סף סירוב להתקבל כחברה בשוק המשותף. בעיתונות הספרדית יודעים לספר שלמרות שבסופו של דבר התקבלה ספרד לשוק האירופי לא שכח גונסלס את סירובו של סוארש, והדבר לא הוסיף בריאות ליחסים הרעועים של השניים.

הגולה שב לארצו

שלושה ימים לאחר ההפיכה הצבאית בפורטוגל, שב לארצו מריו סוארש, כמנהיגה של מפלגה סוציאליסטית שזה עתה החלה לצאת מן המחתרת, מפוצלת וללא התשתית הרחבה של המפלגה הקומוניסטית — יריבתה מן השמאל. הוא התקבל בהפגנות תמיכה, ובתוך ימים מספר החלה מפלגתו לצבור עצמה ותמיכה עממית רחבה בפורטוגל. גם בתוך צבא פורטוגל נמצאו תומכים רבים למפלגה הסוציאליסטית ולסוארש. צבא פורטוגל, כניגוד לצבא הספרדי השכן, שימש מאז ומתמיד מקלט לאינטלקטואלים שנמשכו אליו, כניגוד לעולם של אנשי עסקים בפקידות בירוקרטית. בניגוד לצבא ספרד, במחנות צבא פורטוגל העריכו הקצינים ספר טוב, גם כאלה שהצנזורה אסרה על הפצתם, ביניהם ספריו של מריו סוארש הגולה ואלה של יריבו ומורו־לשעבר אלוארו קוניאל, המזכיר הכריזמטי של המפלגה הקומוניסטית.

מורה ותלמיד מידידות ליריבות

שני מנהיגי השמאל הכירו זה את זה בעת ששימש אלוארו קוניאל, יליד 1915, כמורה להיסטוריה וגיאוגרפיה בבית־ספר תיכון שמנהלו היה אביו של סוארש. קוניאל, גם הוא בן למשפחה אמידה, התרשם מסגולותיו של תלמידו וניסה למשוך אותו לשורות המפלגה הקומוניסטית אותה עזר להקים קוניאל אז. סוארש סלד מכל דוגמה והעדיף את שורות המפלגה הסוציאליסטית על פני המשטר התמוה של המחתרת הקומוניסטית. מאז נהפכו השניים ליריבים. קוניאל נאסר ב־1949, וב־1959 הצליח לברוח, בפעם הראשונה בתולדות משטרו של סלזר, מבית־הכלא השמור ביותר בפורטוגל. הוא גלה לצ'כיה ומשם ניהל את מפלגתו במחתרת. שעות ספורות לפני בואו של סוארש לפורטוגל הגיע קוניאל. השוני ביניהם בולט יותר בדרכם במשטר החדש. בממשלה זמנית שהוקמה, קיבל לידיו מריו סוארש את תיק החוץ, ונטל על עצמו לבצע, הלכה למעשה, את שחרור המושבות של פורטוגל ופירוק האימפריה הקולוניאלית שלה. קוניאל למוד הניסיון העדיף להקדיש את כל־כולו לבניית מפלגתו ולצבירת כוח נוסף. הוא העדיף לקבל תפקיד של שר בלי תיק, ובזמן שסוארש שקע בניהול משא ומתן עם מנהיגות שחרור במושבות האפריקניות, הבין קוניאל את הקושי להפיכה צבאית שמאלנית נוספת בארצו, תוך קשירת קשר עם מפקדים בצבא פורטוגל.

סוארש השכיל לתקן המעוות בעוד מועד. סיסמתו: „לא לקפיטליזם, לא לדיקטטורה", בבשה את כל ההגונים והביאה לתוצאות שהפתיעה את סוארש עצמו. בועידה הראשונה של הסוציאליסטים שהתקיימה בנובמבר 1974 הצליח סוארש לגבור על קבוצה ימנית בתוך מפלגתו, שחבריה פרשו ממנה והקימו את המפלגה הסוציאל־דמוקרטית. הוא הצליח לגבור גם על קבוצה שמאלנית שבראשה עמד מנהיג הסטודנטים מנואל סרה, אשר הפריח סיסמאות לכיבוש מידי של השלטון והנהגת סוציאליזם ברחבי פורטוגל. גם הוא פרש מן הוועידה והקים מפלגה שנעלמה, כמו רבות אחרות, ובתוככי השכחה ההיסטורית.

סוארש המתון, שהתגלה במלוא שיעור קומתו כמנהיג לאומי הסוחף אחריו את רוב צירי הוועידה, הפך לדמות הדומיננטית במפלגתו. הוא דרש לבסס סוציאליזם, שהתקבל ברחבי פורטוגל כאמין ואפשרי, על־ידי תומכיו שנהרו אחר סיסמתו „סוציאליזם תוך חירות". הסוציאליסטים התייצבו בתקווה גדולה לבחירות הדמוקרטיות הראשונות לאסיפה המחוקקת בפורטוגל, באפריל 1975. הסוציאליסטים זקפו לזכותם את חלקו של מנהיגם סוארש בתהליך הדה־קולוניזציה. הם הרגישו, שבעוד קוניאל העדיף לפעול כשר בלי תיק למען מפלגתו, הקריב סוארש את טובת מפלגתו הסוציאליסטית למען טובת ארצו. להפתעת כולם, ובראש ובראשונה חבריה, זכתה המפלגה הסוציאליסטית בכמעט 38% מן הקולות, ולעומתה הקומוניסטים, בניגוד לכל התחזיות האופטימיות, קיבלו 12.5%: מסתבר שסיסמת „הסוציאליזם כן, דיקטטורה לא", סחפה את רוב הקולות. כשעה שנודע על הניצחון הוציאו צירי מפלגתו את סוארש ממיטתו, והובילו אותו במסע ניצחון ברחובות ליסבון. סוארש הנבון עשה ככל האפשר כדי לגלות רוחב־לב ויריבות לקומוניסטים המובסים ולחלוק כבוד ליריביו מן הימין והמרכז. אך ב־1 במאי, שבוע לאחר הבחירות, גמלו הקומוניסטים וקוניאל רעה תחת טובה: סדרני המפלגה הקומוניסטית מנעו מסוארש לעלות על הבמה באיצטדיון של ליסבון, שם התכנסו רבבות לחגוג את ה־1 במאי. סוארש התגבר על כך, ושנה מאוחר יותר, באפריל 76, שוב ניצחה מפלגתו במספר קולות דומה בבחירות הכלליות הראשונות לפרלמנט. סוארש הקים ממשלה סוציאליסטית בראשותו ואז, חודשיים מאוחר יותר, נבחר בבחירות כלליות הגנרל איינש ב־62% של הקולות לנשיא פורטוגל. אז החלה תקופה של יריבות מתמשכת בין השניים: בכל שלוש הממשלות שבראשן עמד סוארש, התייצב מנגד הגנרל־הנשיא והטיל ביקורת מתמדת על דרכו של סוארש. באוקטובר, לפני כמה חודשים בלבד, נאלץ סוארש להתפטר בפעם השלישית מכהונת ראש הממשלה, כי מפלגתו הסוציאליסטית שוב ניצחה כמיעוט מזהיר. נראה היה שמותו בטרם־עת של ראש המפלגה הסוציאל־דמוקרטית, אשר כרת ברית עם סוארש לתמוך בו בבחירות הקרובות לנשיאות — שם קץ לתקוותיו של המנהיג הסוציאליסטי להיבחר לנשיא. כלי התקשורת הפורטוגזיים דיווחו בהרחבה על כך שנכרתה ברית בין מוטה הסוציאל־דמוקרטי, לבין סוארש הסוציאליסטי. על־פי אותו הסכם אמור היה מוטה להורות לתומכיו להצביע בעד סוארש כנשיא פורטוגל בבחירות שהתקיימו בפברואר השנה, וסוארש היה אמור להטיל על מוטה להרכיב ממשלה בראשותו גם אם הסוציאליסטים היו מקבלים מספר גדול יותר של קולות. מוטה נפטר מהתקף־לב, המנהיג השני במפלגתו שמת בטרם־עת ונראה היה שבא הקץ לקריירה של סוארש. בבחירות שהתקיימו בינואר השנה אכן זכה סוארש רק ב־25% של הקולות, לעומת 20% של הסוציאל־דמוקרטים וכמעט 46% של אמראל — כלכלן בן 42, אשר שירת בעבר את סלזר וניסה עתה להנהיג את מפלגתו הדמוקרטית כדגם ימני על פורטוגל כולה.

על־פי החוקה הפורטוגזית, כאשר אף לא אחד מהמועמדים לא זוכה ברוב מוחלט של הקולות, מתקיים סיבוב שני. מעטים חשבו שלסוארש יש סיכוי מול אמראל. הקומוניסטים, שזכו בכמעט 19% מן הקולות, השוו את אמראל עם סוארש „כמנהיגי הימין". אולם 30 שעות בלבד לפני פתיחת הקלפיות להפתעת כל המשקיפים בפורטוגל, הורה קוניאל לתומכיו הקומוניסטים להצביע בעד סוארש. ואכן, סוארש זכה בכמעט 52% של הקולות, והצליח שוב במבצע שלא־יאומן לקבל את כל המצביעים שהטילו שבועיים לפני כן בקלפי קולות למען יריביו בימין, בשמאל ובמרכז.

פורטוגל היא הארץ הענייה ביותר באירופה המערבית, בעלת מיליוני מובטלים, חוב של 8 מיליארד דולר, תעשייה מפגרת, וכל תקוותה לקבל סיוע מן השוק המשותף. סוארש מואשם כאיש של רייגן באירופה, כפי שהואשם בעבר כעושה דברו של קיסינג'ר, ומקבל כספי האינטרנציונל הסוציאליסטי במסעי הבחירות שלו בפורטוגל. האתגר שניצב בפני הנשיא הסוציאליסטי הראשון של פורטוגל בכל תולדותיה הוא קשה, ועל כתפי המאוויים מוטל לא רק עתידה של המפלגה הסוציאליסטית, אלא גם דרכה של פורטוגל בניסיונה להפוך לארץ מתקדמת, בעלת תעשייה מפותחת, בשוק המשותף. לסוארש ולמפלגתו לא תהיינה כנראה הזדמנויות נוספות, אם לא יצליח המנהיג בן ה־62 במשימתו הקרובה.

במזרח התיכון

מריו סוארש מכהן מאז מלחמת לבנון כראש צוות האינטרנציונל הסוציאליסטי המנסה למצוא פתרון למזרח־התיכון. במסגרת זו ביקר פעמים רבות באזור ונפגש עם מנהיגי הארצות הערביות, וביקר כמובן גם בישראל. בעת מלחמת לבנון עשה כל שביכולתו לנסח הודעות סיכום של הוועדה שביקרה באזור, כדי להסיר כל עוקץ אנטי־ישראלי ממנה. גם בהיותו ביקורתי כלפי מלחמת לבנון, דאג סוארש להודעות מאוזנות, ולסיכומים חיוביים, בלי לנסות להטיל האשמה חד־צדדית על ישראל. למרות שאמר בעבר שיש למצוא פתרון לבעיה הפלשתינית, וצידד בהענקת עצמאות לאומית לפלשתינים בלי להגדיר את מהותה, מצא לנכון סוארש לציין תמיד שישראל חייבת לקבל ערובות שיאפשרו את המשך קיומה בביטחון ובהכרה של ארצות האיזור. אין ספק שעתה, משהפך לנשיא, יתמנה אדם אחר במקומו מטעם האינטרנציונל הסוציאליסטי. וכבר עתה אומרים אלה המכירים את פועלו מאחורי הקלעים למען ישראל שחסרונו יורגש.

הפיגוע הגביר אהדה

מאת יהודה להב

ההונגרים לא פסקו מלטלפן לשחקנים אשר בדרכם לישראל נפצעו מהתקפת טרוריסטים בווינה. השחקנים מזועזעים אבל יגיעו אלינו — מאוחר יותר. ביטויים לרוחה המיוחדת של הונגריה היום. לא רק גולאש, לא רק סטריפטיז, לא רק הומור, גם ניסיון להתמודד עם העבר

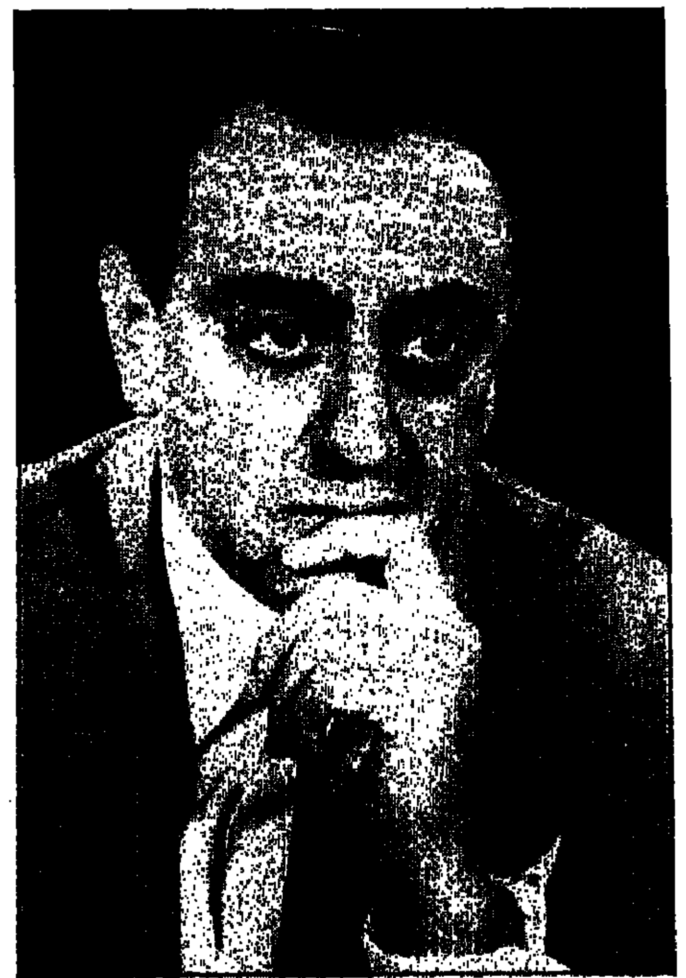

שחקן קיבדי: הסרט של המכונה האוטומטית נגמר

שחקנית אמברוש: המלחמה חזרה לפתע

מה יש בבודפשט, בכמות שאין בשום עיר אחרת? כל אחד יגיד לך: חוש ההומור. אי־אפשר לחזור מבודפשט בלי מטען גדול של בדיחות. הנה אחת מהן: רומני, פולני והונגרי משוחחים. אומר הרומני: „לנו יש מכוניות דאציה". מעיר הפולני: „ולנו יש מכוניות פיאט". מגיב ההונגרי: „ואני הולך לאכול צהריים".

לאלה, שאינם בקיאים בעניינים, הבדיחה אולי טעונה הסבר. ברומניה ובפולין מייצרים מכוניות פרטיות, אך יש בהן מחסור חמור במצרכי יסוד. בהונגריה אין ייצור מכוניות פרטיות, אך החנויות מלאות כל טוב. כאשר מרגרט תאצ'ר ביקרה בשנה שעברה בבודפשט, לקחו אותה לשוק המרכזי, שאינו מבייש גם את „לה האל" בפריז. אין צורת פרסומת טובה יותר להונגריה מאשר לקחת תייר לשוק.

באותו שוק, שגב' תאצ'ר התפעלה ממנו, הסתובבנו עם זוג ידידים צ'כיים. למראה סוגי הבשר השונים ודברי המזון המגוונים הם ממש פערו פה. בצ'כוסלובקיה אין מחסור, אבל האספקה לקויה, וכהגדרתם, האנשים לא יוצאים לקניות, כי־אם „לחיפוש אחר סחורות" ואילו כאן, בעיצומו של החורף האירופי, ניתן לקבל מגוון פירות וירקות. אפילו עגבניות; אמנם, ב„מחירי בית מרקחת", שהזכירו לי את מחירי העגבניות בארץ, בחודש שבו „העלו את האינדקס" — אבל יש. וגם תפוזים מקובה ומיץ תפוזים דווקא מישראל.

השכנים מתפעלים וגם מקנאים. גם השכנה הגדולה. בהונגריה מוצבים כ־40 אלף חיילים סובייטיים, שבדרך כלל אמנם סגורים ומבודדים במחנותיהם, אך מדי פעם בכל זאת מגיעים העירה. אומרים, כי במחנות הצבא הסובייטי נערכות יום־יום הרצאות הסברה, מדוע לא צריכים החיילים להתרשם ממראה עיניהם, ומדוע המצב בבריה"מ בכל זאת עדיף.

המבקרים מן הארצות השכנות מתרשמים מן השפע החומרי, שאין לו אח ודוגמה בחלק זה של העולם (אם־כי אינו מגיע בטיב ובמגוון למה שרואים במערב־אירופה); קשיי שפה מונעים מהם, לרוב, להתרשם מן השפע בתחום הרוח, אבל הוא קיים. בבתי הקולנוע מוצגים כמעט כל הסרטים, שהם עתה „להיט" גם בפריז, בווינה או בתל־אביב. הספרים היוצאים לאור בתחום המדע, וגם הספרות היפה, יש בהם כדי לספק את כל הדרישות, גם דרישות מיוחדות מאוד. דרך אגב, בימים אלה יצא לאור ספרו של עמוס עוז, „מיכאל שלי" בתרגום הונגרי מעורר התפעלות, ובית־ההוצאה „אירופה" מתכוון להוציא לאור גם ספר של א.ב. יהושע. התיאטרונים מלאים, להצגות מסוימות אין להשיג כרטיסים שלושה חודשים מראש. מחירי הכרטיסים (ומחירי מצרכים רבים אחרים) הועלו באחרונה, אך הם עדיין זולים: 60־100 פורינט, שהם כ־1.5־2 דולרים להצגת תיאטרון. הספרים זולים עוד יותר, וכל שוחר מוסיקה המבקר בהונגריה, כדאי לו להקדיש זמן וכסף לקניית תקליטים. ממש תאווה לאוזניים — וגם לכיס.

סטריפטיז אדום

יש גם בידור קל. אפילו סטריפטיז. סטריפטיז אדום על... הצגת הסטריפטיז בבודפשט אמרה לי בבוז קר מכרה ותיקה שלי, „איזה סטריפטיז? הן לא מתפשטות, הן כבר נכנסות לבמה עירומות". זו היתה הערכה מוגזמת, אם להשתמש בלשון המעטה. עירום מלא לא היה שם. וחזה חשוף אפשר לראות, ככלות הכל, גם על שפת הים. במושגים מערביים היה זה מופע צנוע למדי, אפילו מרים תעסה־גלזר היתה יכולה לחזות בו בלי להסמיק. רמתם המקצועית של כמה קטעים — לאו־דווקא קשורים בעירום — היתה גבוהה ביותר.

היה זה אירוע משפחתי כמעט. מספר השחקנים על הבמה עלה כמה מונים על מספר האורחים ליד השולחנות. בשלב מסוים נכנסו לאולם המלצרים, וגם חברי הלהקה שהיו פנויים באותו רגע, כדי להגביר את מחיאות הכפיים. המופיעים היו בהחלט ראויים לתשואות, אבל פשוט לא היה מי שימחא להם כף. „ינואר ופברואר חלשים מאוד, אין תיירים", הסביר לי המלצר הראשי, וההונגרים מדירים רגליהם מכאן. לא משיקולים מוסריים, חלילה, אלא בגלל המחירים, וזה לא בשביל תושבי המקום, המשתכרים 5000־6000 פורינט בחודש, ובערב אחד עלולים להשאיר ב„מקסים" (כך נקרא אולם הקברט) בלי מאמץ מיוחד 3000 פורינט.

אין תימה, אפוא, שלא היה כל קושי להשיג כרטיסים ל„מקסים". לעומת זאת, נזקקתי ... לקבל כרטיס להצגת ה־100 של „קאבוש שאני נ..." סינפאר" (תיאטרון הקומדיה) — מעין רטרוספקטיבה ... שנות פעילותו על הבמה של השחקן היהודי הפופולרי לאסלו קאבוש. במחזה סטירי קודם מעל במה זו גילם את דמותו של יאסר ערפאת (גם בגין הופיע באותו מחזה) נדבק לו הכינוי „ערפאת היהודי מבודפשט". קאבוש הנו נמוך־קומה, בעל שיער ג'ינג'י מדולדל ועור־פנים מקומט. קשה להסביר, איך היה לאלילן של נשים כה רבות בנעוריו, אבל זו עובדה. מחזה היובל שלו נושא אופי של ... שחקניות יפות בלי הרבה בגדים, אבל מה שיש עליהן, ה... ריקודים מרהיבים, שיר־אהבה לבודפשט („לולא הייתי פה ... כאן הייתי רוצה לחיות"), יפה כשלעצמו, אך כמעט ... לשמאלץ. בדיחות מפולפלות, על פי רוב עם מטען ... שהצלחתו מובטחת מראש. למשל: בעל ואשתו קוראים במיטה. שואלת האישה: „מה כל כך מעניין, שאפילו ... שלך הסמיקה?" — „אני קורא על המוסלמים ומקנא בהם; להם ארבע נשים". — „מה יש לך לקנא? אתה חלש אפילו קתולי"...

יש גם הלצות פוליטיות: על גברים בני 60, הנשלחים ... כורחם לגמלאות — „אבל לא בכל מקום זה כך. יש מק... שכאשר גבר בן 57 מגיע אליהם, הכל מתפעלים: מה ... ינוקא זה!" ושלוש נשיקות על הלחי, כנוסח ... לפוליטבירו הסובייטי הקשיש ולגורבצ'וב כרוז. הכל ... ומותאים כף. אבל בבודפשט שמעתי בדיחות פוליטיות יותר מפולפלות.

ואז, לקראת הסיום, לפתע מתעמעמים האורות ו... שעד אז הופיע על הבמה לסירוגין בחליפה לבנה ... בחליפת־פסים, כחולצה נוצצת, נכנס בחליפה ... להותיר לקהל זמן להסתגל, משנה את האווירה מן ה... הקצה: „כשאני רואה כאן את התפאורה העשירה ואת הזוהרים ואת הנערות היפהפיות" — אומר קאבוש בקולו ... — „איני יכול שלא להיזכר, שלפני 41 שנים לא היו לי ... קבר־עץ. הייתי במחנה עבודה ואפילו אצל בני־משפחתי לא ... לבקר, כי באותם ימים גם לרכבת לא הרשו לעלות לאחר ... ועד מאוטהאוזן הגעתי עם טלאי צהוב גדול על חזי. מי ... מאמין באותם ימים, שאזכה לחוג 40 שנה לפעילותי על הבמה".

והוא פותח בשיר נוגה, שונה מן הקודמים, על כך שרק אדם, שידע יגון ואסון, מסוגל להעריך את האושר והשלום, ועל כך שאנו נושאים עמנו כל חיינו את זכר הסבל והמוות מאותם ימים ואף אם סלחנו, לשכוח לא נוכל לעולם". מחבר התמליל של השיר הנוגע־ללב הזה, כמו של שאר השירים בהצגה, הוא איבאן ...אש, בן אחיה של חנה סנש שלנו".

ברגע שהבחנתי לאן נושבת הרוח, יותר משהסתכלתי על השחקן שעל הבמה, הפניתי את מבטי לעבר הקהל. איך יגיב הקהל? התשואות היו ממושכות וחמות מאוד. „בכל ההצגות?" התעקשתי ושאלתי את קאבוש. שהרי הקהל בהצגת ה־100 יכול להיות מורכב ממוזמנים מובחרים: „בכל ההצגות", ענה.

כתמי הדם עדיין על המזוודה

אבל הספק הוסיף לכרסם בי. שהרי על בשרי חזיתי את גילויי האנטישמיות בעיר זו לפני ארבעים וכמה שנים. עליכן חזרתי לנושא בשיחתי עם שני שחקנים הונגריים, ארווין קיברי וקירי אמברוש, שהיו בין נפגעי ההתקפה הטרוריסטית בנמל התעופה בווינה בסוף דצמבר, כשהיו בדרכם לסדרת הופעות בישראל. שניהם סיפרו שבעקבות הפיגוע הם קיבלו ... וגילויי אהדה כה רבים, עד שהסרט אזל מן המזכירה האוטומטית שלהם. „אנשים זרים לגמרי פוגשים אותי עכשיו ברחוב, עוצרים אותי, מביעים שמחה על שניצלתי ומאחלים לי כל טוב", אמרה לי קירי אמברוש.

„ובכל הפגישות, בכל המסרים הטלפוניים שקיבלת, לא היה אף לא אחד בנוסח — „מגיע לך מה שקרה, אם אתה רוצה לבקר אצל היהודים"?" — „לא", אמר קיברי, „אף לא תגובה אחת". למחרת הצגתי אותה שאלה לאמברוש. תשובתה היתה זהה. היא נשמעה כנה לחלוטין.

קשה לדעת, אם לייחס תגובה חד־משמעית זו רק לזעזוע האמיתי, שפקד את ההונגרים לאחר ההתקפה בווינה. „הרגשתי שהמלחמה, שזכרה כמעט נמחק כבר, חזרה לפתע והתקרבה אלינו", אמרו לי. קיברי סיפר, כי רסיס רימון קטן פגע ברגלו, וכי אמר לאנשי הביטוח, שדנו אתו על הפיצויים: „על הרסיס לא קשה לפצות אותי. אבל מי יפצה אותי על הזעזוע הנפשי שעבר עלי, כשראיתי את חברי הטוב מתבוסס בדמו, לאחר שגופו שימש לי מחסום חי מפני הכדורים? חמישה כדורים פגעו בו, ולולא הוא הם יכלו לפגוע בי. לעולם לא אמחק את כתמי הדם שלו ממזוודתי".

השחקן המפצע, גיזה סגדי־מולנר, מאושפז עד היום באוסטריה. הוא נפגע בחוט השדרה וגופו משותק למחצה. רבים אמרו לי ששמעו כי הרופאים הישראליים רכשו ניסיון רב בטיפול בפצועים מסוג זה. נדמה לי, שבהונגריה היה עושה רושם טוב מאוד, אילו בדקו רופאים ישראלים את השחקן הפצוע, שמא יש דרך ותקווה לשיקומו.

„האם אתם כועסים על הישראלים, לאחר שבעל־כורחכם נקלעתם למלחמה שאינה שלכם?" שאלתי. „מדוע נכעס על הישראלים? האם הם שביצעו את ההתקפה? הם היו קרבנותיה, כמונו", אמרה קירי אמברוש.

„ואם תוזמנו שנית לישראל, תבואו?" קיברי השיב על השאלה בחיוב ללא היסוס, ייתכן שביקורו ייצא לפועל כבר באפריל השנה. „אני מוסר לקהל הישראלי, שיהיה סבלני. אם מחבבים אותי בישראל — והרושם הוא שאכן כך הדבר, אחרת לא היו מזמינים אותי בפעם השנייה — אתם יכולים להיות בטוחים שבוא־אבוא", אמר.

קירי אמברוש מהוססת הרבה יותר. „כבר הציעו לי מועד אחר לביקור. כל הלילה לא עצמתי עין, שקלתי אם להיענות להזמנה. לבסוף, אבי, הוא שהכריע את הכף. אבי בן 74 וחולה לב. הוא בכה בטלפון ואמר שלא יוכל לשאת במתח הנפשי, אם עוד פעם אצא לדרך. על כן לא אבוא לפי שעה. אבל האמת היא, שאמרתי לעצמי שאפשר גם להיפצע או להיהרג מפגיעת מכונית, או מלבנה נופלת על הראש; ובכן, לא לצאת בכלל לרחוב? אי־אפשר שלא ליטול סיכון כלשהו. נחיה ונראה", אמרה הזמרת הסימפטית, כמעט במטבע־לשון ישראלית.

כל ישראלי המבקר בהונגריה, במיוחד אם זיכרונות עבר אישיים מלווים אותו, אינו יכול שלא להיות מוטרד על־ידי השאלה: האם באמת השתנה משהו? בעיר באיא שבדרום־הונגריה נחנכה לפני כחודשיים הספרייה העירונית החדשה. היא שוכנת בבניין בית־הכנסת לשעבר. בעבר חיו בעיר 2400 יהודים, ובית־הכנסת שקק חיים. עתה אין עוד יהודים שיעשו בו שימוש, אבל האדריכלים שתכננו את שיפוץ הבניין, השאירו בעינה בחזיתו את הכתובת מאירת־העיניים באותיות עבריות: „אין זה כי־אם בית אלהים וזה שער השמים". ונציג ממשלת הונגריה, שהשתתף בטקס חנוכת הספרייה, הדגיש בדבריו: „אין לשכוח כי בהיסטוריה של בניין זה, דווקא בהיסטוריה החדשה שלו, קשורות טרגדיות חמורות וסבל אנושי. הוא היה שייך לבני הדת היהודית, אשר ללא עוול בכפם נפלו קרבן לחוסר־האנושיות בתקופה בלתי־אנושית. טרגדיה זו היא חלק מן ההיסטוריה שלנו. על כן, מי־שנכנס לגן הזה ולבניין הזה, לעולם אסור לו לשכוח דברים אלה".

סופר הונגרי, האמור לבקר בעתיד הקרוב בישראל, אמר לי: „השאלה אינה אם בחברה זו או אחרת קיימים גילויים של אנטישמיות או לאומנות. הם קיימים, במידה מסוימת בכל חברה, גם אצלנו. השאלה היא אם השלטון מבקש להיבנות מהלכי־רוח אלה, לטפח אותם ולעשות בהם שימוש — או לא. אני יכול לומר לך במצפון שקט וגם במידה של גאווה, כי השלטון הנוכחי בהונגריה — שאפשר למתוח עליו ביקורת בתחומים רבים — אינו מגלה כל נטייה ללבות הלכי־רוח לאומניים או אנטישמיים".

מי ייתן, מכל מקום. כאשר ראיתי את סיום הצגת היובל של לאסלו קאבוש, הרגשתי שיש משהו מיוחד בחוויה זו; עברו שעות רבות, עד שהצלחתי להבהיר לעצמי במה ייחודה: בודפשט היא. קרוב לוודאי, בשעה זו הבירה היחידה בחלק עולם זה, ששחקן יהודי יכול לייצג באופן כה ברור ונוקב את עברו וגורלו היהודי. בינינו לבין עצמנו, זה בכלל לא מעט.

סטריפטיז סוציאליסטי

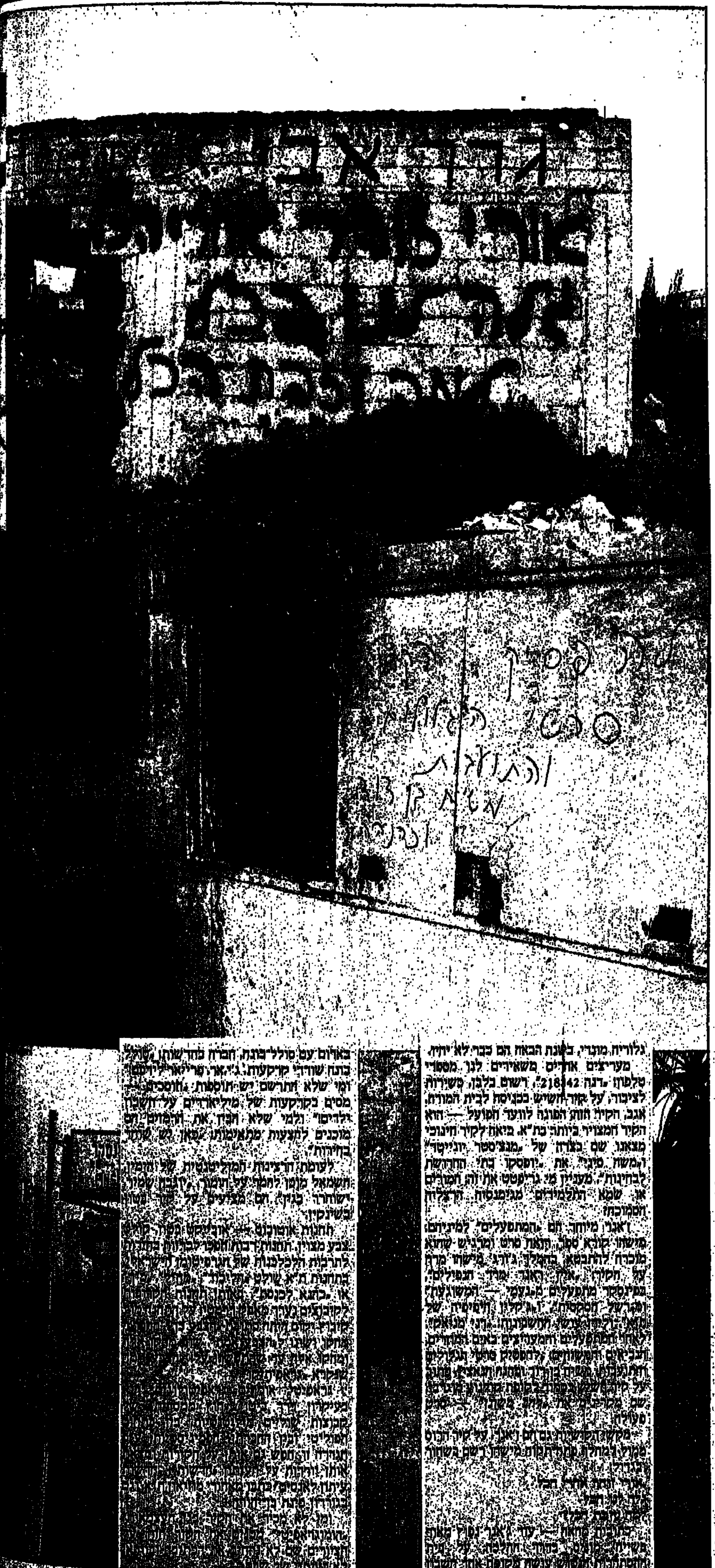

דבר על הקיר

מאת עמירם כהן

צילם בועז לניר

יש לך מה לומר ואיש לא מקשיב לך? קח מיכל של ספריי שחור או אדום ושפוך חמתך על הגדרות והעמודים. אין צורך בחתימה. רוצה ל„הגביה" את שמיר, „לשחרר" את בגין, להזכיר את ביירות, לפרגן ל„הפועל" ראשון? יש לך חברה מכסית בשם רשל, יש לך שאלות לאורי זוהר — שחרר את הלחץ על הקירות. „כהנא לכנסת", „כהנא למאסר", „שריד אש"פיסט", „שרון רוצח", „חרשות עיתון לאנסים" — חפש את הקיר שלך. רוצה לשחרר את בן שימול, בעד „לחם עבודה ושלום", בעד „חברון פלשתינאית"? — לך לגשרי איילון. יחזיק שבוע, שבועיים, חודש, אפילו שנה (ברחוב צדדי) — עד שהפועלים הערביים של העירייה ימחקו את „ערבים החוצה" ביחד עם „אחווה יהודית ערבית".

ויש גם קיר קטן ל„עליזים" בגן העצמאות. גראפיטומניה תל־אביבית. לא תמצא את זה בחיפה. צ'יץ' לא צריך לכעוס עליהם.

סיור כתובות בתל־אביב רבתי הוא מבצע סוציו־פוליטי מאלף. סוג ראשון, מרבית הכתובות, יש להן גוון סוציאלי. אלה מרוחות ברצינות רבה על גדרות המפעלים באזור התעשייה. ברוח גיבורי ישראל רבים המפעלים הגדולים (מחלבות „טרה", „הארגז", וקואופרטיב „שלב"). לאורך גדרות הבלוקים האפורים של הרחוב הזה מוצאים על קיר אחד, בסמיכות אומיינית, את „לא לאבטלה ולפיטורין", עם „ערבים בני זונה" (בליווי ציור של מגן־דוד־שחור) „כהנא לשלטון", או להבדיל „למאסר". בכלל ובפרט כהנא גראפיטי. סגנון־ביצוע ותוכן מזכירים את ציורי המערות של האדם הניאנדרטלי. אך אין ערעור שכהנא הוא כוכב עליון על הקירות ושמו מכבב באזורי המוסכים והירקות בדרום ובאתרי הבנייה בנחלת־יצחק. גם באזורים מבוקרים יותר כמו גורדון־דיזנגוף — שמו לא נעדר. לעתים מגלים שכבות על שכבות, מחיקות על — מחיקות ארכיגראפיטולוגיה ממש. כשהעקשן יותר נשאר עליון. ברח' חבקוק הנביא, על קיר בלוקים, ניצחה „אחווה יהודית ערבית" את [illegible] ואת „ערבי בן זונה". יש תקווה לטובים.

סוג נפרץ מאוד של כותבים הם „המשחררים". בן שימול, הרוצח הידוע, משמש אובייקט קבוע למשחררים, ובדרך כלל בליווי „כהי". אבל מצאנו גם משחררים עתיקים יותר, מתקופת מלחמת לבנון: „שחררו יעקב שירן" (מי זהו) כותבים במינסקר, ולידו „שחררו גדי אלגזי הסרבן [illegible]".

רוצה להישאר זמן רב יותר במצתיאון הכתובות? לך לרחוב צדדי. באבן־גבירול [illegible]

[illegible]

גלוריה מונרו, בשנת הבאה הם כבר לא יהיו.

מעריצים אחרים משאירים לנו מספרי טלפון: „דנה 218342", רשום בלבן, משירות לציבור, על קיר חשיש בכניסה לבית המורה. אגב, הקיר הזה הפונה לוועד הפועל — הוא הקיר המצויר ביותר בת"א. ביאה לקיר חינוכי מצאנו שם בצורה של „מנצ'סטר יונייטד" ו„משה סיני" את „יוסקו בתי החרושת לבחינות". מעניין מי גרפטט את זה, המורים או שמא התלמידים מגימנסיה הרצליה הסמוכה?

ז'אנר מיוחד הם „המתפעלים" למיניהם: מישהו קורא ספר, הואת פרט ומרגיש שהוא מוכרח להתבטא. [illegible]

[illegible]

באורום עם סולל־בונה, חברה כחדשותה שולל בונה שודדי קרקעות. [illegible] ומי שלא התרשם יש תוספת: „חוסכים מסים בקרקעות של מיליארדים על חשבון ילדיכם" ולמי שלא הבין את הרמזים: „הם מוכנים להצעות מתאימות [illegible]".

לעומת הרצינות [illegible] של השמאל [illegible]

תחנות אוטובוס — אובייקט [illegible] צבע מצוין [illegible]

[illegible]

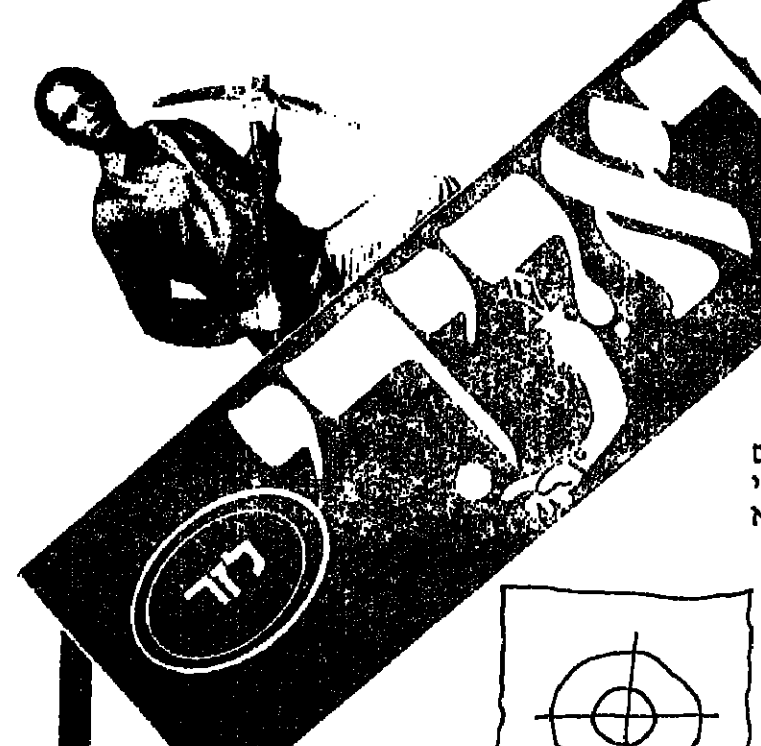

היו"ר

לא מבין מדוע קוראים למנחם בגין „היו"ר היוצא של תנועת החרות"?
כבר שנתיים וחצי שהבן־אדם מסוגר בחדרו, לא רואים קצה פיג'מה שלו מחוץ לבית, אפילו לחתונת הנכדה שלו לא הופיע. זה נקרא יושב־ראש יוצא?

מהחלטות הוועידה:
דמוקרטיה לא רק במלים

כשם שרבותינו לימדונו כי כל אדם יכול לתפלל בדרכו שלו ואלוהים שומע, כך יכול כל אדם להביע באופן דמוקרטי את דעתו אפילו אינו משתמש במלים אלא באמצעים אחרים. יש מי שאמונים על מלאכת הדיור ויש מי שאמונים על מלאכות אחרות וזכאי כל אחד להתבטא בדרך הנוחה לו. להלן כמה דרכי התבטאות חלופיות:

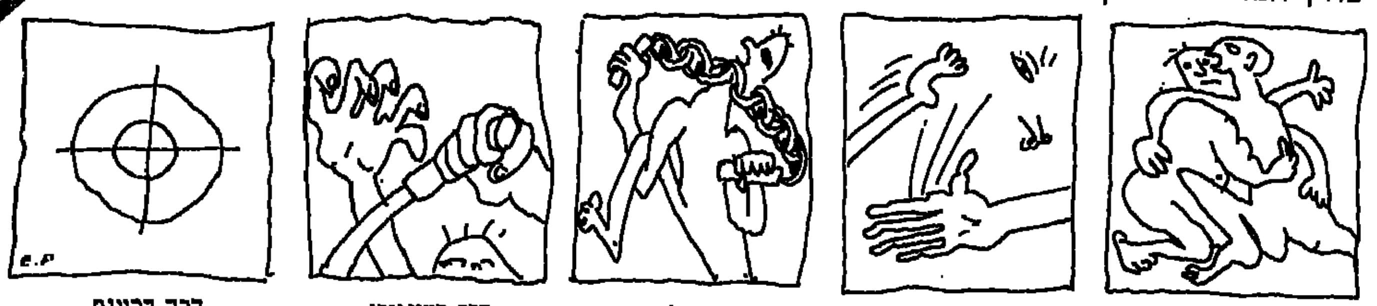

דרך הקטש | דרך הקאראטה | דרך הנינג'ה | דרך הקונג־פו | דרך הכוונת

תשדירי שירות

להלן חמשת הג'ינגלים הנבחרים שישובצו בהפסקות שבין השמעת שנים־עשר מאושרי האירוויזיון:

ג'ינגל 1
הוא אולי לא גדול הוא קטן,
הוא יציב כמו סלע איתן,
הוא בראש התנועה יתרון,
כי שמיר עוד יצחק אחרון!
(שמיר מלך ישראל, חי וקיים).

ג'ינגל 2
יש, יש, יש,
קם לנו יורש,
מבית־שאן הישועה
דוד מלך התנועה.
(דוד מלך ישראל, חי וקיים).

ג'ינגל 3
שירו, שירו, שירו, שיר,
לחרות עתיד מזהיר
רונו רון, רון, רון,
עם שרון! שרון! שרון!
(אריק מלך ישראל חי וקיים).

ג'ינגל 4
אל תתנו לעינא בישא
להרחיק מכאן את מישה,
לתנועה דרוש פה נס,
מי יביא אותו? ארנס!
(מישה מלך ישראל, חי וקיים).

ג'ינגל 5
מי יחזיר לנו עטרת?
מי יביא לנו תפארת?
מי בכוח יחלום?
מי את הזרים יבלום?
מי עלינו ירחם?
בני, בנו של מנחם!
(בני מלך ישראל, חי וקיים).

המנצח בתחרות הג'ינגלים יזכה בלעדית בתואר: „מלך ישראל", יקבל שרביט זהב מתוצרת בומה שרביט ויחליף את מלך־מלכי־המלכים ברוטאציה לאחר שנתיים בתפקיד.

בני בגין הסתגר בפלאוזואיקון התחתון יוכר כנפגע פעולות איבה

„זהו כבר בגין שני שאריק שרון שולח הביתה" התלונן קצין המבצעים של מחנה שמיר, מיד עם היוודע דבר ניצחונו של אריק שרון על מתחרהו הד"ר בנימין זאב בגין, בהתמודדות על ראשות הוועדה המתמדת.

„אריק מגלה בנושא זה התמדה ולכן מי כמוהו ראוי לעמוד בראש הוועדה המתמדת" השיב ראש חוליית הדגל במחנהו של המנצח. ואמנם, עם פרסום תוצאות ההצבעה, פרש הד"ר לגיאולוגיה בני בגין לביתו, נשק למזוזה וירד למזוזואיקון התחתון, ממנו הוא מסרב לצאת למרות הפצרות רבות של מקורביו, כולל מכתב מרומז של אביו.

„נמשיך יחד יד ביד" הבטיח השר דוד לוי לאחר שחיבק את שרון הזוכה, ומשקיפים צופים כי אם לא ימהר לוי להוציא את ידו מיד שרון הוא ייוותר תוך זמן קצר בלעדיה. „יש לנו בעיה" הודה עו"ד ריבלין מתוקעי החצוצרה במחנה שמיר: „יכולים לשיר דוד מלך ישראל, יכולים לשיר אריק מלך ישראל, אבל לשיר יצחק מלך ישראל זה פשוט לא מתלבש על הלשון". שמיר נמנם בביטחון בשורה הראשונה.

לאיזה מחנה שייך גסטון מלכה?

הציר שניפץ את הבמה, האם הוא שייך:
למחנה לוי?
למחנה שרון?
למחנה שמיר?
או סתם למחנה הלאומי?

כל זאת ועוד בתכנית

„מלווה מלכה"

עם האיש שליווה את גסטון מלכה בדרכו לתלוש לרוני מילוא את ה... מיקרופון.

המבקשים לשאול שאלות, יבואו שעה קודם.

מיקרופונים?

השעונים שלהם אולי היו על הירח.
המצלמות שלהם אולי צילמו באולימפיאדה,
אבל המיקרופונים שלנו עברו את ועידת התרות!

לך על בטוח. לך על מיקרופון SHURE

עוד יו"ר

מה רוצה צביקה פיק? אפילו בוועידה של המפלגה בה הוא משמש יו"ר חטיבת האמנים, הוזמנו לזמר לפני הצירים, את טריפונאס חיוני ולא אותו. יש טענות לקיבוצים?

על קצה הלשון

יעקב רבי

„מושג יסודי בתרבות המערבית"

פעמים אחרות נדרשתי, מנקודות־ראות שונות, אל ביטוי אופייני ולא־תיקני (ובעצם שגוי) של העברית המדוברת בישראל: „יש לי את ה־", „אין לי את ה־", „היה לי את ה־"; עסקתי בזה בספרי שיחות על עברית, במדוריי ופעם אחת במאמר ב„הארץ" (27.1.86). לא דחיתי את הביטוי מכול וכול אלא השתדלתי לעמוד על הגיונו, על נחיצותו־לכאורה, על אילוצו התקשורתי: הצורך למצוא מקבילה עברית לפועל־הקניין המצוי בלשונות אירופיות (have באנגלית, haben בגרמנית, avoir בצרפתית). עם זאת נמנעתי מלתת הכשר לשימוש כ„יש לי את ה־" וכו', משום שביטוי זה על מרכיביו אין לו אסמכתא בשום רובד מרובדי הלשון, עד לעברית של תקופת המדינה, ומשום שהוא מתנגש לדעתי בתורת־הצורות שהיתה שרירה וקיימת בעברית דורות על דורות ושאין אנו צריכים לפגוע בה אם אכן רוצים אנו בהמשך רציפותה של לשוננו. תורת הצורות — היא ולא אוצר־המלים והסמאנ־טיקה — הינה השלד האיתן הקיים ועומד, של הלשון העברית.

פרופ' חיים רבין הסתייג פעמים אחדות מעמדתי הפוסקנית. זה מקרוב (19 בפברואר) חזר על הסתייגותו וביקורתו במכתב, שאני מביא להלן את עיקרו, עם תשובה קצרה בצידו. „יפה קבעת", כותב פרופ' ר. „שיש צורך בפועל עברי במובן have. המושג של קניין הוא מושג יסודי בתרבות המערבית. מעניין ללמוד זאת מתולדות המלה לפועל זה בשפות ההודו־אירופיות. מסתבר שמתחילה לא היה בהן פועל למושג have. בסאנסקריט אין פועל, אלא צירוף מלת־יחס, כמו בעברית. — — אף בארמנית, באירית ובעוד שפות יש צירופים של מלות־יחס. צירופים אלה עדיין קיימים ביוונית קלאסית עם 'היה'" (ובעל־ה־מכתב מביא גם צורות ברומית וברוסית שקדמו להתהוותו של פועל־קניין). „אלא שלשונות אלה פיתחו פועל יוצא לעניין זה, והוא שניצח. התהליך הזה חל בשפות אחרות, אלא שכל שפה מצאה פיתרון משלה — סימן שהתהליך מאוחר".

מפאת קוצר המצע אזכיר רק כמה דוגמות שמביא פרופ' רבין: habeo ברומית בא משורש ההודו־אירופי ghabh שעניינו „אחז, לקח", וכן habe בגרמנית — מן השורש ההודו־אירופי kap „אחז". יש לשונות שבהן שימשו השורשים ההודו־אירופיים „לקח", „קנה", „קיבל", „מרד", „החזיק" — אבות־בניין לפעלי־קניין.

„העברית בת־זמננו נמצאת באמצע המאבק הזה (ליצירת פועל למושג have), ואפשר היה לטעון, שבחרה בדרך קלה, המשנה במעט צורה קיימת". להלן כותב פרופ' ר.: „אתה יחד עם כל מתקני הלשון, נלחם נגד תוספת 'את'. אבל הרי זו מלחמה בחזית הלא־נכונה", וכך מנמק מכותבי את טענתו:

„(א) המלה יֵשׁ איננה שם עצם. זו שטות גמורה לחשוב, שבגלל פסוק אחד, 'להנחיל אוהבי יֵשׁ ואוצרותיהם אמלא' — יֵשׁ הוא בעיקרו שם־עצם. אפשר בהחלט לפרש: יש (לי מספיק) להנחיל את אוהביי. — — בכל השפות השמיות, המלים המקבילות ליש הן פעלים: אכדית isu וערבית ליס, שיש לו נטייה שלמה. אמנם זה פועל מוגבל, שיש לו רק זמן אחד בשתי השפות. ל'יש' בעברית, „אית' בארמית אין בכלל נטייה, אבל יש להן במשותף האפשרות לצרף כינויים חבורים, שהם כנראה ביחסת המושא: ישך, ישכם, ישנו, ישנם בעברית (ביחסת המושא, כלומר: ישך = יש אותך, ישכם = יש אתכם וכו'. — י"ר).

„(ב) בכל המקרא אין אף מקום אחר, שאחרי יש יופיע שם־עצם בה"א הידיעה, חוץ משמואל א', ט', 11, 'היש בזה הרואה'", בעל המכתב מזכיר עם זאת מקרים שבהם באים אחרי יש שם המיודע על־ידי כינוי, או על־ידי סמיכות, או שם פרטי, או ציון מקום — איתנו, איתו וכו'. מכל מקום, אין בין הריגים אלה אף „יש ל־" אחד. (אין, למשל, „יש לי הרצון", „יש לך הכסף". — י"ר).

„אם כן", מתריע פרופ' רבין, „מדוע אין אתה כותב מאמר חוצב להבות על השגיאה של שימוש בשמות־עצם מיודעים בה"א הידיעה אחרי 'יש'? האם לא איכפת לך, ולאף אחד ממתקני הלשון, שאנחנו חוטאים יום־יום, שעה שעה נגד רוח הלשון? — —

„(ג) עכשיו, בעולם האירופי, המודרני, התעורר הצורך המושגי להביע קניין לגבי חפצים מיודעים: Have you this book? I have the key, וכו'.

והנה כפי שהראיתי, לא רק 'יש לי את המפתח', 'יש לך את הספר הזה', הוא פגיעה ברוח הלשון אלא גם הגירסה 'יש לי המפתח', 'האם יש לך הספר הזה' (בלי 'את') — היא שגויה. אבל אתה רק אוסר, אינך מציע דרך להביע את המשפטים הללו בעברית נכונה. נכון, שערכת לדובר העברית המסכן בדיקה פסיכו־אנאליטית, ועתה הוא יודע, ברוך השם, איזה פגם באופיו גרם לו שיחטא" (לאו דווקא „פגם באופי", אלא רמת־מודעות־והשכלה גבוהה, המעוררת אותו לתור אחרי פועל להבעת קניין, ככלשונות אירופה. — י"ר). אנא, אמור לנו כיצד להביע קניין של דבר מיודע ולהישאר אנשים ישרים: פרופ' רבין מציין כי במקרא מצויה אמנם צורה נאותה לומר זאת, בעזרת המלה 'קנה': 'כי איש קניתי את ה'' = ה' היה לי לאיש. אבל ברור שלא נוכל להשתמש בימינו בפועל 'קנה' כשווה־ערך של have. כלום נוכל להציע לדוברי־עברית שיאמרו: „המשרד דווקא קנה (had) את הכסף המספיק"? עוד אומר פרופ' רבין: „תציע לומר: 'אצל המשרד הכסף המספיק', האם אצלך הספר הזה', כמו בערבית? ואולי תציע שיילכו בדרך השפות האירופיות ויאמרו: 'אני מחזיק את המפתח, האם אתה מחזיק את הספר הזה?' וכו'. והרי בפנייה לחנווני כבר מקובל אצלנו לומר: 'האם אתה מחזיק את הסחורה הזאת?'" מסיים פרופ' ר.: „חדל להתרות על שגיאה, אם אין לך הצעה כיצד לומר את הדבר בעברית נכונה!"

עד כאן עיקרי מכתבו של פרופ' רבין, והרי תשובתי בקצרה. יש שאני אומר: „הספר שביקשת מצוי עימי", „האם הכסף הדרוש ברשותך?" וכו'. אבל מודה אני שאין אלה דרכים מספקות להבעת קניין. לכן אני, וגדולים וטובים ממני, אומרים וכותבים, גם בסגנון גבוה, וללא נקיפות מצפון: „יש לי הכבוד לפתוח את האסיפה", „יש לך הזכות להימנות עם ותיקי המוסד". „לא היה לאותו אדם האומץ להודות במישגהו", „אני רואה שאין לך סכום הכסף הדרוש", וכיו"ב. טעמי ומיטב הרגשתי אומרים לי שזו עברית מתוקנת. אע"פ שכדברי פרופ' רבין לא מצינו במיקרא אפילו פעם אחת שם־עצם מיודע אחרי „יש ל־". ואילו בביטוי „יש לי את", וכו' — גורם־השגגה הוא מילית המושא הישיר „את" אחרי „יש ל־" ולפני שם־עצם מיודע, לפי שהימצאות המילית הזאת יוצרת את הרושם המוטעה ש„יש לי", „אין לי", „היה לי" הם פעלים יוצאים. טול את „את" והסרת את השיבוש, והכול בא על מקומו בשלום. כללו של דבר: „יש לי את הכסף" הוא שיבוש, „יש לי הכסף" הוא לשון מתוקנת ועל כל פנים נסבלת ואפשרית.

שמואל בונים

אגמון

שאלתי את יעקב אגמון — מה דעתך על חכסוי חרב שניתן למה ששתך מניחול „בית לסין"?

אגמון: „זהו צעד קטן בכיוון הנכון, כדי להסכנת את תשומת לב הציבור להונאה הקרוית ספורט. אשר באילו נמצאת במוקד התענוינות של הציבור. השפה המדוברת כיום במדינת ישראל היא שפת התיאטרון (ב־1985 ביקרו במגרשי הכדורגל שלוש מאות אלף ובתיאטרון — מיליון ושלוש מאות אלף) הציבור החליט מה מעניין אותו — על־ידי קנית כרטיסים ואילו חלק מן העיתונות מנסה לאנוס את הקהל באופן ספורטיבי" (כאמר בשמה אחת).

שידעתכם, אגמון הוא הוא שהמציא את הרעיון שהמגמה הטובה ביותר היא ההתקפה.

למה אתה הבדו?

הרגע אני נשאר במקצוע, חיים עשויים מעגלים מעגלים. גנית שהייתי נשאר עוד שנה עוד שלוש, ואם אני אגיע לסוף באין מפסידן... [illegible]

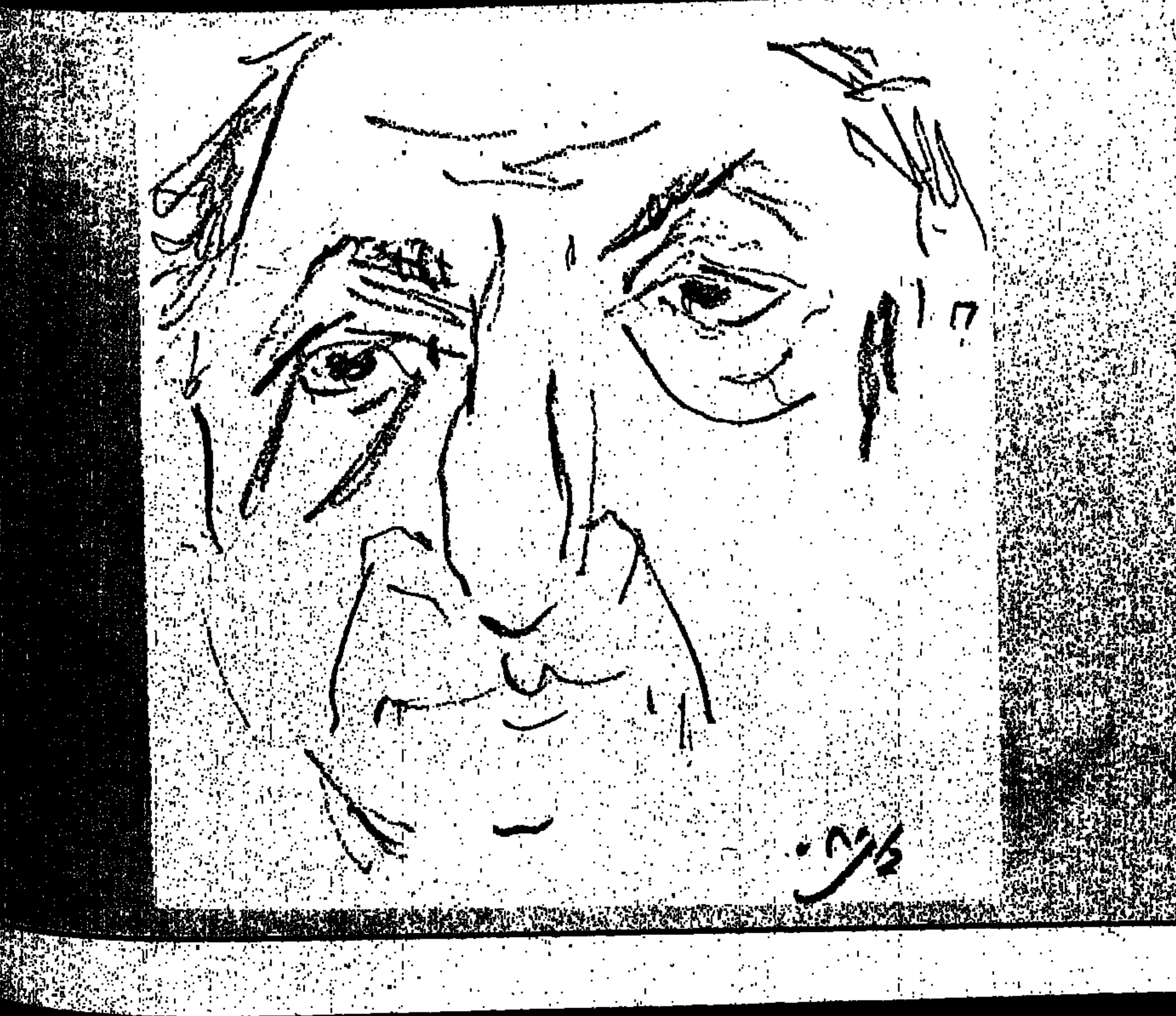

החרדות באופנה

תערוכות בו־זמניות מביאות אלינו פחדים. אבל יש הבדל בין חרדה אמיתית לבין מצוות־מודאגים־מלומדה

מאת חיים מאור

שרלוטה סלומון: מתוך „חיים או תיאטרון"

אפרת בילר: תמונה בתערוכת „סיר לחץ"

כמה תערוכות אמנות, אשר הוצגו ומוצגות, לאחרונה, במקומות שונים, עוסקות בפן הקשה והחושפני של האמנות — בחרדה, ובאומץ למצוא אותה וביכולת ההתמודדות עמה. בבית התפוצות מוצגת תערוכתה המרתקת של שרלוט סלומון: „חיים או תיאטרון?" זהו יומן — מחזה מצויר, אשר נוצר בשנתיים האחרונות לחייה (1940־42), בטרם נספתה באושוויץ. תערוכה זו מזכירה, לא במעט, בעצמתה, באופיה ובאפיזודות ביוגרפיות שבה, יצירה אחרת מאותה תקופה, את יומנה של אתי הילסום (אשר הופיע, לאחרונה, בהוצאת „כתר", בשם „חיים כרותים").

תערוכות נוספות, בהקשרים שונים, הן שתי תערוכות של „ציור עכשווי מברלין" בגלריה ג'ולי מ. בתל־אביב, תערוכת „מרחבי־רישום" בביתן הלנה רובינשטיין בתל־אביב, ותערוכת „סיר לחץ" (אמנות צעירה בישראל) בתיאטרון — ירושלים.

כבר בתחילת דברי ברצוני להדגיש כי, אישית, אני מעדיף את שרלוט סלומון ואתי הילסום על־פני האחרים: אני מאמין להן ומזדהה אתן, עד כדי קרבה ומגע בתחושות הכי אינטימיות שלהן. הפוזה והמקצועיות של האחרים משאירים אותי, כסופר של־דבר, קר ושכלתני. אני מוצא את עצמי מפרק ומפענח את מרכיבי השפה האמנותית המודעת ל„מתכון־האקספרסיוניסטי", לאופן „עשייה נכונה", על סמך תקדימים היסטוריים וידיעת השפה. עד כמה שזה יישמע אבסורדי, המקצועיות הזו שלהם, וחוסר־האמינות, הופכת את יצירותיהם ל„אקדמיזם חדש", קר ומנוכר.

את הניסוח החריף והבוטה ביותר אני מפנה כלפי התבשיל שנרקח ב„סיר הלחץ" הישראלי. אני מתחייב לנמק, בהמשך.

יצירה לגאולת הנפש

שרלוט סלומון ואתי הילסום שייכות לדור היוצרות היהודיות אשר חוו את האיומה שבחוויות־אנוש, ונתנו לה ביטוי אותנטי, מבעד למסננת האישית שלהן. ביטוי זה חורג מכל מסגרת סגנונית רלוונטית, חותר להגיע ולגעת במרכז העצבים הפרטי, וחושף את הצורך הדחוף לעשות מעשה יצירתי אשר ישחרר ויגאל את הנפש. שרלוט ואתי מודעות לזמן הקצר, ולמוות האורב מעבר לפינה, ולכן אמנותן נקשרת על אמונתן ואמינותן.

כוחם המהפנט של יצירות שרלוט סלומון ואתי הילסום הוא בקשר ההדוק והמודע שבין המציאות לבין האמנות (או כלשונה של שרלוט „החיים או התיאטרון"). זאת ועוד, ציוריה של שרלוט סלומון מקרינים ומשדרים את החרדה הלא־נשמעת, הנמזגת ונמסכת בטקסט איטי־ארסי בחייה, בשנות ה־40. ציוריה, בראשית היומן־מחזה, הינם ציורים מפורטים, צבעוניים מאוד, גנדרניים קמעא ומאוד „ציוריים". ככל ש„שעון החול" מאותת לה על „קץ הזמן" נעשים ציוריה דינמיים, חופשיים ותמציתיים יותר. בדומה ל„זעקה" של מונק, עצמתה בכך שהיא זעקה פנימית, שקטה ובלתי־נשמעת, אך בסופו של דבר גלי קולה מהדהדים. ומכים בכל הסובב אותה. עצמתה בכך שהיא „מתרגמת" ל„מציאות אמנותית" חוויה מן ה„מציאות האמיתית".

תחייה של מיתולוגיות

גם גיזוף בויס חווה את המלחמה. גיזוף בויס הוא גרמני. אולי החשוב באמני גרמניה שלאחר מלחמת העולם השנייה. בויס היה טייס קרבי. מטוסו הופל, הוא נפצע וחווה חוויות של הישרדות בקור הסיבירי. יצירתו האמנותית, לאחר המלחמה, הפכה בהדרגה ל„פעילות שאמאנית". בדומה לשאמאן, קוסם־השבט הקדום, הפך בויס למדיום הניצב כתפר שבין התת־מודע והזיכרון הקולקטיבי של הקהילה, לבין פעולותיה ב„יום־יום".

יצירותיו של בויס („הפרשות של מחשבות", בלשונו) נזונות מהשקפתו כי „רק במחוזות המוות נעשים מודעים למהות החיים. לפנים נהגו לכנות תודעה זו השראה..." לכן „כל אדם ואדם חי בהווה שלנו והטבוע בחותם המוות, חייב ויכול להיות יישו ואמן, תפקיד האמנות לא היה, מעולם, עשיית דברים למובנים, להיפך: תפקיד האמנות הוא עשיית דבר בלתי מובן מעיקרו, עשייה הגורמת לך שתניע כוחות טמירים יותר בתוך עצמך".

האמנים הגרמנים הצעירים, הדור השני למלחמה, הולכים בדרכו ובהשקפתו של בויס. אליהם מצטרפים גם אמנים צעירים איטלקים ואמריקנים. אמן אמן וחרדותיו, אמן אמן ושיטתו.

בבדיקה מעמיקה נגלה כי דימויי־מפתח ביצירותיהם מבטאים חרדות נפשיות, ונירוזות מיניות או סאדו־מזוכיסטיות. „40 שנה אחרי", צצות ועולות אצל „בני הדור השני" הגרמני תחושות־אשמה וחרדות על ענישה אפוקליפטית. „הפטליזם החדש" צמח מאי־יכולת להזדהות עם דור ההורים שעברו את המלחמה. „העבר המחוק" מוליד את הווה־חסר־משמעות ועתיד־חסר־תקווה. נוספו לכך תחייה מחודשת של מיתולוגיות גרמניות ונוצריות, טילי הפרשינג, זיהום הסביבה והאיידס, והרי לך „המתכון" להעלאה באוב של מטפורות הדומות לחזיונות הדמוניים מימי־הביניים ו„המגפה השחורה".

משפך מלאכותי

ומה קורה בישראל? אחרים. מאמני ישראל הצעירים, בני הדור השני להורים ניצולי־השואה, נותנים ביטוי ביצירותיהם לאותן חרדות שהתפתחו בקרבם בעטיה של ילדות שונה ילדות של שתיקות ארוכות, טאבויים מוזרים, הרגלים כפייתיים ועצבות בסיסית. לאחרונה, פורצות יצירותיהם את מחסומי האיסורים והייסורים, וזוכות לכיסוי תקשורתי ותודעתי. („עיין ערך: אהבה" של דוד גרוסמן, ו„כוכב הזכוכית" של נאווה סמל, הינם המקבילה הספרותית לכך). יצירתם היא אותנטית, נגזרת מ„שדים אמיתיים", וחותרת, לאותו שחרור נפשי באמצעות טיפול אישי ב„חדר האפל". (מומיק, גיבורו של דוד גרוסמן, ממציא שיטות ילדותיות שונות להילחם ב„חיה הנאצית", כדי לשחרר את בני משפחתו מן „הקללה" שהטילה בהם „בארץ שם"). למרות מודעותם באי־יכולתם. הדחף לעסוק בכך, גדול מהם ומפעיל אותם. כוח־יצירותיהם יונק ונובע מאותו קשר הכרחי בין „המציאות האמנותית" ו„המציאות האמיתית".

לעומתם, באמני תערוכת „סיר לחץ" לא ניתן לחוש באותו חיבור שבין חוויות המציאות, לבין תרגומן באמנות. עבודותיהם משדרות „חרדות בלוף".

המתכון ה„אופנתי" לחרדות אלו כולל מוטיבים שכוחים כגון: הספירלה, המערבולת הגועשת והלבירינט, כמבטאים של אי־שקט דינמי; כמו כן, עיוותי מציאות קיצוניים, חיתוכים וקיטועים חדים, וצורות חדות, זוויתיות, משוננות, דוקרות ומאיימות. המשטחים „מקושקשים", בעלי צבעוניות וחומריות אינטנסיבית או צבעוניות „ריכאונית" של חומים־שחורים ואפורים.

„העדר זהות מגובשת... בשל מחיקת האינדיבידואליות שלהם בזמן שירותם הצבאי... יש לזכור גם, שרוב־רובם של אלה המאכלסים את בתי הספר לאמנות בישראל לא באו מבתים קשים, שחייבו אותם לעימות עם הממשות ולכן לידיעת עצמם... על רקע זה של חוסר זהות מגובשת, הלידה הראשונה מחדש היא לידה לתוך תבנית המורכבת מתפישות האמנות של האמנים המורים ומהג'ורנלים. הג'ורנלים ותחליפיהם הם משפך מלאכותי, כמובן, „כותב ד"ר גדעון עפרת בהקדמה לקטלוג ל„סיר לחץ".

הלידה האמנותית השנייה היא זו, אשר בה פורק הצעיר את השפעת מוריו ובמקביל, מעצב האמן את אישיותו כאינדי־בידואל. הרבה מאוד בוגרי בתי־ספר לאמנות יוכיחו לך מיומנות טכנית גבוהה של הנחת מכחול וקומפוזיציה, אך „אין להם מה לומר", קרי — לא פיתחו והעמיקו אישיות אינדיבידואלית.

הנקודה המרכזית היא שקוקי, קיה וקלמנטה האיטלקים, בויס, באזליץ ופנק הגרמניים או בורופסקי האמריקני, אינם „ראש ישראלי". השביל שפילסו נועד לעצמם ומורכב מעפר ארצותם ואבני תרבותם. לעומתם, אמני „סיר לחץ" חסרים את אותו ניחוח של אדמת ישראל, או רוח ישראל (ואינני מתכוון לאמנות לאומנית או דתית...).

אני מעדיף את שרלוט ואתי ז"ל, השואלות, „חיים או תיאטרון?" ובוחרות בחיים של יצירה.

בעימות בין החי לבין המת אני מוצא כאן את הזרימה של אנרגיית החיים והוויטליות, את מעיין השפיות, האותנטיות והצניעות... ואילו בדור הצעיר והחי אני מוצא את קיפאון המוות, את זיופו של התיאטרון, את הפוזה על־פני פוזה והקומפוזיציה בלי כך. ואת האמירה הסנובורישית והמתנשאת, המחוברת לאינפוזיות זרות והמתגלה בסופו של דבר, כריקה וריקנית, קרה ועקרה.

אני מביט, משווה ומחייך בתוכי חיוך נבוך, מחול באותו העתיד ולא מאמין. וכל מה שאני מצליח לסנן הוא: די לדקלום!

שלום בית

חיה יוסף

צבים כבני־אדם

ספר ילדים טוב הוא ספר טוב גם למבוגרים. אך לא כל ספר למבוגרים טוב לילדים. נדמה לי, שחיים נגיד כתב ספר למבוגרים שגם כל ילד ייהנה ממנו. ברגע הראשון באמת אפשר לחשוב שאכן לפנינו ספר ילדים, אפילו לגיל הרך כי... המעטפה והציורים המקסימים של יוהר כהן מעבירים את המדפדף בספר לעולם הקסום של הילדות. חיים נגיד מספר על „צב שמנמן ונחמד ושמו גדעון ששוני. „ומצב רוחו בדרך כלל היה מצוין." לצב גדעון חברים, שאחד מהם הוא החרגול שאלתיאל. הוא מבולבל, מתכנן פגישות רבות, חושב שהוא מאחר לכל פגישה ובסוף מגיע בזמן. החרגול עצבני, סקרן, מתפעל בקלות ומהר נכנס לדיכאון. האם חיים נגיד, עיתונאי במקצועו, הלביש על החרגול שאלתיאל את המנטליות של עיתונאי? החרגול מכיר את כולם ואוהב „לסדר" לחבריו את החיים. הוא מציג לפני הצב זמרת, יוספינה הצבה, כי לדעתו החרגול שאלתיאל, הצב גדעון זקוק לאישה.

חיים נגיד

ספּוּרוֹ שֶׁל הַצָּב מַר גִּדְעוֹן שְׁשׁוֹנִי

צייר: יוהר כהן

יוספינה הצבה לא אוהבת צבים שמנים, וגדעון שמן מרי, שאלתיאל החרגול מכיר את פרופסור שפנפנוביץ, מומחה לדיאטה, ומציע לגדעון הצב לארח אותו בביתו כי... לא טוב לצום לבד. כנראה שחיים נגיד ניסה לא פעם לעשות דיאטת הרזיה כי הוא יודע כמה חשוב לא להיות לבד. וגם יודע את כללי המשחק, כלומר: לא לחשוב על דיאטה ולא על אוכל. אך איך עושים את זה? מחבר הספר מקנה לפרופסור שפנפנוביץ תואר נוסף — פרופסור לספרות, וכאן מתחיל היופי שבספר: גדעון מספר לפרופ' שפנפנוביץ ופרופסור שפנפנוביץ מספר סיפורים לגדעון הצב.

בסוף, הצב יורד במשקלו והג'ירפה מכריזה על הצב והצבה כחתן וכלה.

אני מכירה אישית את חיים נגיד, אך לא יכולתי להשתחרר מן הרושם שהוא כתב אוטוביוגרפיה וכל הדמויות שהן אמנם חיות, אך מתנהגות כבני־אדם, נמצא חלק ממנו, חיים העיתונאי, כל כך היה רוצה שיהיה לו חם, ילטפו אותו וידגדגו אותו ושתבוא כזאת חמודה, רכה וחכמה, ותתחתן אתו.

ספר נדיר באנושיותו, למרות שחיות הן הדמויות הפועלות. איך ההיפו פקח עין ומיהר ועצם אותה שוב כי נבהל, שכבר בוקר והוא מת לישון, או על ג'וני הכלב השמן, טוב־לב וקצת משוגע, בלט הזבובים היפנים, או הדגה שנהפכה לדג? כדאי לקרוא את הספר ואחר־כך לתת במתנה לילד.

דלת בלי אבא

הקניה הנכונה

כל תקופה ומנהגיה ותקופתנו היא תקופת דלתות הפלדה. הפחד מפני פורצים הפך אותנו לשוכני כלובים: כל פתח סגור בסורגים, ודלת הכניסה דומה לזאת של בית־כלא. והסוחרים מנצלים את אמון תושבי הארץ, החושבים שהדלת שהם מציעים להם היא הטובה והבטוחה שיש בשוק. קודם כל תדעו לכם, חברי לפחד ולאי־הביטחון: אין דלת מושלמת, ואין דלת שאי־אפשר לפרוץ, אבל יש כאלה שקל יותר ויש כאלה שקשה יותר. צצו גם בעיות נוספות, כמו פשיטות־רגל של חברות למיניהן.

ידידים עברו את הטראומה של פריצה לדירתם. הם החליטו שהגיעה העת לרכוש דלת ביטחון. הם פנו בגבעתיים לחנות המוכרת דלתות ביטחון שונות. בעל החנות שכנע את ידידיי שרק חברת רומדור עונה על כל הדרישות ואין דלת יותר משוכללת וטובה ממנה, וגם המחיר היה סביר. הם שוכנעו, שילמו מקדמה, ואחרי כ־4 שבועות הגיעו פועלים והתקינו את הדלת בדירת חבריי. כמובן ששילמו את היתרה וקיבלו תעודת אחריות לשש שנים, אחרי כמה ימים התברר שמשהו לא בסדר, ולאחר פנייה לסוכן הגיע פועל וניסה לתקן. שוב עברו כמה ימים, הדלת סבלה מכל מיני מיחושים, והסוכן החרוץ והנאמן פנה לחברת רומדור לשם עזרה. אך משום מה לא הגיע לביתם של חבריי לא הסוכן ולא הפועלים. הם התרגלו לשיבושים והתעצלו לפנות שוב ושוב לסוכן. אבל... לפני כמה ימים הדלת לא נפתחה, והפעם דווקא בגלל אי־זהירות ולא קלקול — הם עזבו את הבית, סגרו את הדלת, ושכחו את המפתח בפנים. הם מיהרו לפנות אל הסוכן בגבעתיים והוא מסר לידידיי את מספר האיתורית של חברת רומדור. ענתה להם בחורה ואמרה: אין עונים ברומדור, כי החברה... פשטה את הרגל ויותר אינה קיימת. הסוכן נזכר שבחולון יש איש שהיה קשור לרומדור. פנו אליו, אך גם הוא עזב את משרדו ואי־אפשר היה למצוא אותו. ואיש לא ידע איך מטפלים בדלת המיוחדת הזאת. הגיע למקום מומחה לדלתות פלדה, בדק ואמר: דלת משוגעת כזאת עוד לא ראיתי, ואין שום אפשרות לפתוח אותה. אני יכול לנסר את מקום המנעול, אבל אין חלקי חילוף לדלת הזאת. הגיע מסגר, ניסר את סורגי האמבטיה, נכנסו כגנבים לדירה ופתחו את הדלת, ואמרו לידידיי: תחליפו את הדלת כי אם במקרה יהיה באמת קלקול, לא תוכלו לצאת ולא להיכנס, כי החברה הלכה לה.

מוסר השכל: בימים טרופים אלה מוטב לרכוש מוצרים שמבטיחים חלקי חילוף, ונמצאים במקום מומחים אשר יודעים לטפל בהם.

תות שדה ברמת־גן

גם זאת ישראל

תות־שדה איננו תות / ודוד איננו רות / רות אינה גדעון / וראשון אינו אחרון / אחרון־אחרון חביב / בוא ניסע לתל־אביב / כי פורח כבר מזמן / תות שדה ברמת־גן.

זוכרים את שיר הילדים הזה? בימים בהם השיר נחשב לשיר קצב למקפצות בחבל, כמעט לא היה תות־שדה בארץ. היום, למרות שתות הוא צמח של שמש וחום, אנחנו כבר יכולים ליהנות ממנו, אפילו בתחילת חודשי האביב. שלושה ריחות מאפיינים את הנוף הישראלי: ריח פרחי הדר, ריח תות שדה וריח היסמין.

תות שדה הוא הפרי שככל שריחו חזק יותר (אמא אמרה: הארומה...) הפרי טעים יותר, ועל כן צריך לאכול אותו כשבשל לגמרי, צבעו של התות אדום כהה, וראשו מקושט בכתר ירוק. מן התותים אפשר להכין המון מטעמים, כדי ליהנות ממנו במשך כל השנה: סירופ, ריבות, ומגוון מכינים בקלות וכבר מסרנו מרשמים רבים להכנתם. תות שדה סופג מהר רטיבות, על כן אסור לרחוץ אותו, אלא ממש כמה דקות לפני ההגשה. אמא שלי נהגה להגיש את התותים על צלחת גדולה, וקערת מים עמדה במרכז השולחן וכל אחד לקח לו תות, שטף במים ואכל. לטעמי, התות הטוב והטעים ביותר הוא בתוספת קצפת או אבקת סוכר. תות שדה הוא ירק ולא פרי ובמאה גרם יש רק 31 קלוריות. השם המדעי FRAGARIA ANANASSA, משפחת הוורדיים ROSACEAE.

התות גדל כצמח־בר באזורי העולם הממוזגים: תותי השדה המתורבתים הראשונים הופיעו בצרפת במאה ה־14. תות השדה הוא צמח רב־שנתי, המתרבה על־ידי שלוחות, ומצטיין בתכולת ויטמין C, והוא תופס מקום חשוב ביצוא הירקות של ישראל, ולשם כך מגדלים אותו תחת מעטה פלסטיק. זמן גידולו בחורף. הקטיף מתחיל כשלושה חודשים אחר שתילתו וניבתו נמשכת חצי שנה, מינואר ועד יוני. התות נאכל חי, משמש לקישוט ולייצור ריבות, מרקחות, לפתנים וגם להקפאה.

נשיקת ברבור

יד לפה

זאת לא רק מנה אחרונה, זאת אפילו מנה חגיגית לקבלת־פנים. לטעמי, אין צורך להוסיף יין או ליקר לתות שדה, והטעם של נשיקת ברבור אולי אפילו טוב יותר בלי ליקר:

המצרכים

8 חלבונים
500 גרם סוכר
1 ק"ג תות שדה
1/2 כוס ליקר, טריפל דסק (קירשו)
400 גרם שמנת מתוקה

אופן ההכנה

בתוך קערה, מקציפים את החלבונים עם 400 גרם סוכר. תוך כדי חימום על להבה נמוכה וטריפה מתמדת, מחממים עד לחום הנסבל על־ידי היד (כ־3 דקות). מהאש מעבירים למיקסר וממשיכים להקציף עד שתתקבל קציפה חלקה ויציבה.

זולפים על נייר פרגמנט צורות של סלסלה ומייבשים בתנור בחום נמוך מאוד עד שהסלסלות תתייבשנה.

את תות השדה שוטפים וחותכים לרבעים ומשרים עם הליקר, מקציפים את השמנת עם יתרת הסוכר לקצפת יציבה.

מסדרים בתוך הסלסלה תות שדה ומעליו זולפים קצפת. מעטרים בתות שדה שלם ומגישים.

„החלל לא יתמלא בערכים ישנים"

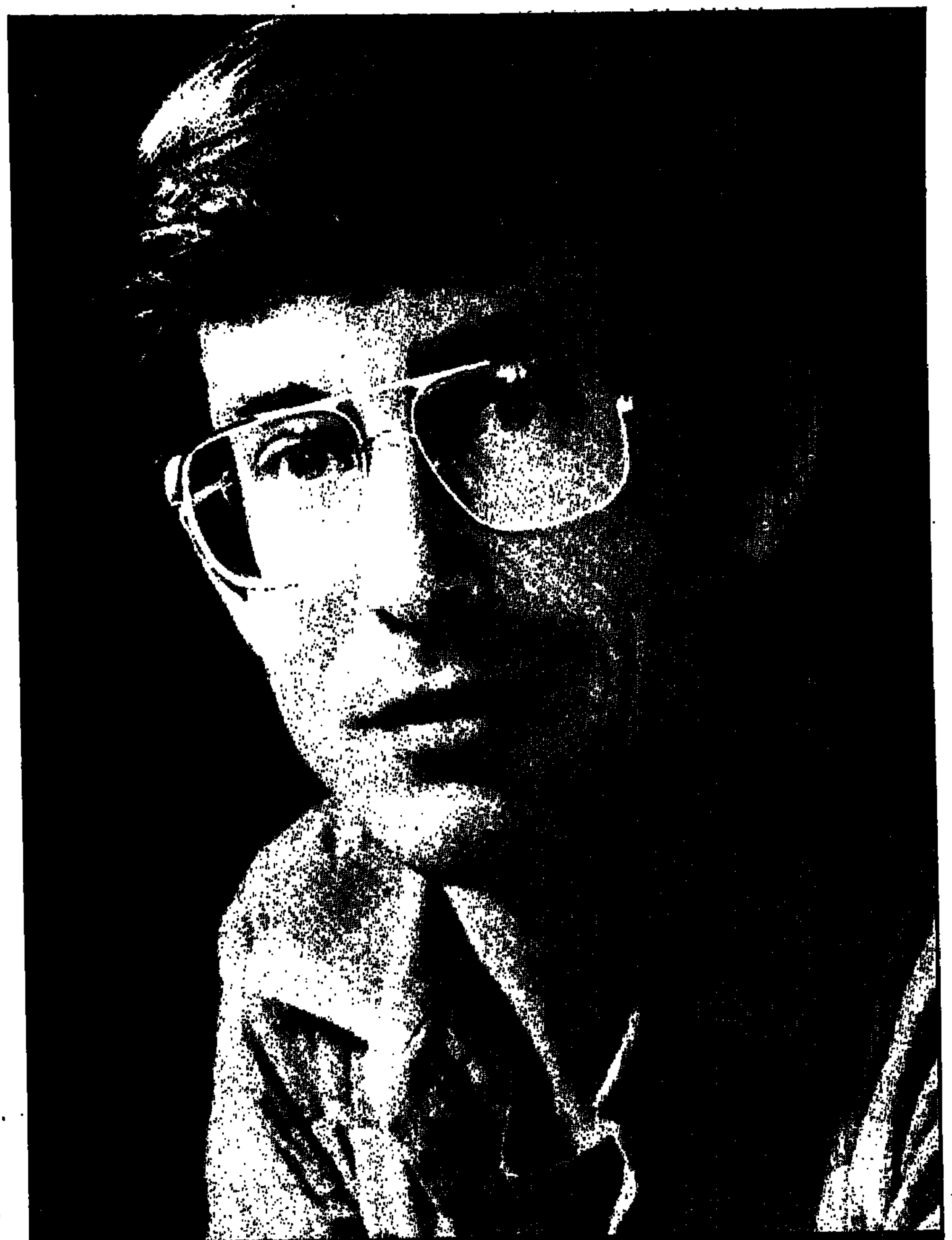

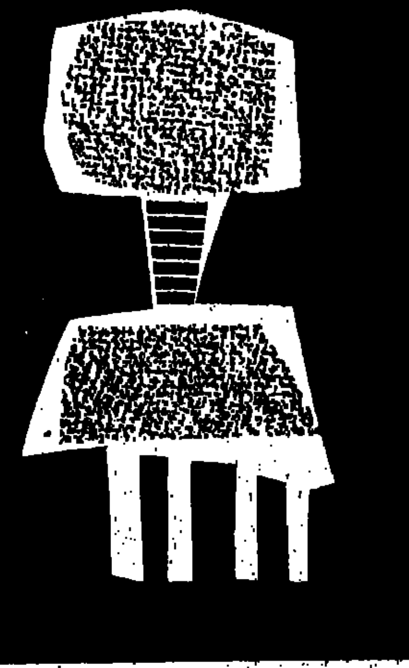

מאת
אילן
שיינפלד

עם
ישראל
המאירי

„הקשר לאדמה חשוב לי. בהקשר הישראלי נשמע הביטוי קצת נוסטלגי ואני סולד מזה. נוסטלגיה מסוג זה דוחה אותי. אבל במובן המידי, הקשר לנוף חשוב לי."

„אני בן קיבוץ גבעת חיים מאוחד, מן הוותיקים והמבוססים בקיבוצים. יליד 1948. בצבא הייתי בצנחנים, ולאחריו חזרתי לקיבוץ לשנה. אז יצאתי לסיור בן שנה בארצות־הברית, שבסיומו עזבתי את המשק. היציאה הזו, היא שגרמה לניתוק. עזבתי, ובאתי ללמוד תיאטרון וספרות באוניברסיטת תל אביב. גרתי בעיר שש שנים, אז נישאתי ועברתי למושב אמירים. לא רצינו לחיות בעיר, אשתי ואני. שנינו יצאנו מקיבוץ וחיפשנו דבר אחר. אולם, את הדבר ממנו ברחנו, הלחץ, חווינו גם בשיכון העירוני לזוגות צעירים.

גם הקשר לאדמה חשוב לי. בהקשר ישראלי נשמע הביטוי קצת נוסטלגי. ואני סולד מזה. נוסטאלגיה מסוג זה דוחה אותי. אבל במובן המידי הקשר לנוף באמת חשוב לי".

דברים אלה, של הסופר ישראל המאירי מביאים פרטים ביוגרפיים שרישומם ניכר היטב בספרו החדש, „לבנים", שראה אור לא מכבר בהוצאת „עם עובד". הרומן מגולל את סיפור חייו של יואב זהבי, קצין נכה בצנחנים, אשר נישא לבת מושבה ותיקה בגליל, ועובר לגור עמה באחוזת אביה. שם הוא פוגש בחבורת „הלבנים", קבוצת צעירים מתפשי־דרך, המונהגים על ידי עלם בשם נחמן. צעירים אלה, חבריו של אריק, גיסו של יואב, פולשים אל הבית, ומפירים את שגרת החיים ונוהלי העבודה בו, בקיימם פולחנים שונים, הקשורים לעבודת אדמה, לפריון וכרומה. לא אחת מגיע הפולחן גם לידי ביטויים ארוטיים, ההופכים, לבסוף, לחלק ממסכת חייה של קומונה אינטימית זו.

מבעד לסיפור העלילה, שבסיומו מתפרקת חבורת הצעירים ונמלט שב יואב להיות קצין בעל־שררה בצבא הקבע, נגלה תיאורם של תהליכים חברתיים שחלו בחברה הישראלית בין מלחמת ששת הימים לבין מלחמת יום הכיפורים.

בתקופת מלחמת לבנון פרסמת שיר מחאה, בו אתה מבקש, כחוגר בנוף ראשון, סיטואציה ארוטית עם שר הצבא שלך. שיר זה המחיש את שחיקת היחיד במלחמת לבנון. בתקופה זו גם התחלת לכתוב את הרומן „לבנים". האם שחיקה זו היוותה כוח מניע לכתיבת הרומן?

ת: כן ולא. שהרי, השחיקה היא הוצאה של מהלך שלם. ילידי המדינה כמוני, בני הדור עליהם מדבר הרומאן הזה, הם כבר תוצאה של מהלך זה. אליו נולדו ואותו הפנימו. הם הפנימו אותו יחד עם חלב האם, והם יורקים אותו או בורחים ממנו, ממש כפי שזה קורה ברומן. בספר אומר אריק, בקשר לכך, משפט שהוא ממש נקודת מוצא: „צריך למצוא איזה מפלט". זה מה שהוא עושה שם. הבית הופך למפלט. אמנם ברומן, לא מדובר במלחמת לבנון אלא על טרום מלחמת יום־כיפור, אבל למעשה הכל היה כבר מבחינה פוליטית וחברתית עוד לפני מלחמת הלבנון. היא רק הוציאה את הדברים החוצה.

חונכנו לפוריטניות מיובשת

נעבור, בעניין זה, לדמות המספר ברומן, יואב. — זהו אדם השבוי בחרדה ממוקדי־כוח ומתמודד אתם התמודדות מתמדת. הוא חש מעין של מחנק מול בעלי־סמכות, למשל, כשהוא נפגש עם מנהל משרד החקלאות בחדר הוא אומר „הטשטוש החריף את תחושת הזרות למול החומר המתגבש, למול אותו כוח צנטריפוגלי עכשיו היה זה מנהל משרד, כוח שאולי לא היה אלא סמכות".

אני חושב שהוא גם נמשך לכוח.

כן. אבל הוא נגלה כאדם חלש, שאינו יכול לסבול מצבים של אי־וראות, של גילויי־נפש חרישים. ובסופו של הרומן הוא חוזר לצבא הקבע והופך למפקד עריין. האם עיצבת אותו כחיווי על איש־הצבא הישראלי?

מצבו, בסוף הרומן הוא גלגול קיצוני לתהליכים להם היה שותף במהלכו. תהליכים, הקשורים להאצלת כוח, סמכותיות וכאריזמה.

מוגבלותו של יואב היא המוגבלות של כולנו, הקשורה לחינוך לפוריטניות מיובשת. יואב הוא „ילד טוב חיפה", שספג את היובש או האבק הזה, כדבר מובן מאליו, וכמי שמקבל דברים כמובנים מאליהם, הוא תופס גם את הכוח בצורה הנוקשה והמקובעת ביותר שלו. כך, גם לגבי כוח במובן המיני, בו הוא מגיע לדבר החולה, בעצם, החסר־חיים.

אני מבקש להרחיב את השאלה: יואב הוא צבר, שעבר את המסלול הקבוע של תנועת הנוער, הצבא (צנחנים) וכו', והוא אדם סובל מחסר־וראות, הופך לבסוף לסוג של חולי, המתגלם באימוץ מוקדי־כוח חולניים. דמותו מעניינת, לפיכך, כמייצגת של החברה הישראלית. התחושה היא שאתה מציב תמרור זו כחברה החרדה מפני זהות חדשה ומפני גיבוש זהות כזו, ולכן היא נתפסת לכוחניות כמלחמת לבנון וכביבוש?

האם זוהי התחושה שלך כלפי הזהות הכוחנית הקולקטיבית?

בוודאי. אך יותר מכך — הבעיה היא של חוסר פלורליזם, דבר שנעים קלדרון, בחוברת שלו על מלחמת לבנון, נוגע בו. המסורת החיובית בביטול של החברה הישראלית, שכוללת את תנועת העבודה ואת הקיבוץ, שתווה אותו עמוק מאוד בילדותי, טבעה בחברה מין מונוליטיות. לכן יש לי התנגדות מסוימת לניסיון להגדיר משהו כמו זהות החברה הישראלית. אני חושב שהבעיה היא, שיש לה זהות מובהקת מדי.

זוהי חברה שכל הזמן מתאמצת להלביש על עצמה זהות, או להצהיר על זהות. ומתעסקת כל הזמן בזהות שלה. פעם זה היה בכיוון סוציאליסטי מסוים, והיום — וזה חמור בעיני עוד יותר — זה בכיוון של שורשים ויהדות. אני זוכר את הדיונים האין־סופיים האלה מרגע שעמדתי על דעתי. קח את מיטב ההוגים, הסופרים, העיתונאים של הדור שקדם לנו — אלה השאלות המעסיקות אותם: בסופו של כל סימפוזיון, אתה חייב להגיע לתשובה על השאלה מהי הזהות שלנו — יהודית כזאת או אחרת, ציונית, סוציאליסטית. לדעתי זה גובל כמעט בחולי, מדינה לא צריכה לתת זהות לפרטים שבה, אלא לתת להם מסגרת סבירה ופתוחה בה יוכלו לחפש את זהותם בעצמם. הייתי רוצה לחיות בחברה, שיש בה לא רק סימון שונה מבחינה פוליטית, אלא גם מבחינה תרבותית, לאומית ודתית.

אמרת קודם שהיום אנחנו מגיעים לחיפוש אחר שורשים וכו'. האם מסוכן בעיניך עוד יותר מהסוציאליזם, מדוע?

זה מסוכן בעיני כחיפוש־זהות קולקטיבי, תנועות תמיד מחפשות שורש ותשובה בשביל כולנו. וזה פשוט דוחה, יותר מכך, דוחה אותי [illegible] הנוסטלגיה לסוגיה.

חרדה מפני מגע החודר אל הנפש

נשוב ליואב: מלבד החרדה מפני סמכות יש בו גם חרדה [illegible] ביחוד מגע שחודר פנימה, אל הנפש. המגע היחיד שהוא מבקש אחריו במודע, הוא המגע הארוטי. הוא גם מזכיר מעשה אונן, בצורה מאוד בוטה, כמעין סוג של פיצוי, או תחליף שהוא מעבר לארוטי. האם רצית לעצב את האדם הישראלי הזה, כאדם החרד ממגע ממשי עם בני־אדם נוספים, מפני מגע עם החיים, מפני מגע עם החיים הצעירים?

אני מסכים. יואב הוא כזה ויש לדמותו ממד ייצוגי. הדברים האלה הם מהותו.

עניין נוסף: יואב חרד מפני התבונות של נחמן, מנהיג חבורת „הלבנים", שהן אנטי־לוגיות במהותן. הוא חרד מפני המיסטיקה או המיסטיקה הרומאנטית. מדוע?

זוהי חרדה מפני הישחקות. אך יש בו בהחלט גם משיכה לשוללה. בשל החסכים הנפשיים שלו, וחוסריו ברגש, ברוחניות, בחיות בעצם, יואב דווקא רואה את האור שם, בקרב חבורת „הלבנים".

חברה המיוסדת על מיתוסים מתים

גיבורי ספרו של המאירי עוסקים הרבה בהוויית פולחנים ובמיתוסים. כך, למשל, הסיפור על אחות המלך שאכל נחש לבן מדי יום. נגד נודעה לו שפת חיות הצומח. אגדה אותה נטל המאירי מהמיתוס הגרמני.

העיסוק במיתוס הוא לבצע דבר מהותי ביותר, ועל כך הוא אומר:

רבים מאתנו עוסקים במיתוסים, באלה או אחרים, והתעסקותי במיתוסים היא בעיקר מאוד בעוני. אני כשלעצמי מאוד נמשך למיתוסים, עבור לי שמם כוח אמיתי. אבל התשובה שלי כאנשים מודרניים אל המיתוס היא בעייתית. מה שמונע מהחברה הישראלית, וזה עד מות עולים מיתוסים מסוימים שרוכך במסוכנים. אני מנסה למרות שאני מאמין גם במיתוס, להציג אבל גם להתנגד ממנו או לפחות מן השימוש שעושים בו. רציתי שישאיר את הקורא עם קרעי מיתוסים. ועם השאלה מה מתוך חי ומה מת, שאול יואב. איך אפשר להחזיק מדינה שיש בה פולחנים מתים ומיתוסים מתים למכביר, והלא המיתוסים שייכים לטוהניות ולצנטראליזם.

השאלה היא, האם אין הדברים האלה אורבים לפתחם של „הלבנים".

„לחברה הישראלית זהות מובהקת מדי, והיא כל הזמן מתאמצת להלביש על עצמה זהות, להצהיר על זהות. פעם זה היה בכיוון סוציאליסטי, היום בכיוון יהודי"

יואב רצה ויוכל היה להיות עובד־אדמה, אך התחושה היא, שבעבודת־האדמה שלו יש קורטוב של מוות, של אנטי־חיים. המוצב בניגוד לפולחן החיים שמקיימים „הלבנים", כל אימת שהם מטמינים זרע באדמה. משום כך יש תחושה, שכשהוא עוזב את האדמה, הוא מוותר למעשה על תחושת החיים.

יואב מנסה לצאת מהבית הזעיר־בורגני הקלאסי, בו הפנים ערכים כאילו־מובנים־מאליהם של החברה הישראלית, ובאופן מובן־מאליו הוא מנסה ליישם אותם. וודאי לו, שהוא צריך להיות עובד אדמה, לשבת על חתיכת קרקע ולעבד אותה. אולם, יש בו חוסר יכולת להתמודד עם החיים, במובן הפלורליסטי יותר.

למול הוויתור של יואב על עבודת־האדמה נדמה, כי אתה מציב את הקומונה האינטימית ואת פולחן האדמה היומיומי והתוסס של „הלבנים", כמערכת ערכים אלטרנטיבית לזו של תנועת העבודה.

כן, מדובר כאן בפירוש על התנגשות בין מערכות שונות של ערכים. אבל הניסיון, שלי לפחות, היה לא להכריע בין האלטרנטיבות: מערכת הערכים הצבאית עם מסלול המכשולים שלה, המערכת האזרחית שבמרכזה עבודה או משפחה, מערכת הערכים של „הלבנים", שמרכזה מיצוי של חוויה. ניסיתי להעמיד את הדברים — אולי טמונה בכך חולשה אישית שלי — בלא להכריע לזכות אחת ממערכות הערכים האלה. במובן מסוים, אולי, זה המסר העקיף בספר — שאין כל טעם במערכת של ערכים, כי כל אחת ממערכות הערכים האלה, לפחות במסגרת הצרה של הרומן, אינה מחזיקה מעמד.

אני מכיר את עמדת ההיטוס, את אי־הקבלה של אידיאולוגיה כלשהי, ולמרות זאת היה לי קשה עם חוסר־ההכרעה שלך, יש יסוד של חולשה פנימית בעיצוב „הלבנים", שאינו נכון בעיני.

במובן מסוים זהו התפקיד הפעיל של הקורא: ליטול חלק בהחלטות או בהתרוצצות הזאת בין הערכים השונים. ליואב, מבחינתי לפחות, חסרה סמכות של הכרעה בנושא הערכים, ואם הוא נוטל סמכות כזו, הרי היא מופרכת.

ובכל זאת — „הלבנים" הם בעלי תובנות, הם קצת מלובלבים וקצת מטורפים, הם חדורי אינטימיות ביגם לבין עצמם, חסרי אחריות, ואפילו צמחוניים. כלומר, מחד־גיסא אתה מעצב אותם כבחירה ערכית ומאידך־גיסא אתה מעצב אותם כחסרי־חוסן לעמוד בפני התמודדויות של ממש, והרי בסוף הרומן חוזר נחמן לאמו העשירה, חלוש כעלה נידף. איך אתה מיישב את הסתירה הזו?

אני לא רוצה ליישב אותה. אני יכול להצביע על מקור הכוח שמצוי בנחמן, הנחשף בכתב־הווידוי שלו, ששולף יואב מתוך מסורת הכתיבה ומשאיר דבוק לחוזר כבים החולצה הצבאית. הכוח הוא ברעב שנחמן מתאר שם. הוא מעמיד את העיקרון הערכי של חייו על עניין הרעב הרוחני והפיזי, וכמו כל דבר אמיתי הוא גם זה וגם זה: מיזוג של שניהם. לרעב כזה לא יכול להיות סיפוק, כי יש בו אמת.

עיקר החולי הוא לדבוק באיזה „יחד"

חזון החינוך של וולף, המצגת של קבוצת „הלבנים", הוא מאוד רומנטי. הרי הוא מבקש, כי — [illegible] מגע האוויר הפתוח, האדמה והעשב ללא מחיצת עור או בד. הוא עצמו יחנכו על ברכי אפלטון, שפינוזה וניטשה יקרא באוזניו שירה וישמיע לו מוסיקה. כשיתבגר, במקום שיקים משפחה ויתחיל לטחון ולסורר את חייו, ימצא לו חבורה של צעירים וצעירות ויחיה עמם חיים חופשיים ללא סייגים, מחוות ורגשי אשמה.

האם לדעת ישראל המאירי לא ייתכנו באדם טוהר מידות וקרבה אל הטבע בלי הגילויים האחרים של „המחלה הרומנטית", כפי שמכנה אותה נתן זך?

קשה לי לצאת באמירות קטגוריות. הדבר שרציתי להצביע עליו הוא מקור אפשרי למחלה — הרומנטיקן הגרמני וולף, שמתגלה לבסוף, שהוא גם ספק אביו של אריק. התשובה לשאלה שלך היא בתחום הדתי הטהור. עד כמה אפשרי טוהר־מידות כזה במציאות שלנו, הריהי שאלה שמעבר לפרטי לחלוטין, ואין לי תשובה עליה.

יכול להיות שעצם הרצון לדבוק באיזה יחד הוא עיקר החולי, חולי חברתי, שהוא מאוד ישראלי. „הלבנים" משקפים היבט אחד שלו, ויואב היבט אחר — בחזרה שלו לצבא. הדבר הזה מחסל אפשרות של טוהר.

לאה, אם דבורה, שוכבת עם הלך קצת גלותי, שספק אם הוא שהוליד את אריק, או וולף. אריק הוא בעצם ממזר, אשר יש לו, שלושה אבות — ההלך הגלותי הנרכא, וולף הרומנטיקן ונתום איש האדמה. אריק מוליד בן לאילנה, החיה עם נחמן, והבן עובר לאב השלישי, ליואב. ולאם אחרת, לדבורה. האם כולנו ממזרים לגולה, לרומנטיקה או לאי העוברת?

הם לפחות האבות האפשריים שלנו. כל אחד צריך לחפש את האב המועדף.

בסוף הרומן היתה לי תחושה, שמה שצריך לבוא עכשיו הוא סוג של מרד. סוג של התפרצות. אתה מתאר את יואב זהבי, הקצין הנוקשה והמרוקן תחת נוקשותו, כשהוא מדרשו בחול במתקני המסלול וקורא להם „רחם צאים לבנים מתוך החול וממלאים את המרחק הנורא בנשימה בקול ובמגע". האם אתה ממליץ כאן למרוד בעקרון הכוח והסדר, לטובת אותה חוויה לבנה, הקורצת ממרחק, של ערכי חיים אחרים, של חירות פנימית גדלה יותר?

אין לי המלצה ברורה, ולכן מעוצבים „הלבנים" בצורה לא פחות אירונית מן הסדר בו דבק יואב. הם מתפוררים באותה מידה. הסיום הזה אומר, שיש בנו איזה חלל אויר ושכנגוד למה שרוכנו חושבים אי־אפשר למלא אותו בשירי ארץ־ישראל. אני לא חושב שהם ימלאו אותו. אני לא חושב שסדר חברתי, לאומי, או צבאי כלשהו יוכל למלא אותו.

או מה נותר לנו, רק דיבורויות עמוקת־שנים של ניסיונות פרטיים?

כן. מרחב לניסיונות פרטיים. חברה כזו, שתאפשר מגע בין ניסיונות מסוגים שונים דתיים, רגשיים, חווייתיים, בלי הלחץ, שפועל על שני הקטבים ברומן. אני חושב שהלחץ הזה מצמית, ממית.

ישראל המאירי

שיר התמסרות

אם תרצה, [illegible]
אם תרצה, [illegible]
[illegible]
אם תרצה, אשכב ואתגלגל
אני שלך.
אם תרצה, אשכח את אשתי, את ילדי
אשכח מה אני חושב, מה אני רוצה
[illegible]

19.6.82

כל יום
20.3—14.3.86
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה
14.3.86
08:15 קשת וענן: מנות ומתנות.
08:40 מסך לספרות (יסודי): הנמלים והצרצר.
09:00 מוסיקה ד"ר: מי בחלילית.
09:20 לשון ותקשורת ג'־ה': השוואה 1.
10:10 חשבון ו': מלבן הקסם.
10:30 הגיל הרך: בבית של פיסטוק.
11:00 מדעי הטבע (יסודי): צ'יטה.
11:15 חברה ותרבות (יסודי): סופרים מספרים עם בנימין טנא.
11:45 אורחות (חטה"ב): עליה וקוץ בה.
12:15 חברה ותרבות (על־יסודי): ישר ולעניין.
12:45 מוסיקה על־יסודי — העשרה ויואלדי והחליל.
13:30 זהו־זה (שידור חוזר).
14:20 כלכלון.
14:30 האוניברסיטה הפתוחה: אמנות בעידן הטכנולוגי — ברנקוזי.
15:00 שגעון הריקוד — סדרה בת 7 פרקים המשחזרת את הריקודים הסלונים של המאה העשרים משנות העשרה ועד שנות השבעים.
15:30 צ'וקי — סדרה עלילתית חדשה

אל פאצ'ינו וג'ון קזאלה ב"אחר־הצהריים של פורענות" (22.05)

בת 6 פרקים. מתיו בן ה־12 הוא ילד מאומץ. חייו שגרתיים עד ליום שבו מבחינים הוריו שהוא מדבר אל "כלום" ומקשיב ל"שום דבר". מתברר ש"צ'וקי" מצאה משכן בנפשו של מתיו. צ'וקי היא מעין רוח מעולם אחר שעוזרת למתיו, אך לעתים גם מפריעה.
16:00 ערב חדש — מוסף לשבת.
16:32 באק רוג'רס — סדרת סרטי מדע בדיוני.
17:20 לקט שירים (ערבית).
17:30 סרט ערבי.
19:20 על המרקע (ערבית).
19:30 חדשות (ערבית).
20:05 מבט ליל שבת.
21:05 פגישה לאין קץ — תכנית לזכרה של השחקנית רחל מרכוס־אלתרמן.
22:05 אחר צהריים של פורענות — סרט קולנוע.
00:00 פסוקים לשבת.
חדשות.

סרט קולנוע: "אחר הצהריים של פורענות" — יום קיץ חם ב־1972: שני גברים פושטים על בנק בברוקלין כדי לבצע שוד פשוט, ללא נפגעים. לשניים מטרות הומאניטריות. אבל שודדים חובבנים ותמימים כמותם נכשלים כשל במת טעויות, שלא הביאו בחשבון. וכך הם ובני־הערובה שלהם מוצאים עצמם כלואים יחדיו בבנק, במצב מוזר. בתפקידי שני השודדים אל פאצ'ינו וג'ון קזאלה. צ'ארלס דרנינג מגלם את דמות השוטר העומד בראש המצור על הבנק. שעה 22.05

שבת טלוויזיה
15.3.86
16:00 שטר של אהבה — סדרת מתח בת 6 פרקים. פרק חמישי: פיליפ — מיואש מן החיפוש אחר השטר האבוד ומפלורנס הנוטשת אותו לטובת איב — מחליט להסגיר עצמו למשטרה. אולם הוא מתחרט על החלטתו ומצליח שוב לחמוק מתחנת המשטרה. הוא ממשיך בחיפושיו... הפעם אחרי פלורנס.
16:50 קיצור החדשות (ערבית).
16:52 מתת הצחוק — סדרה בת 5 פרקים פרק אחרון בסדרה המתארת את התפתחות הקומדיה בהוליווד.
17:20 לקט שירים (ערבית).
17:45 צוות לעניין — סדרת סרטי פעולה שם הפרק "הקרב על השכונה".
18:30 למשפחה (ערבית): 1. בישול — בני סיירא ידגים מתכון של גבינה עם שקדים; 2. על מעון לאשפוז אלכוהוליסטים ברמת גן. כתבתה של ג'ווי קם; 3. צרכנות — הגב' נוהת קצב תדבר על בעלי מלאכה; 4. על תערוכת רהיטים ארצית המוצגת בגני התערוכה כתבתו של ליאור רוחם.
19:00 אורח באולפן — (ערבית): לילית נגר מארחת הפעם את ד"ר מרי משעור־חדאד, רופאת נשים מנצרת. ד"ר משעור־חדאד מספרת על ספרה בנושא החינוך המיני. ספר יחיד עד כה בשפה הערבית, על המודעות לחינוך מיני, על ילדותה ולימודיה בארץ ובחו"ל, ובוחרת לצפות בסרטים ובשירים.
19:30 חדשות (ערבית).
20:00 אמנות ומסורת — התכנית

ממשתתפי הסידרה "בנסון" (20.30)

תעסוק באמנות יהודית בתחומים אחדים כמו: מגזרות נייר, רעשנים בסגנון ירושלים, גנינה בבבל, ותארח ציירים ויוצרים שונים.
20:30 בנסון: שם הפרק: רגעים מביכים. בנסון מוצף ממש בדואר: מכתבים מנשים המציעות לו הצעות רומנטיות, לאחר שנבחר לתואר "רווק החודש". כל זה קורה, כאשר יש לו גם קשר רומנטי עם צלמת יפה.
21:00 מבט לחדשות.
21:20 ספורט: משחק השבת.
22:20 עלילות הפשע המאורגן — סידרה בהמשכים הפרק השמיני: בשובו מפסגת שיקאגו לוצ'ינו מגלה, שיש מי שמנסים להתנכל לחייו: דאץ' שולץ ולגס דימונד רוצים לנגוס מממלכתו. לוצ'יאנו מפעיל את "רצח בע"מ".
23:10 הוקוס פוקוס קסם — תכנית של קסמים בהנחייתו של תום בוולי.
00:05 פסוקו של מקום — מבט על מקומה של בית־שאן.
חדשות.

ראשון טלוויזיה
16.3.86
08:15 תלמוד שניים אוחזין.
08:40 מסך לספרות (יסודי), משל ושיר הרוח הצפונית והשמש.
09:00 אנגלית ו'.
09:20 השעה שלנו — המפוזר מכפר אז"ר.
10:10 אנגלית ז'.
10:30 הגיל הרך: פרפר נחמד.
11:00 חשבון ה', השבר העשרוני.
11:15 צרפתית.
11:30 גיאוגרפיה ה"ו, נפט וממון.
12:00 ספרות (על יסודי), הרב.
13:00 אנגלית י'.
14:00 כלכלה — כסף במשק.
14:15 סלם ותעלם — כרם אל זיתון.
14:40 הבה נגלה את הקו — תאור אפשרויות הקו.
15:00 האוניברסיטה הפתוחה.
16:00 רחוב סומסום — חרוזים.
16:30 תיבה 2 — פרק י"א: אומגה.
17:00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17:30 תבל ומלואה — סדרה. הפרק השביעי: הרקיע מעל, כוח המשיכה קושר את העננים אל כדור הארץ, ומייצב את האוויר שבתוכו הם צפים. ובזכות האוויר מצליחים הזרעים, החרקים, העופות ובני־האדם לגבור על כוח המשיכה ולרחף מעל לארץ.
18:30 קיצור החדשות (ערבית).
18:32 הענק המרהים: סדרה בת 13 פרקים פרק שלישי: אסיר המפלצת.
19:00 יומן השבוע (ערבית).
20:00 כותרות מבט.
20:02 פרק בסדרה ספינת האהבה.
21:00 מבט לחדשות.
21:30 קדם ארוויזיון 1986 — בחירת השיר הישראלי לתחרות הזמר של

בראין סטרנר בסדרת המתח "כופר כלבי" (23.20)

הארוויזיון שתערך בנורבגיה ב־3 במאי, 86. מתמודדים שנים־עשר שירים. בין המבצעים יהודה תמיר, שלישיית אדמה, מירי אלוני, מוטי גלעדי ושרי צוריאל, בועז שרעבי, דורון מזר, ריטה, שולה חן, ארבע לב אדום, איזוליר בנר, צביקה פיק, חיים משה. בחלק הלא־תחרותי של האירוע משתתפות להקת שלום 86, בהדרכת גברי לוי, להקת פיקוד המרכז, להקת הנח"ל, להקת פיקוד הדרום ולהקת מפקדת חילות השדה. כל להקות צה"ל — בהדרכת צדי צרפתי. שידור ישיר מתאטרון ירושלים, משודר בו בזמן גם ברשת ג' של קול־ישראל (בשידור סטראופוני): מנחים: רבקה מיכאלי ודניאל פאר.
23:20 כופר כלב — סדרת מתח אנגלית חדשה בת 6 פרקים בהמשכים.
23:45 פסוקו של יום.
חדשות.

סידרת מתח אנגלית: "כופר כלבי". שוטר צעיר במשטרת לונדון, טימוס הריג, בקרב חבריו השוטרים, מחליט על דעת־עצמו לטפל במקרה של חטיפת כלבת פודל. בעליה הם בני־זוג, חשוכי ילדים, הנדרשים לשלם כופר תמורת כלבתם החטופה, אלא שלמשטרה טרדות אחרות... לעז־רת בני־הזוג, נחלץ שוטר צעיר, שעל־אף כוונותיו הטובות מסתבך בבעיות. הסידרה הנמנית עם סד־רות "מותחן הבורסא", מבוססת על ספרה של פטרישה הייסמית. בין המשתתפים: בריאן סטרנר, (השוטר הצעיר), בנג'מין ויתרי וזנה ווקר (הזוג, ריינולדס שכלבתם נחטפה).

שני טלוויזיה
17.3.86
08:15 אורחות (חטה"ב). יורדים חוזרים.
08:40 בלי סורות. בניים צירה.
09:00 אנגלית ה'.
09:20 חשבון פשוט ד' דיאגרמות וגראפים.
10:05 ארץ מולדת, מעפילים ולוחמים.
10:30 הגיל הרך: רגע עם דורלי — מי שמע מי ראה.
11:00 ערבית מדוברת, ג'זאב סלמא.
11:15 אנגלית ו'.
11:30 מדעי הטבע ז'־י"ב.
12:00 תלמוד — שניים אוחזין.
12:25 אנגלית ז'.
12:45 צרפתית — העשרה.
13:00 אנגלית ח'.
14:00 רגע עם דורלי.
14:25 אירוזיה (סחיפה), הסרט מתאר את תהליך האירוזיה בטבע, וממחיש כיצד נוצרות צורות נוף שונות כתוצאה מתהליך זה.
14:45 FOLLOW ME — קורס באנגלית מדוברת למבוגרים.
15:00 קסים קסם, אשפה.
15:25 בלי סורות, חיריק 4, אושיק מוכר מניפות בגן ובמסעדה ממשיך התפריט להפתיע.
15:50 מאה ציורים מפורסמים, ארבע תמונות בנושא יגון.
16:00 בית בצלע ההר — סיפור על נער שברח מביתו כדי לחיות בחיק הטבע.
16:35 רסיטל לפסנתר — אוריאל צחור.
17:00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.
17:30 עליזה בארץ הפלאות.
18:00 באותו עניין.
18:30 קיצור החדשות (ערבית).
18:32 סקירת תכניות (ערבית).

מייקל ברנדון וגלינים בארבר ב"דמפסי ומייקפיס" (22.50)

18:35 ספורט (ערבית).
19:30 חדשות (ערבית).
20:00 כותרות מבט.
20:02 תהילה: שם הפרק: "חלומות", דוריס מתחתנת עם ג'סי.
20:50 נקודת חן — סדרת טיולים עם אורי דביר.
21:00 מבט לחדשות.
21:30 קרובים קרובים: הפרק החמישי.
22:00 זה הזמן — תכנית אירוח. מנחה: רם עברון.
22:50 דמפסי ומייקפיס — סידרת סרטי מתח אנגלית חדשה, בת 10 פרקים.
23:40 חדשות.

סידרת מתח אנגלית: "דמפסי ומייקפיס", ג'ים דמפסי, קצין משטרת מנהטן, מושאל זמנית ליחידת מודיעין של הסקוטלנד־יארד בלונדון. בת־זוגו היא סמלת צעירה ויפה, בעלת שאיפות לקאריירה משטרתית. על השניים לפעול יחדיו, וזו משימה בלתי אפשרית כמעט: השניים נמשכים זה לזו ומסתתים יחסי אהבה־שנאה. רב־פקד גורדון ספיקינגס, מפקד היחידה, שולט בהם ביד־רמה. הסידרה כולה צולמה בלונדון ובסביבתה. משתתפים: מייקל ברנדון (שחקן אמריקני) בתפקיד דמפסי. גלינים בארבר בתפקיד מייקפיס, ורייי סמית בתפקיד המפקד ספיקינגס. בפרק הראשון (המשודר בשני חלקים) נפגשים צמד הבלשים ונשלחים למשימתם המשותפת הראשונה: חקירת פרשת הברחת מטען גדול של קוויאר, שבעטיה נרצח שוטר. שעה 22.50

שלישי טלוויזיה
18.3.86
08:15 חשבון פשוט ד', דיאגרמות וגראפים.
08:40 בלי סורות, חיריק 1.
09:20 מדעי הטבע ה"ו, הדם.
10:10 אנגלית ז'.
10:30 הגיל הרך, רחוב סומסום.
11:00 צרפתית.
11:15 חשבון ה', השארית בחילוק.
11:30 גיאוגרפיה ז"ט.
12:00 ארץ מולדת, עיר קמה מן החולות.
12:25 ספרות (על־יסודי), עץ הדובדבן השבור.
13:00 מוסיקה ע"י העשרה — קולות וצלילים.
14:00 אנו חיים בקבוצות, סקירת אופני החיים בקבוצות. אורחות חייהם של בעלי חיים הנעזרים אחד בשני ע"י החיים בקבוצה והיכרות עם צורה אחרת של חיים יחד.
14:25 "HELLO ISRAEL".
14:45 לורל והרדי.
15:00 רחוב סומסום, סוף משחק, תחרות כדורסל נערכת ברחוב סומסום וקיפי לומד את כללי המשחק.
15:30 קשת וענן, מנות ומתנות, המשדר מתאר את ההווי המיוחד של חג הפורים: משלוח מנות.
16:00 פרפר נחמד.
16:25 דיק טרפין — פרק 9: הנער המצליף — הדוכס מהרטפורד שנשדד בידי דיק טרפין, מחליט לנקום. הוא מביא לאזור את קולונל טוביאס מואט הידוע לשמצה. מואט משליט טרור באזור ומצליח ללכוד את סוויפטניק.
17:00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.

החייל חיים רמון, שעשועון "דרך ארץ" (20.02)

17:30 זנב לחדשות: עם האריה ומו, הארנבת תכלת והקוף פיפס.
18:00 נקודת שבירה, הפרק האחרון.
18:30 קיצור החדשות (ערבית).
18:32 בחרנו לך, מבחר שירים וריקודים (ערבית).
19:00 קטן הוא יפה, סרט תעודה המתאר את דרך החיים של אנשים באנגליה היוצאים נגד התעשייה המתקדמת.
19:30 חדשות (ערבית).
20:00 כותרות מבט.
20:02 דרך ארץ — שעשועון טלוויזיה.
20:30 כולבוטק.
21:00 מבט לחדשות.
21:40 מבט שני.
22:20 מתבן במנהטן — סרט טלוויזיה בהפקת הטלוויזיה הישראלית.
00:00 פסוקו של מקום.
חדשות.

סרט טלוויזיה: "מתבן במנהטן", סיפור פגישתם של יצחק בשביס־זינגר, הסופר הנודע, חתן פרס נובל, עם בנו, ישראל זמיר, עיתונאי וסופר. חבר קיבוץ בית־אלפא. הבן בא מוגלש לחיי האב. העוסק באותה עת בכתיבת רומן אוטוביוגרפי למחצה. הסרט, אם כי אינו תעודי ביוגרפי, מבוסס על עובדות ונאמן לאופיין של הדמויות. משתתפים: גדליה בסר, המגלם שני תפקידים: את דמותו של בשביס־זינגר ואת דמותו של הרמן ברודר, גיבור ספרו, דני מגיה בתפקיד ישראל זמיר, והשחקניות אסתר זקס־ביילר, סנדרה שדה, זמירה סביון בתפקידי שלוש נשותיו של הרמן ברודר. את התסריט כתבו ישראל זמיר ועמוס פרי. הסרט מובא בשידור הזה...

רביעי טלוויזיה
19.3.86
08.15 ארץ מולדת, מעפילים ולוחמים.
08.40 אנגלית ו'.
09.00 מדעי הטבע (יסודי), לאן עפות האנפות.
09.20 אנגלית ז'.
10.10 מדעי הטבע ה"ו, הדם.
10.30 הגיל הרך פרפר נחמד, שקט בבקשה.
11.00 חשבון ו', האלוף.
11.15 HELLO ISRAEL
11.30 מושגים ביהדות, ונהפוך הוא.
12.00 אנגלית ח'.
12.25 אנגלית י'.
13.00 מדעי הטבע (חטיבה עליונה).
14.00 עולם הולך ונעלם, סוף הדרך, אמבארה — סרט המתאר את חייו של שבט האמבארה, בקולומביה.
15.00 האוניברסיטה הפתוחה: יוון הקלאסית, יוון העתיקה, האגורה של אתונה. צומח וצמחים, זרע ונביטה. דמוקרטיות ודיקטטורות, סטאלין, דם ודימוי.
16.00 בלי סורות, בניים חיריק, מה קורה בחנות המילים של בלי סורות כשחני מוכרת את כל המילים השמחות?
16.20 פיצוחים, שעשועון טלוויזיה נושא פרסים.
16.45 כלכלון.
17.00 ערב חדש, מגאזין בשידור חי.
17.30 שמיניות באוויר — תכנית שבועית בשידור ישיר. מנחה: דליק ווליניץ עם טוליפ.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 רוצה פתרון. הנושא לדיון: אישה היולדת בנות.

עמוס ארבל, מגזין "בין הכסאות" (20.02)

18.45 חידושים והמצאות: "רעיונות מבריקים" — (חלק א') — דרכי שימוש חדישות בנושא "השימושים באור" (ערבית).
19.00 חקלאות היום.
19.30 חדשות. (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 בין הכסאות — מגזין דו־שבועי בענייני משפחה וחברה. מנחה: עמוס אבל.
20.30 תצפית — מגזין דו־שבועי לענייני מדע, טבע ורפואה.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 מוקד.
22.05 יש להרוג את בירגיט האס — סרט מתח צרפתי, לפי רומן של הסופר גי טסר.
23.45 פסוקו של יום
חדשות.

תצפית: "פלא החיים". סרט שוודי המציג לפנינו את תהליך הריבוי האנושי, מהבשלת הביציות בשחלה ויצירת תאי הזרע, דרך תהליך ההפריה ועד להתפתחות העובר החי ברחם אמו. הצלם השוודי המפורסם לנארט נילסון, השתמש בשיטות צילום חדשניות שאותן הוא פיתח, כדי לצלם בתוך גוף האדם החי. בצילומים מרהיבים הוא מציג תמונות שטרם נראו כמותן, וביניהן ביצית של אשה שעה שהיא מתגלגלת מן השחלה אל החצוצרה או — עובר בן ארבעה חודשים מוצץ אצבעו ברחם אמו. מנחים: פרופ' יורם לס ויעל דן. שעה 20.30

חמישי טלוויזיה
20.3.86
08.15 מושגים ביהדות: נהפוך הוא.
08.40 בלי סורות: בניים צירה.
09.00 ארץ מולדת: עיר קמה מן החולות.
09.20 מדעי הטבע (חטה"ב): סודות מעולם החושים.
10.10 אנגלית ה'.
10.30 הגיל הרך: רחוב סומסום.
11.00 אנגלית ו'.
11.15 ערבית מדוברת.
11.30 מדעי הטבע (חטיבה עליונה): האבולוציה — הסביבה והברירה הטבעית.
12.00 אנגלית ח'.
12.25 הסטוריה על־יסודי — העשרה: המהפכה התעשייתית באנגליה.
13.00 אנגלית ט'.
14.00 הסיפור האמריקני הקצר: דליקה באסם, עפ"י ספרו של פוקנר, משפחת נוודים בדרום ארה"ב, האב, מאלץ את משפחתו לנדוד ממקום למקום, שכן בכל פעם כשהוא מוצא עבודה בשדה, לאחר זמן הוא מצית את האסם של אדוניו ונאלץ לברוח למקום אחר. הסרט מתאר את חייה העלובים של המשפחה דרך עיני הבן, המבקש להתנתק מהמשפחה, ובעיקר מאביו.
14.45 צרפתית.
15.00 רכבת ההפתעות — סרט אני־מציה.
15.20 נילס הולגרסון — פרק 38: קיץ בלפלנד — נילס ואוני משוטטים ביער ופוגשים חבורת ביברים העוב־דים יומם ולילה בבנית סכר. הסכר מתמוטט לאחר שנילס ואוני משכ־נעים את הביברים ללכת לנוח. אקה

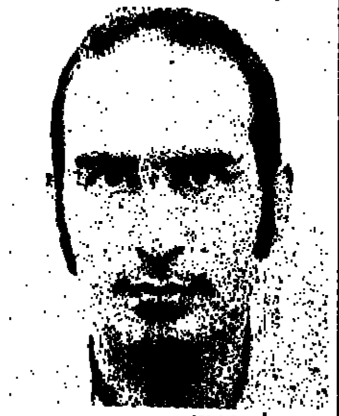
שמואל הופרט, "סיפורים בראש" (18.00)

מצווה עליהם לעזור לביברים לבנות מחדש את הסכר.
15.50 סרט מצויר.
16.00 זהו זה.
17.00 ערב חדש — מגזין בשידור חי. מנחה: דן מרגלית.
17.30 קיד וידאו — סדרה בהמשכים מוגשת בדיבוב עברי. שם הפרק: התו האבוד — אש, חבר הלהקה, משיב לתחייה עולם של ענקים. הענקים מכתירים אותו למלך.
18.00 סיפורים בראש — תכנית שבועית, הספרים שיוצגו הפעם: "אותי לא שאלו", מאת שמואל הופרט; "חג בלב", מאת אלי רווה; "משפחה שכזאת", מאת אירנה ליברמן; "הציפור הלבנה", מאת שלמה אביאס.
18.25 פסוקו של מקום.
18.32 מועדון הטף (ערבית).
19.00 מפגש — תכנית דיון שבועית בענייני השעה (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט.
20.45 לקראת שידור.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 תורשה אכזרית — סרט תעודה, בהפקת הבי־בי־סי. הסרט עוסק בדילמה של הולדת ילדים להורים שנושאים גנים של מחלות תורשתיות, מחלות שלא נמצא להן מרפא עד כה. הסרט מביא דוגמאות של שתי מחלות. אלה סיסטיק־פיברוזיס ואנמיה תרמשה.
22.25 כתוב בעיתון — תכנית שבועית. מגיש: מאיר שלו.
22.40 המגדל השחור — סדרת מתח אנגלית בהמשכים. הפרק השלישי.
23.30 סוף ציטוט — תכנית שבועית בענייני ספרות. מנחה: ירון לונדון.
00.10 חדשות.

תחנות זרות טלוויזיה
המזרח־התיכון טלוויזיה
יום שישי 14.3.86
13.00 אחרון הפראים. 13.30 חיים אחרים. 15.00 סרט. 16.30 איש העכביש. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 מר ומינדי. 18.30 ווכסטר. 20.00 פול גאי. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סרט ערבי. מועדון 700.

שבת 15.3.86
13.00 פלאש גורדון. 13.30 הקטנים. 14.00 פליפר. 14.30 ספר ההרפתקאות. 15.30 ימי העמק האבודים. 16.00 ספורט עולמי. 17.00 ספורט מהעולם. 18.00 כדורגל. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט, חדשות.

יום ראשון 16.3.86
13.00 חיות, חיות, חיות. 14.00 מועדון 700. 14.30 חדשות. 15.00 סרט. 16.30 תוכנית לילדים. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 מטיילים. 19.00 תרבות. 21.00 שעת משפחה. 21.30 סרט. חדשות.

יום שני 17.3.86
13.00 אחרון הפראים. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 העמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לברן ושירלי וסדרה. 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 חיים אחרים. 21.30 כדורגל. מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 18.3.86
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 העמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 מלחמת הכוכבים. 19.00 חדשות. 20.00 רפטייר. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סימון וסימון. 22.30 זאב אוויר. חדשות.

יום רביעי 19.3.86
13.00 אחרון הפראים. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 העמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 באק רוג'רס. 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 חיים אחרים. 21.30 רמינגטון סטיל. 22.30 קגני ולייסי. חדשות.

יום חמישי 20.3.86
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 העמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 החבובות. 18.00 לוסי. 18.30 ספורט. 19.00 חדשות. 20.00 הדרקסל ומקורביה. 21.00 חיים אחרים. 21.30 שירים דקות. 22.30 המירוץ אחרי הגלימה. מועדון 700. חדשות.

הטלוויזיה הירדנית
יום שישי 14.3.86
13.10 כדורגל בינלאומי וספורט כללי (רק בערוץ 3). 15.28 אביר בדרכים (סידרה לנוער. רק בערוץ 3). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 שירים בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 בלוודיר (קומדיה). 21.10 קיין והבל (סידרה אמריקאית על שני אחים המהגרים לארה"ב, עם השחקן פיטר שטראוס) 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האנטר (סידרה אמריקאית).

שבת 15.3.86
16.20 ביל וסבסטיאן (רק בערוץ 3). 16.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 3). 17.10 סרטים מצויירים. 18.00 תכנית בצרפתית. 18.20 על טעם וריח (ערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שמור על לשונך (קומדיה אנגלית). 21.00 כוכב מציג את עצמו. 21.30 בירור הרל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 16.3.86
17.20 סרטים מצויירים. 17.30 סידרה מצויירת לילדים (בצרפתית). 17.45 היסודות (רק בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 ערוגת הכרוב (קומדיה אנגלית). 21.00 קיצה של האימפריה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 דמפסי ומייקפיס (סידרה מסטרית).

יום שני 17.3.86
16.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 16.50 מועדון מיקי מאוס (גם בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.10 ילדות הפלא (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 קזיל בורנס מציגה את ידידיה. 21.10 רגש והגיון (סידרה אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 דאלאס.

יום שלישי 18.3.86
16.20 בראבא (רק בערוץ 3). 16.30 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.40 אל תאיץ בי (לילדים). 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 זה הילד שלי. 21.00 גבר נשוי (סידרה אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 רצח היא כתבה (סידרת מתח אמריקאית).

יום רביעי 19.3.86
17.20 תיאטרון האגדות. 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 תיאטרון תבלוור בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה בדירה. 21.00 חיים קרומים (סידרה קומית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.00 האבכות ותפסית (רק בערוץ 3). 21.10 מלכות קרסט — סידרה אמריקאית נוסח דאלאס.

יום חמישי 20.3.86
16.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.30 ביה"ר לעכברים (לילדים). 18.00 סרטים — צרפתית. 18.20 מופע הקסמים של דניאלס (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 לילה טוב רשמי טל (קומדיה אנגלית). 21.00 בחזרה לעדן (המשך הסידרה האוסטרלית המפורסמת). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו
14.3.1986
"קול המוסיקה"
06.02 "צלילי בוקר"
07.07 "בוקר טוב" שירי עם אליזבתיים
07.30 "שחרית מוסיקלית". ברהמס: סונטה לכנור ופסנתר, כמי מינור. פורה: רקוויאם. דבוז'ק: חמישיית פסנתר. בטהובן: סימפוניה מס. 8
09.30 "קונצרט בוקר". דביסי: סוויטה קטנה לפסנתר ב־4 ידיים. יאנצ'אק: אידיליה למיתרים. מוצרט: קונצ'רטו לפסנתר ותזמורת במי במול מג'ור, ק. 271. לנרד ברנשטיין: סיפור הפרברים, סן סאנס: סימפוניה מס. 3
11.57 "מגישים שיר"
12.05 "בכמיצתו של..." נגן החצוצרה אדולף שרבאום
13.00 "קונצרט צהרים" מוצרט: סרנדה לי"ג כלי־נשיפה בסי במול מג'ור, ק. 361 "גראן פרטיטה" ראבל: "אמא אווזה", מוסיקה לבאלט, סיבליוס: סימפוניה מס. 4 בלה מינור
15.00 "דומינוער" "צלילים מספרים" פרקים במוסיקה תוכניתית: א. "הצייד"
16.00 "לבקשתכם" רוסיני: הפתיחה "סמירמיס" פגניני: "באלט כפרי", ווריאציות על נושא קומי ברהמס: שישיה מס. 2 לכלי־קשת. בטהובן: קונצ'רטו ברה מג'ור, לכנור ותז.
18.00 "דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות: ביצועים חיים על בימת קובנט גרדן — תכנית שניה. מלבה: מיצירות פוצ'יני ורדי, דוניצטי, הנדל וואלו
19.00 "זוטות מוסיקליות"
19.57 "מגישים שיר"
20.05 "קונצרט ליל השבת" — מוצרט: רביעיה לאבוב וכלי־קשת צ'ייקובסקי: קפריצ'ו איטלקי. שומאן: סימפוניה מס. 3 במי במול מג'ור, ברוך: קונצ'רטו לכנור, מס. 1, בסול מינור. ביזה: גירסה תזמורתית של האופרה כרמן; פאייה: הבאלט "הכובע המשולש".
23.00 "קולות" 3 שירי־עם רוסיים. ראחמנינוב: שלושה שירים רוסיים. פרוקופייב: 5 פואמות של אנה אחמטובה. סזאר קואי: 7 רביעיות קוליות. סטרווינסקי: 8 שירים.

יצחק גורן "פרוסיל" (רשת א', 22.05)

רשת ב'
08.05 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי, עם יוסי גרבר.
13.00 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 "כרטיסים בקופה" — שבועון לתרבות ובידור, עם חיים קינן.
16.10 "עוד מעט שבת" — יעל בן יהודה מדפדפת.
17.05 "מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות.
18.06 "השבוע שלי", עם יוסף לפיד.
19.05 "הטור השבועי".
20.05 "ואני תפילתי".
21.05 "השושנה פורחת" — רומנסות ושירי־עם ספרדיים.
22.05 "עוד לא רקדתי די" — ריקודי עם.
23.05 "בין שישי לשבת" — שיחה בשניים — עם יצחק לבני.
00.10 "שיר אינו רק מנגינה" — שירים עבריים בנושא אחד

רשת ג'
06.11 "יום שישי חור" — שירים עבריים.
08.05 "להיות שם" — שעה אחת. שעה אחת.
09.05 "משהו משהו", עם מנחם פרי.
11.05 "הצעקה האחרונה", עם יגאל רביד.
13.05 "צעיית כרבע", עם דן כנר.
15.05 "לפנות ערב" — שירים עבריים.
17.00 א"ו — חדשות והעברה כרשת ב'.
17.05 "כאן, שם ובכל מקום".
18.05 "מה שבזה" — שירים עבריים.
20.05 "צלילי שבת", עם לאה ליאור.
22.05 "טיול לילי" — שירים עבריים.
23.05 "איזה לילה" — מסיבת ריקודים.

גלי צה"ל
06.00 באופן בילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.10 פזמונים לכולכם.
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 גילוי נעים, עם פולי שפירא.
11.05 קולה של אבא, עם אלכס אנסקי.
12.05 "סנדלים" — שעתיים נעולות עם דורי בן זאב.
14.05 עוד לא שבת, עם שלמה ארצי.
15.05 תאכודיש — "טירונות" — קטורה מאת גיל סיכון, בביצוע שחקני תיאטרון "הבימה". (ש.ח.)
16.05 ביר בשקט בשקט.
17.05 רבעים ודקומנטריים — והאכזרות של בעלי חיים. כריתת רחם.
18.05 השירים והאהובים עלי — חיים קינן והמלחינה דפנה אילת.
19.05 נערות הלב — עדנה עברון משוחחת עם המשורר מאיר וילקיר.
20.15 מבט לחדשות.
20.30 "לא על הלחם לבדו" — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים מגישה לאה עש.
22.05 עין בעיניך — שעתיים של שירים עם גדי לבנה.
00.05 מופע הרדיו והתרנגולים של יואב קוטנר.
02.05 לא רוצים לישון.
03.05 צלילי בוקר — שירים עבריים

רשת א'
07.30 "פעמי המזרח" — מבחר פזמונים בסגנון מזרחי עם רם תדמור.
09.30 "בפנים" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי.
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית.
11.10 השידור היומי לבתי־הס: "לקראת שבת".
11.30 "הקבלה ודעת לכל", "היי, בואו נדבר אנגלית" — סדרה למתחילים.
12.05 "והשר עינינו" — שירים ונגינה.
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) "ר' שלום שבזי" — הסכית מאת מרים גליקו; ב) "לקראת שבת"; ג) "שלכם בברכה" — שירים וברכות.
15.00 "קבלת שבת".
16.05 "עם אנשים", והפעם: עם ד"ר משה קטלר.
17.10 "שיר לילשבת" — שירים עבריים.
18.06 "סוף דרך לספרות".
19.05 "שבלי השלמות" — קטעי הווי ושירים לשבת.
22.05 "פרוסיל" — ריאיון ישראל — הסקופ: עם יצחק גורן — סופר ישראלי (ש.ח.)
23.05 "בממגעה אחת" — נושאים נבחרים בתרבות המערב משולבים בקטעי מוסיקה.

שבת רדיו

15.3.1986

קול המוסיקה

07.09 „שחרית לשבת".
09.00 „החידון המוסיקלי".
09.55 „מגישים שיר".
10.00 „קונצרט השבת". ערן פרטוש: „נתיבים", דנצי: סימפוניה קונצרטית, צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 6 („הפתטית").
12.00 „רדיו דרמה": „המגיפה הלבנה", מאת קרל צ'אפק, תרגום, עיבוד ובימוי: מיכאל אוהד.
13.00 „אמנים שהקלטנו": א. שוהם (חליל), ח. גריינפלד (פסנתר): באך: סונטה מס' 4 ברו מג'ור, רוסל: אנדנטה וסקרצו, דוליבה: שירת לינוס, כורן: פנטסיית כרמן; א. שוהם (חליל) מ. זהרן (צ'לו) ח. גריינפלד (פסנתר): היידן: שלישיה מס' 31 בסול מג'ור.
14.05 „מירקם": רצף מוסיקלי.
15.00 „קונצרט לצהרי שבת". מוצרט: לקט מתוך האופרות „חליל הקסם", „זאידה" ו„כך עושות כולן", דבוז'ק: קונצ'רטו בסול מינור לפסנתר ותזמורת, מאהלר: סימפוניה מס' 1.
17.00 „ארוכה הדרך לתהילה" מתוך הסידרה — „פרנץ שוברט" — דיוקנו של יוצר" — (ש.ח.)
18.00 „מוסיקה מן העבר הרחוק".
19.00 „קונצרט הערבית של מוצאי השבת". באך: סונטה מס' 1 ברו מג'ור לחליל ופסנתר, יהודה לוי: „הקדשה", סן־סאנס: סימפוניה מס' 1 במי במול מג'ור.
20.05 „אופרה" פוצ'יני: „מנון לסקו".
23.00 „מוסיקה קמרית". מיצירות בטהובן: סונטה מס' 1 לצ'לו ופסנתר. שלישיה במי במול מג'ור, לכנור, פסנתר וצ'לו „הארכי־

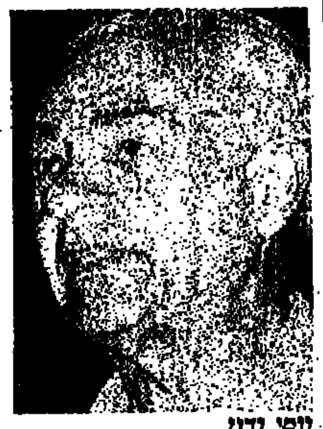

יוסי ידין (סיפורי רדיו, רשת א', 09.30)

דוכס", ואריאציות על קטע מתוך „יהודה המכבי", של הנדל, לצ'לו ופסנתר.

רשת א'

09.05 „עולם המדע".
09.30 „סיפורדיו" — „התזמורת" מאת ש"י עגנון, מגיש: יוסף ידין.
10.05 „מגישים שיר".
10.09 „מוסיקה קלה לבוקר שבת".
11.05 „עד הנה" — חדוה ישככר משוחחת עם פרופ' קולט־צרויה חוקרת ימים ואגמים ומשה הכהן אדם לכל עת.
12.05 „מישרד תעורה" — „בחינות פסיכומטריות".
14.06 „לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) „שירים הם חברים של ספורים"! „זהבה ושלושת הדובים", מאת תלמה אליגון; ב) „ספור לשבת": „שני ימי־הולדת" מאת זאב ודרי; ג) „היירן" — תסכית מאת מרים הרמן; ד) „לקראת שידור".
16.05 „דרכי אדם", עם רחל הלפי.
16.05 „מילים שמנסות לגעת".
17.10 „בימות ובדים".
18.00 „רדיו דרמה": „היהודים", מאת גוטהולד לסינג; תרגום ועיבוד: שלמה סבאי; בימוי: ניסים קמחי.
19.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 „שיחת חולין" — דיון בענייני היום.
23.05 „מילים שמנסות לגעת".

רשת ב'

07.10 „זמר זמר לך".
08.05 „מי ישנך" — מגיש: דויד גרוסמן.
09.05 „חן חיוך" — מערכונים וקטעי הומור.
09.55 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע — עורך ומגיש: איתן אלמוג.

11.05 „הכל זהב" — סימני דרך בזמר העברי. עורך ומגיש: אהוד מנור. והפעם: הפזמונים ההומוריסטיים של נתן אלתרמן.
12.05 „און קשבת", עם ערנה פאר. „שלום שלום ואין שלום" — ספורה של מחבלת. פרק ג': „השחרור".
14.11 „הבו זמר" — שירים עבריים.
14.30 „שירים ושערים".
17.05 „ארץ חמדת".
18.06 „מפיק ורי" — עם דלית אורמיאן.
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 „הקול קולנוע".
20.05 יומן השבוע (ש.ח.)
21.05 „המכריל".
21.08 „ניגונים".
22.05 פרקי היום בתנ"ך.
22.10 „מלווה מלכה".
23.05 „עד כאן" — מוסף ראיונות שבועי של „קול ישראל".

רשת ג'

07.00 ארון עולם (העברה מרשת ב').
07.10 „צלילים למזכרת" — שירי העבר.
08.05 „גוונים" — שירים עבריים.
10.05 „על בטוח" — להיטי כל הזמנים.
12.05 „להיטים לוהטים".
14.06 „כוכבים".
15.05 „עונג שבת" — שירים עבריים.
17.05 „שיר בין־ערביים".
19.05 „זמר שכוה" — שירים עבריים.
20.05 „פזמונהמון" — מחרוזות פזמונים.
22.05 „פרח בגני" — תכנית כבקשתך.
23.05 „רדיוטק" — פזמונים בשצף קצב.

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר.
07.05 יופי של שירים — שירים עבריים.
09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.
10.05 „טוב לשמוע" — תוכנית שבועית לבידור וזמר עברי מכל התקופות, מגישה: ענת דולב.
11.05 „במצב הנוכחי" — תמונת אקטואליה שבועית עם יוסי עבארי ודני וסלי.
12.05 „תיאטרדיו" — „פיטרית תרעל" — קבארט מוזיקלי של תיאטרון חיפה המבוסס על קטעים מימי עליית הנאצים בגרמניה, ביים: עמית גוזית.
13.05 „שאלות אישיות" — רחל הוכברג אם של חוזר בתשובה.
15.05 הכל זורם, עם דובי לנץ.
16.05 סינמה שבת — תכנית בענייני קולנוע.
17.05 „הם קוראים להם כופרים". עם שלושה צעירים, חרדים לשעבר, שחזרו בשאלה.
18.05 ברזיל 86 — רשמים מוסיקליים. אורך ומגיש: דובי לנץ.
19.05 מוסיקת תמיד, עם צבי גורן.
20.05 מסורת מסורת — במוצאי יום מנוחה.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 פזמונים לכולכם.
22.00 קונצרט שבועי.
00.05 ציפורי לילה מארח — חיים קינן, השחקנית טובה פרדו (ש.ח.).
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

חוזרים בשאלה. תוכנית המביאה את סיפורם של צעירים בני ישיבות חרדיות כמאה שערים שאיבדו את האלוהים וביקשו לצאת אל החיים החילוניים. הצעירים מספרים על הסיבות שהביאום לעזיבת הדת, האיומים והלחצים שהופעלו עליהם מצד החברה להישאר במסגרת החיים החרדית; על התמודדותם עם העולם החילוני; על הצביעות הקיימת בישיבות בכל הנוגע למין (קריאת עתונות פורנוגרפיות ויחסים הומוסקסואליים), ועל יחס החברה והמשפחה לנוטשים. עורך ומגיש עופר שמיר; „הם קוראים להם כופרים", גל"צ, 17.05.

ראשון רדיו

16.3.1986

קול המוסיקה

06:02 צלילי בוקר.
07:07 בוקר טוב: מוצרט: סונטה ברו מג'ור לפסנתר, שוברט: נושא, וריאציות ופינאלה.
07:30 שחרית מוסיקלית: גלינקה (על פי הומלא) זכרונות ידידות, ויוטי: קונצ'רטו בלה מג'ור לשני חלילים ותזמורת, צ'ייקובסקי: אלבום לנוער, בגירסה לרביעית כלי קשת, שומאן: תמונות אגדה, פולנק: האיילות, באלט, פולנק: מחולות כפריים.
09:30 קונצרט בוקר: פאייא: לילות בגני ספרד, לפסנתר ותזמורת, שוברט: שלישיה מס. 1 בסי במול מג'ור, לפסנתר, כנור וצ'לו, היידן: סונטה לפסנתר ברו מג'ור, טלמן: טריו סונטה ברו מג'ור, לאבוב, צ'לו וצ'מבלו, הנרי די מון: מטוראדה (יזכור), מוטט למקהלה כפולה ותזמורת, מוצרט: סימפוניה מס. 40, בסול מינור, ק. 550.
11:57 מגישים שיר.
12:05 אמנים באולפן: שוברט: מבחר שירים, 3 קטעים לפסנתר.
13:00 קונצרט צהרים — ליסט: המר־לורים, פגניני: סונטה קונצרטית, רינאלדו האן: 2 שירים, אבירום: פסקליה, (מוקדשת לדניאל ברנבוים), שומאן: חמישיה במי במול מג'ור, וורדי: אטילה — קטע, צ'ייקובסקי: וריאציות רוקוקו, ברוקנר: אווה מריה, ראבל: רפסודיה ספרדית.
15:00 מילון מוסיקלי.
15:05 החידון המוסיקלי (ש.ח.).
16:00 קונצרט מנחה: גלוק: מנואט, לואי שפוהר: סימפוניה מס. 3 ברו מינור, מנדלסון: חמישיה בלה

מאיר ויזלטיר (מגירות הלב, גלי צה"ל, 23.05)

מג'ור, מס. 1, לכלי קשת, מוצרט: קונצ'רטו ברו מג'ור, לחליל, נבל ותזמורת, סקריאבין: סימפוניה מס. 2.
18:30 מוסיקה ליום ראשון — רוברט מרפקס: מגניפיקט, ג'והן טברנר: קטע תפילה, באך: יוהאנס פסיון (חלק ראשון).
20:05 ערב טוב: בויס: סימפוניה מס. 1 בסי במול מג'ור, יוהאן וילהלם הרטל: קונצ'רטו במי במול מג'ור לחצוצרה ותזמורת.
20:27 מגישים שיר.
20:30 הקונצרט הקאמרי השבועי. באך: סונטה בסול מינור לחליל (במקור לכנור) וכלי מקלדת, ק.פ.ע. באך: סונטה בלה מינור לחליל סולו, קרל צ'רני: דואו קונצ'רטנטה לחליל ופסנתר, דבוז'ק: סונטינה בסול מג'ור לכנור ופסנתר, בוהוסלב מרטינו: סונטה לחליל ופסנתר, אדולף האסהו טמבורין, ידרה אלוטין: יפה נוף.
22:25 מילון מוסיקלי.
22:30 מסורות מוסיקליות בארץ — חג הוקרת הצלב בכנסיה היוונית הקאתולית.
23:00 מוסיקה מן העבר הרחוק.

רשת א'

07:30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים.
08:05 חוגה — עם בני הנדל.
09:05 השיר לא תם — שירים עבריים.
09:30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי.
10:30 רדיו קל.
11:05 רגע של עברית.
11:10 השידור היומי לבתיה"ס סיפור וצליל. תכנית לגיל הרך: העגן וגנו — מאת אוסקר ויילד.
11:30 השכלה ודעת לכל: צרפתית למתחילים, שעור מס. 20.
12:05 בערוגות הבושם.
14:06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א. לפעוטות — שירים הם חברים של ספורים, והפעם: ביקור באופרה — מאת ערה קול. ב. מסע הפלאים של נילס הולגרסון הקטן עם אווזי הבר. ג. לקראת שידור.
14:45 חתול בשק.
15:30 עולם המדע.
15:55 ספר חדש, סקירה.
16:05 השבוע שלי — עם יוסף לפיד.
17:10 רגע של עברית.
17:12 מגישים שיר.
17:20 האוניברסיטה הפתוחה — שייקספיר כספרות וכתיאטרון, דימויים חזותיים בדראמה השייקספירית.
18:06 מנחת ערב.
18:47 פרקי היום בתנ"ך.
19:05 מחשבת ישראל.
19:30 שידורים לעולים.
22:05 תפוח ועץ — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי, יועץ לתכנית: ד"ר עמירם רביב — פסיכולוג חינוכי קליני והפעם: קנאת אחים.

רשת ב'

08.05 סעו לשלום.
09:05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10:10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12:10 גל פתוח, חדשות ופזמונים.
13:00 בחצי היום.
14:06 יש עניין — עם גבי גזית.
15:05 רגעי קסם.
16:05 שירים ושעורים.
17:30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
18:06 מסיבת עתונאים.
18:45 היו בספורט.
19:00 היום הזה.
19:35 עם ישראל — מוסף לעניינים יהודיים בעולם.
20:05 אומר בשבחין — פיוטים ופרקי חזנות ספרדיים.
22:05 תזמורות כלי נשיפה — מה חדש — תקליטים והקלטות חדשים מתחום הנשיפה.
23:05 צלצול שלישי — שבועון לארמגויות בשידור חי.

רשת ג'

14:06 לי ולך — שיר וברכה.
15:05 חרש, חריש ומחודש, עם שוש עטרי.
16:05 מוסיקה לעניין.
17:05 הצגה יומית.
18:00 מצעד הפזמונים הלועזיים.
21:05 קדם ארוויזיון 1986 — שידור ישיר מתיאטרון ירושלים.
23:30 הלילה הוא שירים.

גלי צה"ל

06:00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06:10 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06:30 אוניברסיטה משודרת: השמש והיקום מרצה פרופ' ארנון דר.
07:07 שבע אפס שבע עם מיכאל דק.
08:05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09:05 נכון לעכשיו עם רפי רשף.
11:05 טעם של פעם עם אורלי יניב.
12:05 להיט לתאבון.
13:05 חמים וטעים.
15:05 מה יש עם ארז טל.
16:05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים.
16:55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17:00 יומן גלי צה"ל.
17:30 כוונת — מגזין גלי צה"ל לענייני צבא וביטחון.
17:50 יומן ספורט.
18:05 רדיו ספורט.
19:05 רדיו רדיו, עם יואב קוטנר.
20:05 רחוק מן העין שירי עמים.
21:00 מבט לחדשות.
21:30 אוניברסיטה משודרת: השמש והיקום (ש.ח.).
22:05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23:05 מגרות הלב — ערנון עברון משוחחת עם המשורר מאיר ויזלטיר (ש.ח.).
00:05 ציפורי לילה נודדות עם דני קרפל.
02:05 לא רוצים לישון.
05:05 צלילי בוקר.

שני רדיו

17.3.1986

קול־המוסיקה

06:02 צלילי בוקר.
07:07 בוקר טוב. פיטר הלנראל: קונצ'רטו גרוסו במול מג'ור, אלבינוני: קונצ'רטו בסי במול מג'ור לאבוב וכלי־קשת, מס. 3.
07:30 שחרית מוסיקלית: מוצרט: סימפוניה מס. 41 ברו מג'ור (יופיטר) ק. 551: היידן: רביעית כלי־קשת ברה מינור, מס. 2 הקוינטות; ארנסקי: פנטסיה במי מינור על נושא רוסי לפסנתר ותזמורת; סן־סנס: סימפוניה בלה מג'ור.
09:30 קונצרט בוקר: סמטנה: רביעיה מס. 1 במי מינור מחיין ברהמס: סרנדה מס. 1 ברה מג'ור; מנדלסון: קונצ'רטו ברה מינור לכנור, פסנתר ותז. כלי־קשת; ביזה: רומא, סוויטה קונצרטית ברו מג'ור.
11:57 מגישים שיר.
12:05 מאוצר הסרטיה: ברהמס: סונטה במי מינור, שוסטקוביץ': סונטה ברה מינור.
13:00 קונצרט צהרים. ברהמס: סונטה לכנור ופסנתר במי מינור; פורה: רקויאם; דבוז'ק: חמישיית פסנתר; בטהובן: סימפוניה מס. 8.
15:00 מילון מוסיקלי.
15:05 מוסיקה ויוה. מוסיקה איטלקית בת־זמננו. ג'ופרדי פטראסי: שביעיה גדולה עם קונצ'רטנטה של קלרנית; לואיג'י נונו: קטעים שקטים לרויטינה.
16:00 קונצרט מנחה. דבוז'ק: קונצ'רטו לכנור בלה מינור, ברוקנר: סימפוניה מס. 2 בדו מינור, ראבל: דפניס וכלואה, מוסיקה לבאלט.
18:30 קונצרט מהקלטות התזמורת

מיצירותיו של היידן (קול המוסיקה, 18.30)

הסימפונית י־ם. מיצירות היידן: סימפוניה מס. 88 בסול מג'ור, קונצ'רטו ברה מג'ור לצ'לו ותזמורת, קטעים מתוך מיסת טרזה.
20:05 ערב טוב: באך: סוויטה צרפתית מס. 5 בסול מג'ור.
20:27 מגישים שיר.
20:30 מאולמי הקונצרטים בעולם: ונצחו היות היופי, קנטטה לסופרן, נבל, 41 צ'לי, הנצחו מסתודיין הוודר (קונצ'רטו לקלרנית ותז.), לוטוסלבסקי: שלשלת מס. 1 ל־14 נגנים, לוטוסלבסקי: 17 שירי חג מולד עולמיים לסופרן, מקהלה נשים, ותז. מונטוורדי: הצפור הזאת ששרה, ובריג: המלטר בספינות קלות, קוקונה: הללו את ה', סטנהאמר: 3 שירי מקהלה.
22:25 מילון מוסיקלי.
22:30 מן המקורות. שירת יהודי ספרד בארצות הבלקן.
23:00 דפי פסנתר. בטהובן: סונטה מס. 15, ברה מג'ור, פסטורלית, שומאן: גראנד סונטה בפה מינור, אופ. 14.

רשת א'

07:30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים.
08:05 חוגה עם בני הנדל.
09:05 השיר לא תם — שירים עבריים.
09:30 מפגש — מגזין בשידור חי.
10:30 רדיו קל — תכנית יומית.
11:10 השידור היומי לבתיה"ס ספור אני שומע. והפעם: אני רוצה הביתה מאת צפורה אלדר.
11:30 השכלה ודעת לכל: בין הורים לילדים.
12:05 מקהלות מזרחיות.
14:06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א. קוקי חבקוקי — מאת טובה והשקרביץ. ב. הירדן — תסכית מאת מרים הרמן. ג. מסע הפלאים של נילס הולגרסון הקטן עם אווזי־הבר מאת סלמה לגרלף: ד. ספור השבוע: החלום שלי מאת דליה אלון.
15:00 לילדים הגדולים: בארץ הלמה — חידונו של שמוליק רוזן.
15:25 הכדור עגול — ספורט לנוער, עם דני דבורין.
15:53 מאוצר הספרים.
16:05 רדיו דרמה — זה אתה דוהן. מאת נחמי דרימר; בימוי: חנה רבכי.
17:12 מגישים שיר.
17:20 האוניברסיטה הפתוחה: השלאי הצהוב. והפעם: התמודדות עם נושא השואה כבעיה חינוכית בגרמניה המערבית — ד"ר חיים שצקר.
18:06 מנחת ערב — משדר יומי.
18:47 פרקי היום בתנ"ך.
19:05 עיונים בפרשת השבוע.
19:30 שידורים לעולים.
22:05 קשר לילי — מאזינים מתחלקים בחוויות ומחדשים קשר.

רשת ב'

08:05 סעו לשלום.
09:05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10:10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12:10 גל פתוח — חדשות ופזמונים.
13:00 בחצי היום.
14:06 יש עניין, עם גבי גזית.
15:10 רגעי קסם.
16:05 שירים ושעורים.
17:10 יומן כלכלה.
17:30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
18:06 שעה חפשית — מגזין שבועי לענייני חנוך.
18:45 היום בספורט.
19:00 היו הזה.
19:35 דין ודברים — מגזין לענייני חוק ומשפט.
20:05 מצעד הזמירות.
22:05 פינת הג'אז.
23:05 מחפשים את המטמון, מנחה משה טימור.

רשת ג'

14:06 לי ולך — שיר וברכה.
15:05 חדש, חריש ומחודש, עם שוש עטרי.
16:05 מוסיקה לעניין.
17:05 הצגה יומית.
18:06 אתם זוכרים את השירים.
20:05 קצת אחרת — פופ מתקדם עם אורלי מורג.
22:05 משלנו — שירים עבריים.
23:05 הלילה הוא שירים.

גלי צה"ל

06:00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06:10 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06:30 אוניברסיטה משודרת: מבוא אלמנטרי לפילוסופית הטבע של אריסטו. מרצה: פרופ' יהודה לנדא.
07:07 שבע אפס שבע, עם עדי טלמור.
08:05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09:05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
11:05 טעם של פעם, עם אורלי יניב.
12:05 להיט לתאבון.
13:05 חמים וטעים.
15:05 מה יש, עם ארז טל.
16:05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים.
16:55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17:00 יומן גלי צה"ל.
17:30 משהו עולמי — מגזין גלי צה"ל לענייני חוץ.
17:50 יומן ספורט.
18:05 שעה קלה על כלכלה.
19:05 רדיו רדיו, עם יואב קוטנר.
20:05 משלנו, מצעד הפזמונים העבריים.
21:00 מבט לחדשות.
21:30 אוניברסיטה משודרת: מבוא אלמנטרי לפילוסופית הטבע של אריסטו. מרצה: פרופ' יהודה לנדא.
22:05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23:05 שאלות אישיות — יוסף בן שלמה, ראש החוג למחשבת ישראל באוניברסיטת ת"א (ש.ח.).
23:50 צעד וחצי — סיקור משחקי הליגה הלאומית בכדורסל, עורך ומגיש: ירון וילנסקי.
00:05 ציפורי לילה, עם [illegible]
02:05 לא רוצים לישון.
05:05 צלילי בוקר.

שלישי רדיו

18.3.1986

קול־המוסיקה

06:02 צלילי בוקר.
07:07 בוקר טוב.
07:30 שחרית מוסיקלית.
09:30 קונצרט בוקר.
11:57 מגישים שיר.
12:05 מוסיקה קמרית.
13:00 קונצרט צהרים.
15:00 מילון מוסיקלי.
15:05 ממדף התקליטייה.
16:00 קונצרט מנחה.
18:30 אתנחתא. (ש.ח.): הנדל: 3 אריות, מוצרט: אהובתי היפה, ק. 528, א. פסן: 6 שירים לילים של נ. אלתרמן, ק. וייל: 5 שירים, חינסטרה: 3 שירי־עם ארגנטינים.
20:05 ערב טוב: ראבל: קברו של קופרן, סוויטה, שופן: מזורקה במי מינור.
20:27 מגישים שיר.
20:30 מאולמי הקונצרטים שלנו, התזמורת הפילהרמונית הישראלית מנצח: זובין מהטה / סולן: שלמה מינץ־כנור שידור חי מהיכל התרבות בתל־אביב, מוצרט: קונצ'רטו ברה מג'ור, מס. 4 לכנור ותזמורת, ברוקנר: סימפוניה מס. 8.
22:25 מילון מוסיקלי.
22:30 פעם ועוד — וויליאם תומאס מקינלי: אטיוד מס. 1 (1973).
23:00 ארוכה הדרך לתהילה, פרנץ שוברט — דיוקנו של יוצר. (ש.ח)

רשת א'

07:30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים.
08:05 חוגה — עם בני הנדל.
09:05 השיר לא תם — שירים עבריים.

ברוך לוי ראש המשמר האזרחי (רשת ב', 22.05)

09:30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי.
10:30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה.
11:05 רגע של עברית.
11:10 השידור היומי לבתיה"ס שירים לתוך המיוחד, תכנית לפורים.
11:30 השכלה ודעת לכל. קהילות ישראל, אוסטרליה וניו־זילנד.
12:05 מצלילי המזרח כבקשתך.
14:06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) 1. ביל כול — 2. דרור לי דרור, מתוך ספרה של נירה הראל אסנת ואני; ב) מסע הפלאים של נילס הולגרסון הקטן עם אווזי־הבר, מאת סלמה לגרלף; ג) ידידי מרחוב ארנון — מאת לאה גולדברג.
14:45 לילדים הגדולים: חתול בשק — ילקוט כל־בו.
15:25 השכלה ודעת לכל, היי, בואו נדבר אנגלית, שעור מס. 5.
16:05 ספר חדש — סקירה.
16:05 הצעירים — ספורו של לילה אחד באוקטובר, תכנית המובאת לרגל יום הזכרון לזכר חללי צה"ל שמקום קבורתם לא נודע, (ש.ח.).
17:10 רגע של עברית.
17:12 מגישים שיר.
17:20 האוניברסיטה הפתוחה: תורת ההגה, מנגנון הדיבור של האדם — כלי־נגינה.
18:06 מנחת ערב.
18:47 פרקי היום בתנ"ך.
19:05 שעור בתלמוד.
19:30 שידורים לעולים.
22:05 שנינו ביחד וכל אחד לחוד.

רשת ב'

08:05 סעו לשלום.
09:05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי.
10:10 כל צבעי הרשת.
12:10 גל פתוח — חדשות ופזמונים.
13:00 בחצי היום.
14:08 יש עניין — עם גבי גזית.
15:10 רגעי קסם.
16:05 שירים ושעורים
17:10 יומן כלכלה.
17:30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
18:06 אצבע על הדופק — שבועון בענייני בריאות ורפואה.
18:45 היום בספורט.
19:00 היום הזה.
19:35 עולם חדש — מגזין חדשותי לענייני האדם וסביבתו.
20:05 פרקי חזנות כבקשתך.
22:05 עוד פעם אחת: בגוף ראשון — עם ד"ר ברוך לוי — ראש המשמר האזרחי.
22:56 רגע של עברית.
23:05 קפה ראשו — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן.

רשת ג'

14:06 לי ולך שיר וברכה.
15:05 חדש, חריש ומחודש — עם שוש עטרי.
16:05 מוסיקה לעניין.
17:05 הצגה יומית.
18:06 מקום בצמרת — מצעד הפזמונים הישראליים.
21:05 אדום עתיק — שירים שלא נס ליחם.
23:05 סניני ג'אז.
00:10 סניני ג'אז.

גלי צה"ל

06:00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06:10 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06:30 אוניברסיטה משודרת: בקרה הורמונלית של הפריון: עקרות הגבר. מרצה: פרופ' צבי נאור.
07:07 שבע אפס שבע, עם איתן ליפשיץ.
08:05 בוקר טוב ישראל, שעת אקטואליה יומית.
09:05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
11:05 טעם של פעם, עם אורלי יניב.
12:05 להיט לתאבון.
13:05 חמים וטעים.
15:05 מה יש, עם ארז טל.
16:05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים.
16:55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17:00 יומן גלי־צה"ל.
17:30 כוונת — מגזין גלי צה"ל לענייני צבא ובטחון.
17:50 יומן ספורט.
18:05 שעה קלה על כלכלה.
18:35 כוכב הערב.
19:05 רדיו רדיו, עם יואב קוטנר.
20:05 לא רק רוק.
21:00 מבט לחדשות.
21:30 אוניברסיטה משודרת: בקרה הורמונלית של הפריון (ש.ח.).
22:05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23:05 ציפורי ערב קלאסיות, עם רם עברון.
00:05 ציפורי לילה, עם יובל מסקין.
02:05 לא רוצים לישון.
05:05 צלילי בוקר.

משדר מיוחד: גורלם של נעדרים. *450 לוחמים מכל מערכות ישראל נעדרים עד עצם היום הזה. גורלם נשאר תעלומה סתומה שאין לה פשר. תשעה־עשר מתוכם נעדרים ממלחמת יום הכיפורים. זאב פאר הוא אחד מהם. מספר אביו: „איך אני יכול להמשיך להאמין שהילד שלי, שכפיץ בריא ושלם מהטנק, עוד חי באיזה שהוא מקום? על סמך מה הבריזו עליו בעל חלק אני לא יכול להגיד שהוא שבוי, אבל יותר עם זה לא מצאו את גופתו". התוכנית משודרת ביום ז' באדר, יום הזיכרון לחללי צה"ל שלא נודע מקום קבורתם. בשידור, [illegible] מפקדים ואנשי הרבנות הצבאית. יום ג', רשת א', שעה 16.05.*

רביעי רדיו

19.3.1986

קול המוסיקה

06.02 „צלילי בוקר"
07.07 „בוקר טוב". טלמן: רביעייה במי מג'ור, לחלילית, אבוב, כנור וקונטינואו. מנדלסון: הפתיחה „מערת פינגל".
07.30 „שחרית מוסיקלית". מנדלסון: שירים בלי מלים, שוברט: סימפוניה מס. 4 בדו מינור „הטרגית", בריטן: ארבעה אינטרלודים של ים ופסקליה מתוך האופרה „פיטר גריימס". רוסיני: הפתיחה ל„ספר מסביליה".
09.30 „קונצרט בוקר. מוצרט: רביעית הדיסוננסים, ק. 465 ברו מג'ור, מנדלסון: סימפוניה מס. 2 אופ. 52, „שיר תהילה", סטרווינסקי: קונצ'רטו במי מג'ור לכנור ותזמורת, ויואלדי: קונצ'רטו לויולה דאמורה וכלי־קשת, מס. 5 ברה מג'ור, בטהובן: הפתיחה „לאונורה" מס. 3.
11.57 „מגישים שיר.
12.05 „אמנים באולפן: לורמילה בסקין־פסנתר. באך: טוקטה ופוגה במי מינור, שופן: פולונז־פנטסיה בלה במול מג'ור, שומאן: קרייזלריאנה.
13.00 „קונצרט צהרים", מוצרט: סימפוניה מס. 41 ברו מג'ור („יופיטר"), היידן: רביעית כלי קשת ברה־מינור, אופ. 76, מס. 2 „הקוינטות", ארנסקי: פנטסיה במי מינור על נושא רוסי לפסנתר ותזמורת, סן־סנס: סימפוניה בלה מג'ור.
15.00 „מילון מוסיקלי".
15.05 „מוסיקה כאן ועכשיו". יוסף דורפמן: קונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת, קול גיוארטס: תהילה

ליאונרד ברנשטיין (קול המוסיקה, 20.05)

הפנים... אחר כך הירידים ורק אחר כך השער.
16.00 „קונצרט מנחה". דביסי: סוויטה קטנה לפסנתר ב־4 ידיים, יאנאצ'ק: אידיליה למיתרים (סינט מרטין / נ. מרינר), מוצרט: קונצ'רטו לפסנתר ותזמורת במי במול מג'ור, ק. 271, לנרד ברנשטיין: סיפור הפרברים (הקלטה קונצרטנטית) (ק.ט. קנאווה / ח. קרראס / ט. טרויאנוס / ל. ברנשטיין), סן־סאנס: סימפוניה מס. 3 (הסימפ. של בוסטון / ל. ברנשטיין)
18.30 „מאולמי הקונצרטים בעולם" (שבוע המוסיקה בוינה): ערך כאן. מתוך המחברת לאנה מגדלנה: שיר ערש, כשאת עמי, מתוך „ספר הזמירות של שמלי", פנטסיה על „ישו אושרי" — לענג, פרלוד כורלי, „לבדן במרומים".
20.05 „ג'ז ומוסיקה קלסית", ליאונרד ברנשטיין.
21.00 „אופרה של יום רביעי" י.ב. באך: לוצי פילת.
22.55 „מילון מוסיקלי".

רשת א'

07.30 „היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים.
08.05 „חוגה" עם בני הנדל.
09.05 „השיר לא תם" — שירים עבריים.
09.30 „מפגש" — מגזין בשידור חי.
10.30 „רדיו קל".
11.10 „השידור היומי לבתי"ס „אלה תולדות" — סדרת תכניות בנושאים יהודיים.
11.30 „השכלה ודעת לכל": „השאלה הערבית בספרות העברית", שיחה עם אהוד בן עזר.
12.05 „השב אתכם" — פזמונים מזמריים.
14.06 „לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: „מי ישנך" — מגיש דויד גרוסמן: א) „סופה בין הדקלים", מאת סמי מיכאל: ב) „אור ואלכסנדרה" — ספור בהמשכים מאת יצחק נוי ובבצוע: ג) פינות שונות.
15.00 „חתולופון" — עם מומחים באולפן.
15.55 „מאוצר הספרים"
16.05 "מועדון שעון הזהב" — מעולמו של האדם המבוגר
17.12 „מגישים שיר".
17.20 „האוניברסיטה הפתוחה": „לידתה של סונטה" — בנגינתו ובהגשתו של פרופ' אריה ורדי.
18.06 „מנחת ערב" — משדר יומי.
18.47 פרקי היום בתנ"ך.
19.05 סיכום ההלכה היומית.
22.05 „חבר מאותו כוכב" — תכנית היכרויות רדיופונית.

רשת ב'

08.05 "סעו לשלום".
09.05 „ביקור בית" עם רבקה מיכאלי.
10.10 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.
12.10 „גל פתוח" — חדשות ופזמונים.
13.00 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 „יש עניין" עם גבי גזית.
15.10 „רגעי קסם".
16.05 „שירים ושעורים".
17.10 „יומן כלכלה".
17.30 „על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 „וקור" — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 „היום הזה".
19.35 „מוסף לענייני צבא וביטחון".
20.05 „מבט לפולקלור" — והפעם: „לאור הזכרונות" עם אינב.
21.05 „שיר לדרך".
22.05 „בימה ומסך" — קטעים מתוך מחזות מוסיקליים וסרטים.
23.05 „משחקי לילה".

רשת ג'

14.06 "לי ולך — שיר וברכה".
15.05 „חדש, חריש ומחודש", עם שוש עטרי.
16.05 „מוסיקה לעניין".
17.05 „הצגה יומית".
18.06 „היה היה" — מצעד להיטים ישנים.
20.05 „עם כל הנשמה" עם משה מורו.
22.05 „משלנו" — שירים עבריים.
23.05 „הלילה הוא שירים"

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 אוניברסיטה משודרת: בין ספרות למציאות בארץ ישראל שלפני מלחמת העולם הראשונה מרצה: פרופ' נורית גוברין.
07.07 שבע אפס שבע עם עדי טלמור.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב.
12.05 להיט לתאבון.
13.05 חמים וטעים.
15.05 מה יש, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים — שירים עבריים.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 יומן גלי צה"ל.
17.30 ערבסק — מגזין גלי צה"ל [illegible]
18.05 שלוש ארבע לעבודה.
19.05 „רדיו רדיו", עם יואב קוטנר.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים.
21.00 מבט לחדשות.
21.05 אוניברסיטה משודרת: בין ספרות למציאות בארץ ישראל שלפני מלחמת העולם הראשונה (ש.ח.).
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 „הם קוראים להם כופרים".
00.05 ציפורי לילה עם קובי מידן.
05.05 צלילי בוקר.

חמישי רדיו

20.3.1986

קול המוסיקה

06.02 „צלילי בוקר"
07.07 „בוקר טוב" — רוסיני: הפתיחה ל„סמירמיס": הפתיחה „האיטלקיה באלג'יר".
07.30 „שחרית מוסיקלית" — „נוני צלילי: קמפרה: מרש הניצחון נטרא: קטעים מתוך המוסיקה לבאלט „יומנו של כוריאוגרף", באך: קנטטה מס. 247, קטע, גלברון: רישום, פורה: אריה, אבירום: הצרעה לשינברג, לוברלין: פנטסיה על אריה מתוך „לה טרביאטה", וורדי: 2 אריות מתוך „דון קרלוס", אלבניז: אדג'ו מונטוורדי: רפסודיה בנוסח בלו.
09.30 „י.כ. באך: סינפוניה במי במול מג'ור, באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס. 5 ברה, רי"ב 1050, קולה: סקרלטיאנה, ליסט: סימפונית פאוסט
11.57 „מגישים שיר"
12.05 „מאוצר הסרטיה": ברהמס: בלדות, סטרוינסקי: סרנדה בלה, סונטה לפסנתר, באך: פרטיטה מס. 2 בדו מינור שופן: כורמו (שיר ערש)
13.00 „קונצרט צהרים": פרסל: סוויטה מתוך „מלכת הפיות", ויואלדי: קונצ'רטו בסול מינור „הלילה", מוצרט: קונצ'רטו מס. 15 בסי במול מג'ור, לפסנתר ותז, פרגולזי: סטבאת מאטר.
15.00 „מילון מוסיקלי" —
15.05 „מפגשים מוסיקליים"
16.00 „אתנחתא": שומאן: 3 רומנסות, ברקלי: סונטינה, ק. אברנאל: „בקשה", ח. אלכסנדר: לילה, תמרה — לסופרן, חליל ופסנתר

עוזיה אלון (נוף הארץ, רשת א', 15.25)

(ב. בכרוזה), דביסי: „הגי העלי", פרוקופייב: סונטה ברה מג'ור.
17.30 „קונצרט מנחה": פאייא: „לילות בגני ספרד", לפסנתר ותזמורת, שוברט: שלישיה מס. 1 בסי במול מג'ור, לפסנתר, כנור וצ'לו, היידן: סונטה לפסנתר ברו מג'ור, טלמן: טריו סונטה ברו מג'ור, לאבוב, צ'לו וצ'מבלו, הנרי די מון: „מטוראדה" (יזכור), מוטט למקהלה כפולה ותזמורת, מוצרט: סימפוניה מס. 40, בסול מינור, ק. 550
20.05 „ערב טוב" — שירי עם אליזבתיים
20.27 „מגישים שיר"
20.30 „קונצרט התזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור חי מתאטרון ירושלים — מנצח: מקסים שוסטקוביץ'/סולן: יגאל טונה, פתיחה ונגינת קונצ'רטו לכנור ותזמורת, אופ. 99
21.10 „אנתולוגיה קטנה", סימפוניה מס. 5
22.55 „מילון מוסיקלי"
23.00 „דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות — תכניתו של רם עברון — „בתעקים חיים על בימת קובנט גרדן", מיצירות פוצ'יני, ורדי, דוניצטי, הנדל וד' לאלו (ש.ח.)

רשת א'

07.30 „היו שירים", פזמונים ישנים ואהובים
08.05 „חוגה" עם בני הנדל
09.05 „השיר לא תם" — שירים עבריים
09.30 „מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 „רדיו קל" תכנית יומית בעברית קלה
11.05 „רגע של עברית"
11.10 השידור היומי לבתיה"ס [illegible]
11.30 „השכלה ודעת לכל": „שנות חיינו הראשונות" — בהדרכה יהודית שטרן־דותן „הריון בהתפתחותו"
12.05 „ליבי במזרח" — מבחר שירים מזרחיים אותנטיים
14.06 „לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים א) „הדברים הטובים ב) „ידידי מרחוב ארנון" — מאת לאה גולדברג.
14.45 לילדים הגדולים „חתולקט" — מבחר מתכניות „חתול בשק"
15.25 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ
15.30 „קתדרא" — במת רדיו: ד"ר יהודה מורלי — „אידה רובינשטיין והתיאטרון היהודי"
15.53 „ספר חדש" סקירה
16.05 „צומת המזרח־התיכון"
17.10 „רגע של עברית
17.12 „מגישים שיר"
17.20 „האוניברסיטה הפתוחה „צרפתית למתחילים", שעור מס' 20 (ש.ח.)
18.06 „מנחת ערב"
18.47 פרקי היום בתנ"ך
19.05 „שעור בתניא"
19.30 שידורים לעולים
22.05 „לכל אדם כוכב" — עם האסטרולוג אילן פקר: מזל „טלה".

רשת ב'

08.05 „ביקור בית" — מגזין יומי
12.10 „גל פתוח", חדשות ופזמונים
13.00 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 „יש עניין", עם גבי גזית
15.10 „רגעי קסם"
16.05 „שירים ושעורים"
17.10 „יומן הכלכלה
17.30 „על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.50 יש שאלות עם יצחק אלון
18.51 היום בספורט
19.53 „היום הזה"
19.35 השבוע בכנסת
20.05 „שורשים" — שבועון לענייני פולקלור ועדות
22.05 „צבוקים ושקדים" — מבחר שירים ביידיש
22.58 „רגע של עברית"
23.05 „בינינו לבין עצמנו" — שיחות עם מאזינים בשידור חי

רשת ג'

15.05 „חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי
16.05 „מוסיקה לעניין"
17.05 „הצגה יומית"
18.06 „קליבר" — שבועון פופ
20.05 „מופע רוק", עם דליה כהן
22.05 „משלנו"— שירים עבריים
23.05 „הלילה הוא שירים"

גלי צה"ל

06.00 „באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
06.10 „צלילי בוקר, שירים עבריים
06.30 אוניברסיטה משודרת: אלברט איינשטיין — אגדות ודיבורי: תורת הקרינה. מרצה: פרופ' יוסף אגסי.
07.07 שבע אפס שבע, עם יצחק נוער.
08.05 בוקר טוב ישראל, שעת אקטואליה יומית
09.05 נכון לעכשיו, עם דן שילון.
11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב
12.05 להיט לתאבון
13.05 חמים וטעים
15.05 מה יש, עם ארז טל
16.05 ארבע אחר הצהריים, שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 כוונת, מגזין גלי צה"ל לענייני צבא וביטחון, עורך ומגיש: אודי
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה, עם שמואל גוטמן
18.35 כוכב הערב
18.55 הודעות לחיילים
19.05 „רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר
20.05 „רוק ישראלי"
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: אלברט איינשטיין — אגדות ודיבורי (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 רונדו — עם רפי רזה
00.05 ציפורי לילה — עם רוני חזן
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

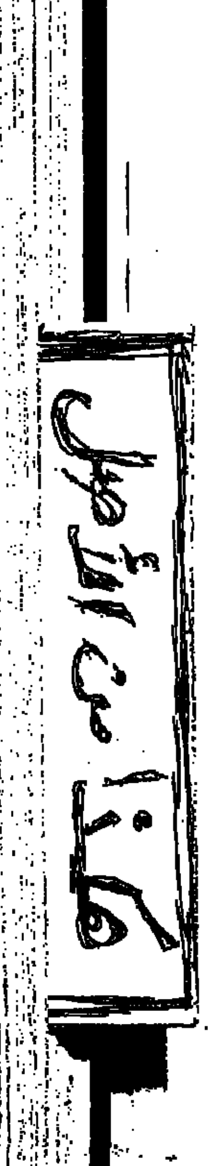

זירות תשבצים

תשבץ 125

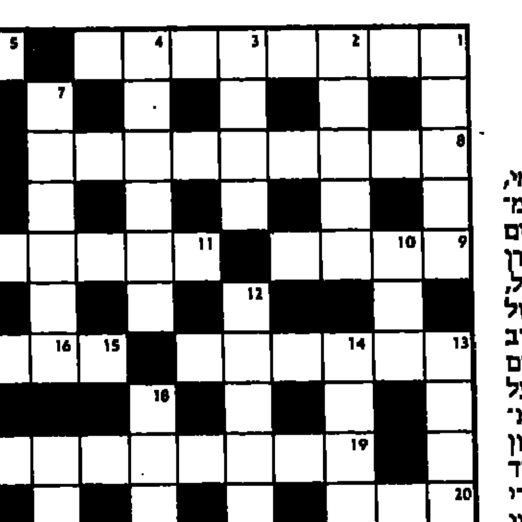

אפקי:
1. גנרל פרוסי והוגה דעות צבאי, מאמרותיו: „המלחמה היא המ־שכה של המדיניות באמצעים אחרים"; 5. דין; 8. פסנתרן וקומפוזיטור יהודי רוסי דגול, יסד את הקונסרבטוריונים של מוסקבה ופטרבורג; 9. ישוב עירוני בארץ; 11. חלוץ מתקדם בלע"ז; 13. כנוי למרגל הפועל בממסד האויב; 15. פרובינ־ציאלי; 18. מושב בצפון השרון נוסד ב־1936, משתייך לאחוד חקלאי; 20. הנה; 21. שרידי ישוב קדום כ־7 ק"מ מצפון לצומת קמה, מקומה של גת, או של עגלון לפי סברות שונות.

אנכי:
1. כפה מעוגלת בחדר או בבנין; 2. סוכנות ההגירה הרוסית; 3. ארעי; 4. רב ובלשן בפולין ואח"כ בפילדלפיה, השתתף בהכנות למרד הפולני ונאסר ב־1863, נתפרסם ב„מילון אנגלי ללשון התלמוד המדרש והתרגום", (ש"פ: מרדכי־מרקוס); 6. טורף קטן המגן על עצמו בזיפים חדים; 7. בא כח הנתבע בבית המשפט; 10. מגן על רכיכות רבות; 12. גט, ניתוק מוחלט; 13. כפר ערבי בגבול שומרון־שרון ליד קלקיליה; 14. קבוץ ברמות מנשה (הקי־בוץ המאוחד); 16. עליה נישא משא יונה; 17. רעש; 19. מין משחק קלפים.

אגוזן 125

אנכי:
1. נגיד שהוא שר (3,3,2); 5. משנה מפלגה (2); 8. העולם על השנַים!! (4,2,3) (כ"מ); 9. הקרם של מכיני הבגדים המעולים (4); 11. על מצחו של משה בקצב המנהרה (3,3); 13. אצל רוזוולט לא נורא לי (6); 15. קפיצה לבמאי (4); 18. עוד לא נולד וכבר שווה כסף (5,4); 20. מספרים שבגן החיות הוא כבר חי עם כבש (כל יום עם כבש אחר); 21. הרמנו את הבגד המזרחי (7).

אפקי:
1. שולחים תשורה לשר (5) (כ"מ); 2. באפריקה הם לא יודעים (5); 3. כשהוא קולע היא כועסת (4); 4. רופאיה ממליצים על מיצים (6); 6. עבר עבור לעברה (5); 7. סייג בחצרו של אבא (3,3); 10. השתמש בנחשת לאלה (3); 12. בסיכום לדיון הגיעו לעיר באפריקה (6); 13. אכעס בתבה (4); 14. הוא יחליף את שמו הלועזי בגלל הנוסטלגיה (5); 16. בחרף סופר על השר (5); 17. הסופר העתונאי בנימין סנסור!! (4); 19. קריאת התפעלות מהאפשרויות! (3).

פתרונות:

תשבץ 122

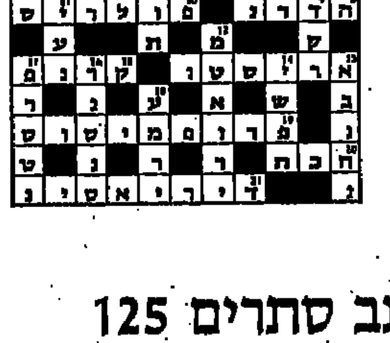

אגוזן 122

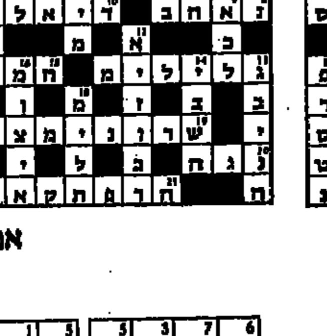

אמיר בן אור

כתב סתרים 125

בפעולת הכפל הבאה, הוחלפו הספרות באותיות. כל אות מייצגת ספרה אחת בלבד, אבל ספרה יכולה להיות מיוצגת על־ידי אות אחת או על־ידי שתי אותיות.

```
      א ד מ ת
      ה ק ר ת
    ב ב ב נ מ
   ד ד ש ל א
  ח א ג י ס
ת ו ס ו ז
ב ע צ ו י ה ה ד
```

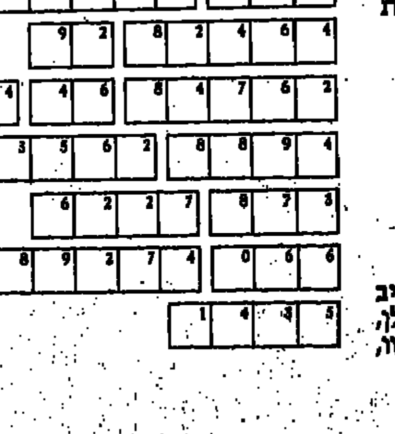

עליך למצוא את ערכה של כל אות ולהציב את האותיות המתאימות בריבועים להלן, המסומנים על־ידי ספרות. אם כן תעשה, אימרה של פרידריך ניטשה תקבלו.

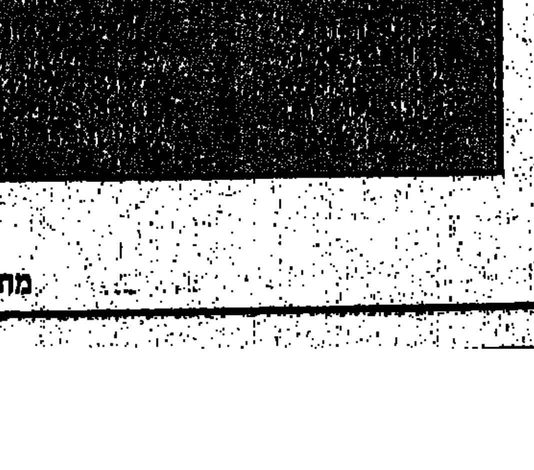

מתתיהו ורנה עופר

טוב

האקדמיה למוסיקה

כבר הזכרנו בשבוע שעבר את צפון אנגליה בקשר ללהקת „פשוט אדום". זהו אזור לא עשיר, מוכה אבטלה, מדכא, שכבר הוציא כמה להקות מצוינות („סמיתס", „אקו והבנימן"). הן עושות מוסיקה לא שמחה, אפלה, תמונה מוסיקלית של האזור הגיאוגרפי שלהם. להקת „אקדמיית החלום" שרה אמנם לחיט בשם „חיים בעיר הצפונית" אבל היא עצמה אינה משם, את הקריירה החלה בלונדון, בקזינו דווקא.

„אקדמיית החלום" היא שלישיה, שני גברים ואשה אחת. ניק ליירד־קלוז מנהיג ההרכב (גיטרה; מפוחית־פה ושירה), גילברט גבריאל (קלידים) וקייט סנט ג'ון (כלי נשיפה, שירה). שני האחרונים הם בעלי הכשרה קלאסית. ניק אחראי לצד האחר, הפופ. ראשיתה של הלהקה בהרכב ושמו „המעשה" (או „ההופעה" THE ACT), שהוציא תקליט אחד ויחיד, לפני למעלה משש שנים, וניק וגילברט היו שניהם באותה להקה ולאחר שהתפרקה, החליטו להמשיך לעבוד יחד, תוך שילוב כישוריהם, מתחום הפופ ומן התחום הקלאסי. אין להסיק מכך שהם הלכו לכיוון של מוסיקה קלאסית מעובדת לפופ, או אפילו שילוב פופ בכלי נגינה קלאסיים, כמו שעשתה להקת „תזמורת אור חשמל". שניהם החליטו לחפש כיוון אחר, שונה, שבו יוכלו לבטא את עצמם בצורה הטובה ביותר. לשם כך, צירפו אליהם נגנים אחרים מן האקדמיה למוסיקה, חבריו של גילברט. אחת מהם היתה קייט סנט ג'ון והיא נותרה בהרכב, כאשר שאר החברים פרשו או הצטרפו ללהקות אחרות שהתרשמו מיכולתם. בסופו של דבר, נותרו שלושה, שמצאו אהבה משותפת בתבנים ובמוסיקה של שנות ה־60 והחליטו לאמץ אותם ולהתאים אותם, בעזרת כלי הנגינה [illegible]

שנתיים, מאז שהקליטה „אק[illegible] את התקליטון „חיים בעיר [illegible] שהצליחה להשיג חוזה. אחד [illegible] את הלהקה, אפילו פעמיים, [illegible] תקליטיה, בתוקף חוזה עם [illegible] קטנה בשם „בלנקו אי [illegible] לבסוף את הלהקה ולא [illegible] „לאחר שנתיים של התרוצצות [illegible] היה לי קשה להאמין שהחלק[illegible] כל־כך, מהר כל־כך," ניק [illegible]

להקת אקדמיית החלום

תקליטון נוסף „מעגל האהבה[illegible] לליירד־קלוז, סיפור אמיתי [illegible] לבין אשה נשואה ונמשך [illegible] „הייתי אומר ש„חיים בעיר ה[illegible] חורפי כזה בעוד שאת [illegible] מגדיר כשיר לקיץ, [illegible] קיצים דומים כמו „גבר [illegible] ג'ונס," הוא מנסה להבדיל [illegible] ועל שירי האלבום בכלל [illegible] מקווה שהצלחנו להשיג [illegible] קטע וקטע אבל לשמור [illegible] בכולם. כל השירים [illegible] כך: בכל אופן, הוא [illegible]

[illegible]

ברידג'

ביצוע מושלם

כשיש אפשרויות רבות לביצוע החוזה בוחרים שחקנים שונים בדרכים שונות, אולם רק השחקנים הטובים יודעים לבחור בדרך הטובה ביותר.

היד הבאה שוחקה בצרפת והשחקן המבצע יכול להצליח רק אם הוא בוחר בדרך הטובה ביותר.

♠ 983
♥ K109
♦ J7
♣ J10973

♠ AK2
♥ A5
♦ AQ8632
♣ A8

כיצד חייב הכרוז להמשיך כדי לבצע את החוזה, אנו רואים שהמתנגדים הגנו בצורה אופטימלית עד כה, אולם בכל זאת מצא הכרוז דרך להשלים את ביצוע החוזה, הבה נתבונן ביד כולה ונראה כיצד המשיך הכרוז:

	♠ 983 ♥ K109 ♦ J7 ♣ J10973	
♠ J106 ♥ 2 ♦ K10954 ♣ Q654		♠ Q754 ♥ QJ87643 ♦ — ♣ K2
	♠ AK2 ♥ A5 ♦ AQ8632 ♣ A8	

הכרוז שיחק ספייד נמוך מידו, המתנגדים זכו וחזרו בספייד הכרוז זכה בלקיחה, המשיך באלוף ובמלך הארט ואז שיחק את הנסיך קלאב, מערב זכה בלקיחה ונאלץ לחזור בעשירית דיאמונד, הכרוז זכה וחזר שוב בדיאמונד קטן מערב זכה ושוב נאלץ לחזור בדיאמונד והכרוז זכה בעשר סה"כ לקיחות בחוזה שנראה די קשה לביצוע לאור ההגנה המשובחת ומצב הקלפים.

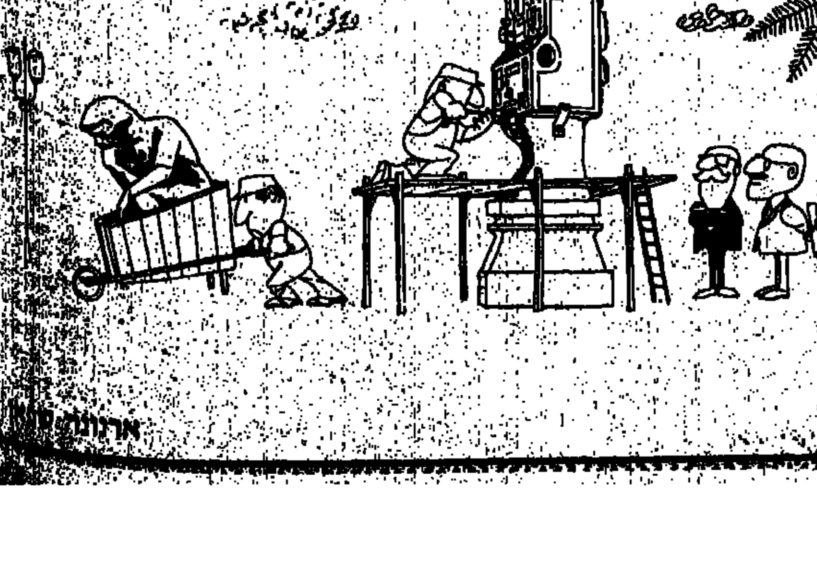

ארנון [illegible]

מתפרות הקולנוע

חדש בשטח

זיכרונות מאפריקה

זהו מסוג הסרטים שעושים טוב על הנשמה. סרט כמו של פעם על אהבה גדולה. דומה שנשתכח מאתנו הטעם של הרפתקאות רומנטיות בנוף אקזוטי ופראי. בהוליווד נהגו לעשות הרבה סרטים כאלה. סידני פולק („טוטסי") מחזיר לנו את „הטעם של פעם" בעזרת המאהב הגדול של הבד, רוברט רדפורד המוכיח שהוא עדיין שובר הלבבות מס' 1, וזוגתו היא מריל סטריפ, המעניקה כתמיד משחק וירטואוזי אילה־סטרים, אף שכאן היא חביבה, אנושית ולא מעצבנת ומנייריסטית כתמיד. הסיפור מבוסס על זיכרונותיה של הסופרת הדנית המהוללת איזק דניסן – אשה מיוחדת, עצמאית, חזקה ויוצאת דופן לזמנה, שחייתה 17 שנה באפריקה של ראשית המאה, ונישאה לברון הולל ובוגדני (השחקן קלאוס מריה ברנדאור, המהולל לא פחות מיותר עמיתיו) והיתה לה חווה, מטע לפולי־קפה וצי של כושים קטנים. אז היא פוגשת באהבת חייה: דניס, הצייד ההרפתקן, המקסים, האצילי והאמיץ. ניצוצות עפים באהבתם היפה, ממש כמו בלהיטים של שנות ה־40: „חלף עם הרוח" ו„קזבלנקה". שלוש שעות, לעתים ארוכות מדיי, עם רגעים יפים ועדינים, מראות בלתי־נשכחים בספארי, ואידיאליזציה של כיבוש האדם הלבן את הילידים האפרי־קנים. אך מעל לכל זהו סיפור אהבה רומנטי, עם כוכבים יפים, רומנטיים, מושלמים וגדולים מהחיים, שכמוהם יש רק בסרטים. הסרט עשוי במיומנות וליטוש רב, ומועמד השנה להרבה אוסקרים.

יומו של אלוף

הסיפור המוכר והשחוק־עד־דק על האב ההישגי והסמכותי שרוצה להגשים את חלומותיו באמצעות בנו הבכור, ומזניח עקב כך את בנו הצעיר, הוא סיפור ידוע מקדמת־דנא. סיפור קין והבל הופיע בגירסאות שונות, והידוע מכולם הוא הסרט „קדמת עדן".

„יומו של אלוף" מאמץ את הסיפור, אך רק אותו. ללא כל מסרים מעבר לבנאלי ולסטנ־דרטי. זהו סרט אוסטרלי, יבשת שהביאה לנו כמה סרטים מעניינים. „יומו של אלוף" אינו אחד מהם. סטיב (ג'וס מקוויליאם) ואחיו אדם, הם אחים גברתנים ופיתוחאר שמות־אמנים בלחץ אביהם על תואר האליפות „איש הברזל". אך האב מעודד את אדם, וסטיב נותר לטוות חלומות ותקוות להיעשות אמרגן של להקות רוק. הוא מתאהב ברקדנית בלט שאפתנית ומשתתף בתחרות לצד אחיו. הוא גם כמעט מנצח, אך רק כמעט. בגאוות ג'נטלמנית הוא מוותר לאחיו ברגע האחרון ונותר כאלוף – אמיתי ועניו.

הסרט מלא ביפים, יפות, ספורט, ריקודים ומוסיקת דיסקו. תערובת של „שיגעון המוסיקה" עם „קדמת עדן" ו„גלגלי התהילה". אין זה יותר משטותיה קלילה, אך הימור קטן שלי הוא שהנוער יוהר לסרט.

פגישת מחזור

חלק מהאנשים שהביאו לנו את „בית החיות" המטורף והמצחיק עם ג'ון בלושי האגדי, יצרו קומדיה מטורפת חדשה. המדובר בכיתה שנפגשת לאחר עשר שנים בפגישת מחזור. הם עושים מסיבה שמחה, שותים, רוקדים ומעלים זיכרונות, עד שמישהו מכבה את האורות כשעשוע תמים. אז מתחילות הצרות: שרשרת של רציחות מקהיבות. כמו בעלילותיה של אגתה כריסטי, כך קורה גם בסרט זה, אך הרבה יותר מצחיק. המבוגרים נועלים את כל הדלתות, לא מניחים לאיש לברוח, ומחפשים את הרוצח האמיתי בתוכם. מייקל ניילר ביים, ומשתתפים גייל גרהם, פרדי מקו'ן ומריים פלין.

● במוזיאון תל־אביב תיערך החודש תערו־כה הנושאת את השם: „דלות חומרים כאיכות באמנות הישראלית". אחת מקבוצות האמנים העיקריות בה מטפלת התערוכה היא קבוצת התל־אביבים. תל־אביב בכלל ידועה בדלות חומריה הוויזואליים, מתוכם נוצרה אמנות „עניה" גדולה. לא רק אמנות פלסטית, שמייצגיה הבולטים הם אמני „10 פלוס" ורפי לביא בראשם, אלא גם האמנות השביעית. סרטו של אורי זוהר: „מציצים" (72) הוא אולי המייצג הטוב ביותר לדלות החומרים התל־אביביים שקיבלו עצמה ויזואלית חזקה בסרט ישראלי כלשהו. הים, הטיילת הישנה, רוח הירקון על כל עליבותו. הזדמנות לראות את הטוב בסרטיו של זוהר. אגב, במשאל מבקרי קולנוע זכה הסרט בתואר „הסרט הישראלי הטוב ביותר של כל הזמנים". לדור שלא ידע את אורי זוהר שלא בקפוטה וזקן חסדי – כדאי לרוץ מהר. האיכויות הן עדיין אותן איכויות כמו לפני כחמש־עשרה שנה.

הסיפור האמיתי

טוב אליסיה, מורה ארגנטי־נאית בורגנית בגיל־העמי־דה שיש לה בת מאומצת, חיה בבועה מוגנות ומעוקרת. היא אינה יודעת על אלפי מתנגדים למשטר שנרצחים ונעלמים יום־יום, היא שוקעת לקונפורמיות נעימה ואורח־חיים שלא מעורב כלל בפוליטיקה. בעצם, היא לא רואה, או לא רוצה לראות, מה קורה סביבה עד שחברה שסבלה מאימי המשטר ועונתה מספרת לה שיש אסירות פוליטיות הרות שילדן נלקח מהן בכוח. מכאן ואילך משתנים חייה, ודיבוק אוחז בה בנוגע לילדתה הקטנה. אולי היא אחת מילדים אלהו

במהלך החקירה שהיא מנהלת, היא נתקלת בפעם הראשונה בחייה בכיעור: עשרות־אלפי אנשים שיקיריהם נעלמו. הדרמה האישית משפיעה על מעורבותה הפוליטית ודעותיה משתנות. סיפורה של אליסיה, הוא סיפורה של ארגנטינה, ובעצם סיפורו של העולם הלטיני, וכל ארץ הנאנקת תחת משטר כבד־יד – ויש כאלה רבים בעולמנו. סרטו של לואיס פואנזו, המועמד כיום לפרס האוסקר, הוא מעל לכל דרמה פסיכולוגית מעולה, מורכבת ואינטליגנטית, פשוטה במבנה, אך לא פשטנית, על השתנות הדרגתית של אדם המתחיל בנקודה אחת וגומר באחרת, על יכולתן של עובדות פוליטיות להשפיע על גורל האדם. גדולתו של הסרט היא שהמשמעויות הפוליטיות והביקורת אינן מאפילות, או פוגעות, בסיפור האנושי שמושג בעיקר בזכות משחקה הנפלא והרגיש של נורמה אליאנדרו.

לחיות ולמות בלוס־אנג'לס

במעט טוב ויליאם פרידקין שהפחיד אותנו כהוגן בראשית שנות ה־70 עם „מגרש השדים" שפתח את סדרת סרטי־האימה העוסקים בשדים ובשאר מרעין־בישין, מביא לנו סרט בז'אנר המותחן החושף את החיים האפלים באנדרגראונד הפשע של לוס־אנג'לס. הגיבור הוא בלש מטורף באפ.בי.איי שרודף אחר זייפן־דולרים דקדנטי יפהפה שהוא מין דוריאן גריי המוכר את נשמתו בעבור חופן ירקרקים. לוס־אנג'לס של פרידקין היא לא בוורלי־הילס או הוליווד, אלא רבעיה המלוכלכים והמושחתים שהפכו בסרט לפוטוגניים ביותר, גם האלימות מסוגננת עד שהיא הופכת לפוטוגנית, ויש שם מרדפי מכוניות מוהירים שלא נראו מאז „הקשר הצרפתי" – סרטו של פרידקין שהקנה לו את התהילה. הסרט מזכיר סדרות טלוויזיה נוסח „קוג'אק" אף שהוא הרבה יותר מתוחכם וקולנועי, סוחף, מהיר וערוך טוב. צ'אס, הבלש האלים, הוא בן־כלאיים של הארי המזוהם של סיגל ושל דין מרטין, הגיבור הפרחחי במערבון „ריו בראבו" של הוקס.

ראן

מצוין סרט חדש של אקירה קורוסאבה. חגיגה לחובבי קולנוע. בגיל 75 שב הגאון היפני עם סרט, עליו עבד 8 שנים, לאחר חמש שנות היעדרות. ובסרט אין הוא חוזר על עצמו לרגע. „ראן", שמשמעותו קאוס, תוהו ובוהו הוא אדפטציה של קורוסאבה ל„מלך ליר" של שייקספיר. כמו „קאגמושה". גם „ראן" מתרחש במאה ה־16 ביפן הפיאודלית: בעל אחוזה זקן מחלק את אדמותיו לשלושת בניו. שני הבנים המבוגרים והאכזרים מנשלים אותו מכבודו, ואף מבגדים שעל גופו, עד שהוא משתגע ונאלץ לשוטט, עני ואביון, כשלצדו רק הליצן השוטה והמשרת הנאמן. שייקספיר לא יכול היה לקוות לגרסה כה נפלאה למחזה שלו. ב„ראן" שילב קורוסאבה את ארבעים שנות יצירתו הגאונית בקולנוע. הסרט מראה במסגרת יצירתו: סרט קלאסי, ענק, מרהיב, סוחף, מקאברי ואכזרי, אנושי וציני, עצוב ומסובך, שילוב של סצנות לוויות נפלאות, כבד קרבות־ענק מסוגננים היטב. אולי זה „הגרנד פינאלה" של הבמאי הקשיש, שזו דרכו להיפרד ביצירת־מופת קודרת העוסקת בימיו האחרונים של איש זקן שנושל מנכסיו על־ידי בשר מבשרו; אבל זהו גם ייאוש עצום מהטבע האנושי הרע.

עדיין בשטח

בוני וקלייד – טוב מאוד
הסבל של פריצי – טוב מאוד
מטרה – במעט טוב
שנת הדרקון – במעט טוב

יעל ישראל

שחמט

קרבות ותחרויות

הקרב על אליפות העולם בלונדון ובלנינגראד

דו קרב הגומלין על אליפות העולם בשחמט בין האלוף, גארי קספרוב ואנאטולי קרפוב, יחל ב־28 ביולי 1986 בלונדון, בירת אנגליה. בעיר זו יתקיימו 12 המשחקים הראשונים בדו קרב, שאר המשחקים (עד המשחק ה־24) ייערכו בלנינגראד. לונדון הקציבה לקרן הפרסים של הדו קרב 900 אלף דולר ולנינגראד – 500 אלף דולר. נשיא הפיד"א פלורנסיו קאמפומאנס הביע צערו על כך שראשי איגוד השחמט הסובייטי לא הסכימו שהדו קרב כולו ייערך בלונדון.

הישג לגוטמן בלוגאנו

לב גוטמן, הנע ונד מתחרות לתחרות באירופה, זכה סוף סוף להצלחה גדולה. הוא נמנה עם המסיימים במקומות 1–5 בתחרות הבינלאומית הגדולה שנערכה בלוגאנו שבשווייץ (7.5 נקודות בתשעה משחקים). עם שותפיו למקום הראשון גם ויקטור קורצ'נוי ועוד שחמטאים נודעים. פרטים במדורנו הקרוב.

יושע אלוף „רטי"

השחמטאי הותיק, אבשלום יושע זכה במקום הראשון באליפות מועדון „מכבי־רטי" תל אביב. יושע צבר 9.5 נקודות ב־12 משחקים בהקדימו את נח סגל – 9, אשר שמיר – 8, שלמה סמילטינר – 7.5, ד"ר יהודה גרינגארד – 7 ועוד.

באליפות מועדון „רובינשטיין" ירושלים זכה בועז אוסטאשינסקי שהקדים את שאול דודקוב. במקום השלישי סיים הנער יעקב פלג. כל השלושה צברו – 5.5 נקודות בשבעה משחקים כ"א והדרוג הסופי נקבע בתלת קרב בין השלושה. 31 שחמטאים השתתפו בתחרות.

פריצת ההסגר

כאשר צד אחד נועל את עמדותיו, הרי הצד שמנגד יכול לבצע מסעי הכנה לפריצת העמדות הנעולות. כך קרה גם במשחק בין שני רבי אמנים מצ'כוסלובקיה, בתחרות בינ־לאומית שנערכה בארצם. רב האמן לובומיר פטאצ'ניק ניצל את עמדתו הנעולה, של רב האמן קרל מוקרי, ולאחר שבלם התקפת סרק שלו באגף המלך פתח במתקפה, שלוותה בהקרבות מרשימות והביס את יריבו כפי שנראה להלן.

הגנת בנוני

לבן: פטאצ'ניק שחור: מוקרי
צ'כוסלובקיה 1986

1.ד4, פ־ו6; 2.ג4, ג5; 3.ד5, ה5; 4.פ־ג3, ד6; הנוסח הישן של הגנת בנוני – נעילת המרכז. 5.ה4, ר־ה7; 6.ז3, 0־0; 7.ר־ח3, רעיון ידוע. רץ הערוגות הלבנות של הלבן חלש יותר מרץ הערוגות הלבנות של השחור ולכן ממהר הלבן להחליף רצים. 7...פ־א6; 8.ר:ח8, מ:ח8; 9.פ־ג3, פ־ג7; 10.א4, א6; 11.א5, צ־ב8; 12.0־0, ב5; 13.א:ב6 ד.ה. צ:ב6; הלבן, בתמרון נכון, הצליח למנוע מרגלי שחור להתייצב על ב5; הרגלי ב2, ניתן בקלות להגנה והצריח בטור א' חזק יותר מהצריח השחור בטור ב'. 14.פ־ד2, מ־ח3; 15.מ־ה2, פ־ח5? איבוד זמן יקר, כיוון שלא הבחין במסע הבא, המצוין, של יריבו. גם 15...פ־ו4; הוא בזבוז זמן בשל 16.ג:ו4, ה:ו4; 16.צ־א3! לא 16...ר־ו5? בשל 17.פ־א4! צ־ב4; 18.ו4! ר־ה7; 19.ו5, והשחור מאבד כלי. 17.פ־ד1, ו6; 18.ו4, מ־ד7; הנסיון לתקוף באגף המלך נכשל. 19.ו:ה5, ד:ה5; 20.פ־ו2, [illegible] (סיבה נוספת) 21.פ־ג3, מ־ד6; 22.מ־ה2, [illegible] 23.ג:ב3, צ־ו8; מגן על ו7; 24.צ־א5! לא מועיל 24...פ־ד7; בשל 25.ב4! [illegible] 25...ג:ב4 26.ב5 (והשחור הרוס) 26.צ:ג5! 26...ר:ג5; 27.ב:ג5, מה־א7; 28.ג6, [illegible] 28.ד7, והלבן זוכה בשני כלים בתמורה לצריח שהוקרב.

25.מ:ח5! [illegible] 26.[illegible] 28.[illegible] והשחור בצרות. [illegible] מבצר רגלים כה חזק שווה בהחלט הקרבת טיב. [illegible] 30...[illegible] והשחור אבוד. [illegible] והשחור נכנע בשל 31...[illegible] 34.[illegible]

אבי אמיר

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

5278, אשר הצטיינה בצרפת, מציבה ברירה בין ארבעה מסעי רגלי.

הכוכב היוגוסלבי הצעיר ניצח בתחרות הבריטית בזכות מנגנון מקורי של חילופי התשובות הלבנות בין ההתעיה לבין הפתרון (5279).

5278. ק. וידנהוף
פרס 1, „ואר מאטין" 1981־84

מט בשני מסעים 12+6

5279. מ. מלאדנוביץ'
פרס 1, „דה פרובלמיסט", 1984

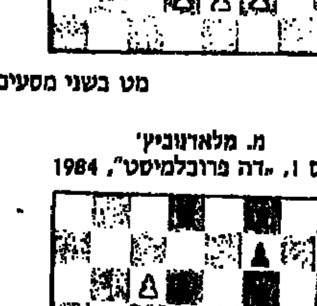

מט־לדעת בשני מסעים 8+13

ישראלים מצטיינים באנגליה

התחרות הבריטית האחרונה לבעיות מט־לדעת העניקה שני פרסים נוספים ליוצרים ישראליים.

יוחנן אפק
פרס 2, „דה פרובלמיסט", 1984

מט־לדעת בשני מסעים 7+12

לפנינו מנגנון חילופין מפתיע בפשטותו במעמד: 1...רה/צ5פ5, 2. מהה4+/צז4+; פתרון: 1. מהה7! (מאיים 2. מה:ה3+) רה/צ5פ5, 2. צז4+/מהה4+.

אורי אבנרי
פרס 2, „דה פרובלמיסט", 1984

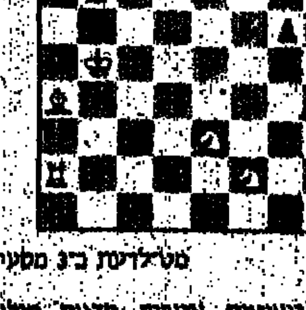

מט־לדעת ב־3 מסעים 8+6

צמד וריאנטים ארוכים מדגים חילופי תפקידים בין הקצינים השחורים: 1. מ־ו3, (כמאיו) [illegible] 2. מהה5, צד4, 3. מהה7, צג4, 4. מהה3+, רד3, 5. רב4+, צ:ב4; 1...רח8, 2. מהג1+, צב3, 3. מהא3+, רב3, 4. מהב2+, צ:ב2, 5. צב4+, רא3.

שופט התחרות היה הישראלי ד"ר רפי רופין.

יוחנן אפק